

Samo še akcija

S podelitve nagrad vstaje slovenskega naroda

Na podelitvi nagrad vstaje slovenskega naroda, ki je bila dan pred dnevom vstaje, 22. juliju, v Cankarjevem domu v Ljubljani, je zbranim spregovoril predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik. Vzpodbudil je ustvarjalno in napredno kulturno delo nasploh in svojo misel podkrepil z besedami: »Čim kulturnejši je človek, toliko boljše opravlja svoje vsakodnevne delovne dolžnosti, toliko učinkovitejši samoupravljaec je in toliko plemenitejša je njegova cena v sredini, kjer živi. To že davno utrjeno pravilo naj usmerja našo ustvarjalnost v težkih časih prav tako ali pa še bolj kot v normalnih razmerah. Tako smo delali tudi v partizanih in ovrgli staro pravilo: Kadar puške govore, muze molče.«

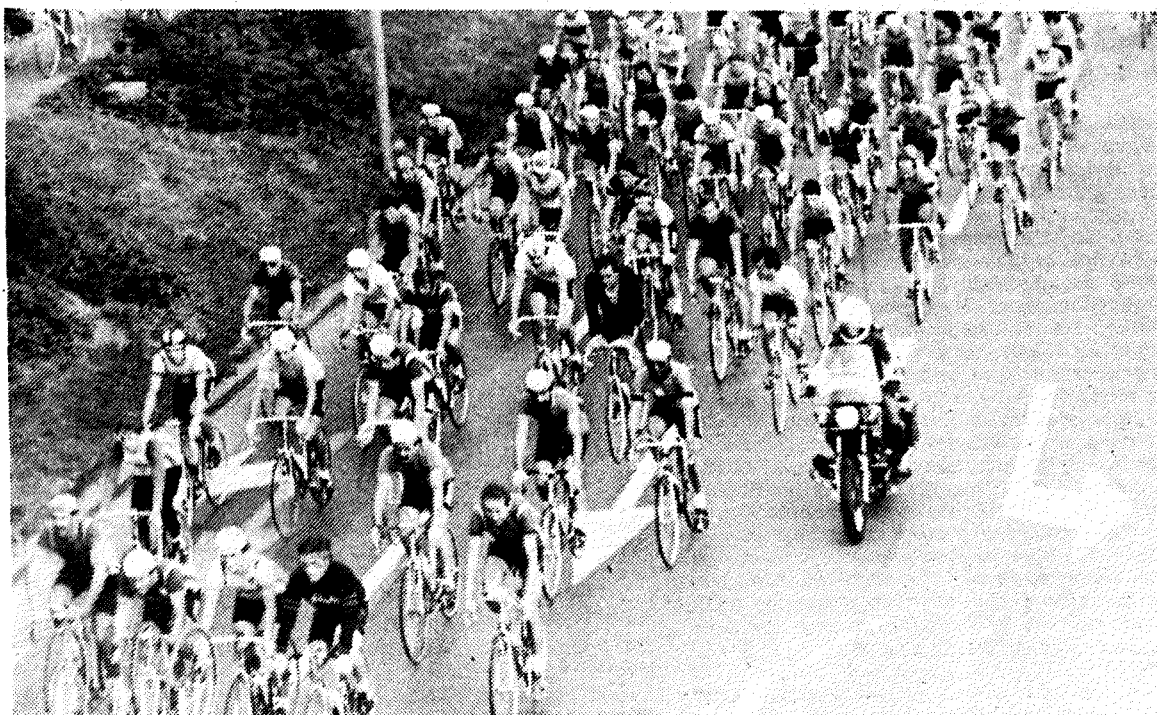
Tovariš Vipotnik je v svojem govoru opozoril tudi na današnji ne najbolj rožnat, pa vendar tudi ne brezrhoden družbeni trenutek, mimo katerega ne moremo ne ob raznih priložnostih in ne v našem vsakdanu, obenem pa pokazal na nekatera ne najbolj nedolžna družbena gibanja in procese. Takole je dejal:

»Obvladati in usmerjati družbena gibanja in procese, ne da bi po nepotrebnem uporabljali državno prisilo v sistemu samoupravne demokracije, pomeni imeti občutek za vse tisto novo, kar izhaja iz socialističnega temelja in prinaša ustvarjalnost in svežino v naše družbene tokove. Nikakor pa ne gre popuščati različnim krivim prerokom, ki se v teh težkih časih množijo, ki širijo svoje, na videz novo, v resnici pa staro vero z občudovanjem pokopane preteklosti, s prikrievanjem želja po večpartijskem sistemu in državnem birokratizmu. Imeti moramo izostren posluš in znanje za dobro, čisto razlikovanje zrna od plev, resnično ustvarjalnega od ponarejenega, resnično naprednih pogledov od demagogije. Pomeni zavedati se do kraja, da nismo vezani na nikakršne dogme, ne z vzhoda, ne z zahoda, ne cerkvene, ne politične, marveč samostojno krojimo svojo pot.«

Z. D.

Foto: Miško Kranjec

Zmagoslavje na 155. kilometru

Praznični petek, 22. julija v zgodnjih jutranjih urah. V Rozmanovem gaju pri izobraževalnem centru RSNZ v Tacnu pri Ljubljani je množica kolesarjev vseh starosti in kategorij skrbno pregledovala opremo in seveda kolesa, kajti ob sedmi uri in petnajst minut se je 1425 kolesarjev pognalo na 155 kilometrov dolgo pot od Tacna prek Ljubljane proti Vrhniki, Logatcu, Idriji, Cerknemu, Kladju, Polanam, Škofji Loki, mimo Vodice, Skarucne, Smartnega in nazaj v Tacen, na cilj. Letošnji maraton Franja v organizaciji Roga in Dnevnika je bil najbolj množičen kolesarski maraton na svetu. Čeprav šele drugič, je maraton Franja dokazal, da množičnost in trdna pripadnost tej zvrsti športa in rekreacije ne poznata meja. S tem se strinja tudi dr. Franja Bojč-Bidovec, ki je ob koncu maratona dejala: »Smo že in še bomo dokazali, da smo narod, ki se ne zlomi!« Daljši zapis berite na tretji strani.

Jože Čurin

Te dni smo priča živahni družbenopolitični dejavnosti na področju gospodarske stabilizacije. O dolgoročnem programu gospodarske stabilizacije je razpravljal in ga sprejel centralni komite ZKJ. Delegati skupščine Slovenije so obravnavali nov sveženj ukrepov, ki jih je v stabilizacijskem duhu pripravil zvezni izvršni svet kot predlog delegatom skupščine Jugoslavije. Eno najpomembnejših srečanj, na katerem so govorili o stabilizaciji, pa je bilo prav gotovo zasedanje zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva. Na sobotnem zasedanju je zvezna konferenca SZDL soglasno podprla dolgoročni program gospodarske stabilizacije, ki ga je pripravila komisija zveznih družbenih svetov pod vodstvom člana predsedstva Jugoslavije Sergeja Kraigherja.

Dolgoročni program gospodarske stabilizacije sestavljajo izhodišča ip vsi dokumenti, ki jih je komisija pripravila in objavila za posamezna področja družbenega življenja in dela, kakor tudi zaključni del tega programa, ki z izhodišči predstavlja idejni temelj programa in vsebuje glavne sklepe, predloge in priporočila za njegovo uresničevanje.

Brez dvoma delo komisije ni potekalo brez zapletov in usklajevanja interesov. Slišati je bilo različna stališča in teorije z vsemi njihovimi protislovji, ki so prisotna tudi v širši javnosti in različnih okoljih ter strokovnih in znanstvenih krogih. Različne teze in teorije o našem razvoju so prisotne že danes in gotovo se bodo pojavljale tudi med uresničevanjem stabilizacijskega načrta, s čimer moramo računati in se na to pripraviti.

Slabe izkušnje iz preteklosti same po sebi vsiljujejo vprašanje, kaj zagotavlja, da ta dokument ne bo doživel podobne usode kot številni pred njim. Kot je poudaril Sergej Kraigher, je zagotovilo v dejstvu, da program neposredno izraža interese delavskega razreda in predvideva takšne delovne metode, ki bodo zagotovile njihovo uresničevanje v praksi. Prav gotovo pa program sam po sebi ni zagotovilo, ampak se morajo vse organizirane socialistične sile zavzeti, da bodo njegove naloge postale vsakodnevni način dela slehernega Jugoslavana.

Sicer pa program stabilizacije sestavljajo izhodišča kot skupna osnova in posebni dokumenti o posameznih področjih družbenega življenja, v katerih se akumulirajo problemi in protislovja. To so razvoj ekonomskih odnosov s tujino, problemi nezadostno razvitih republik in pokrajine Kosovo, razvoj socialne politike družbenih dejavnosti, zaposlovanje, razvoj agrokompleksa, tehnološki razvoj, razvoj energetike in prometa, stanovanjske politike in drobnega gospodarstva. Vsaka od teh listin predstavlja poseben del, toda tudi enotno celoto. Pri izdelavi je sodelovalo več sto znanstvenih, strokovnih in javnih delavcev z vseh področij življenja, o vsakem vprašanju so razpravljali tudi v republikah, pokrajinah in organih federacije.

Gotovo program ne daje najboljših rešitev za naše probleme in nekatera stališča bo treba v praksi znova proučiti. Program ponuja skupaj temelj za družbenoekonomske spremembe, vse listine pa terjajo potrditev v praksi. Vsa stališča in dognanja stabilizacijskega programa niso nova in smo jih uporabili že lani in tudi letos.

V sobotnem referatu je Sergej Kraigher na kratko pojasnil, kaj bi morali storiti v začetni fazi uresničevanja programa. Naštel je po tem vrstnem redu: izvojni napor in napor, da odplačamo dolgove, reprogramiranje notranjih dolgov in ureditev finančnega položaja v državi ter zagotovitev pogojev, da bodo delavci odločali o vseh vprašanjih. Hkrati pa je treba začeti oblikovati strategijo tehnološkega in tehničnega razvoja, razvoja agroindustrijskega kompleksa, urejati probleme energetike in prometa, zaposlovanja in drobnega gospodarstva.

Uresničevanje dolgoročnega programa stabilizacije zahteva globoke posege v družbenem in gospodarskem razvoju. Zato zavezuje vse delovne ljudi in občane, njihove samoupravne organizacije in skupnosti, da v boju za stabilizacijo izkoristijo vse sile, s katerimi razpolaga naša država. Dokument torej imamo, rabimo samo še akcijo.

Bojan Kuntarič

Čestitke ob dnevu vstaje

Republički odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije je ob dnevu vstaje slovenskega naroda prajel širšim hrabrim čestitkam. Med prvimi so jih poslali predstavniki borčevskih organizacij iz drugih republik. V njih so zapisali:

V imenu republiškega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Makedonije priščno čestitamo borcem in slovenskemu narodu ob 22. juliju, dnevu vstaje vašega naroda proti fašističnemu sovražniku in domaćim protirevolucionarnim silam. Vse zmagite v narodnoosvobodilni vojni in povojni graditvi naše socialistične samoupravne države, ki jih je dosegel slovenski narod, temeljijo na hrabrosti in enotnosti naših narodov in narodnosti, ki sta se krepila v naši revoluciji in sta lakoziti zagotovilo, da bomo uspešno prebrodili gospodarske težave.

Borci iz Makedonije želimo slovenskemu narodu novih delovnih zmag.

ZVE NOV Makedonije

Dragi tovariši! Ob vašem prazniku, 22. juliju, dnevu vstaje hratskega naroda Slovenije, pošiljamo vsem borcem, mladini in delovnim ljudem vaše republike priščne pozdrave in čestitke z željami za nadaljnji razvoj SSR Slovenije v jugoslovanski socialistični skupnosti na osnovah pridobitev našega NOB in socialistične revolucije.

BO ZVE NOV Hrvatske

Najpriščneje vam čestitamo za 22. julij, dan vstaje naroda Slovenije, s toplimi željami za uspešen razvoj socialistične republike Slovenije. Dvaindvajseti julij 1941 je dan, ko se je slovenski narod skupaj s Komunistično partijo Jugoslavije in tovaršem Titom dvignil in krenil v osvobodilni boj, v krvi pa se je kovalo bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti med narodnoosvobodilnim bojem. Pot, ki ste jo izbrali leta 1941, je edina pot vseh naših narodov in narodnosti, saj je samo v takšni samoupravni socialistični Jugoslaviji naša moč in naša prihodnost.

BO ZVE NOV Srbije

Dragi tovariši, ob 22. juliju, dnevu vstaje in socialistične revolucije slovenskega naroda, pošiljamo borcem in delovnim ljudem Slovenije najpriščneje čestitke in najlepše želje za vsestranski napredek hratskega slovenskega naroda.

Med narodnoosvobodilnim bojem je slovenski narod v skupnem boju z ostalimi narodi in narodnostmi Jugoslavije dal velik doprinos k naši zmagi.

V prepričanju, da boste slovenski borci, zvesti duhu revolucije, bratstva in enotnosti ter jugoslovanskega patriotizma, skupaj z ostalimi prebivalci Slovenije dali vse od sebe za premagovanje ekonomskih in drugih težav v boju za ekonomsko stabilizacijo, ohranitev neodvisnosti in nadaljnjo izgradnjo naše socialistične, samoupravne in neuvrščene Jugoslavije, vam borci Črne gore pošiljamo iskrene čestitke in tovariške pozdrave.

BO ZVE NOV Črne gore

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

Letos mineva 40 let od začetka delovanja partijske šole Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije na Rogu. V dneh med 20. julijem 1943 in 9. avgustom 1943 je

potekal prvi tečaj, ki ga je obiskovalo 17 tečajnikov. V dvanajstih tečajih je sodelovalo 571 tečajnikov. V začetku avgusta 1943 je začela z delom tudi skojevska šola PK SKOJ za Slovenijo. O tem bo govorila nedeljska oddaja Še pomnite, tovariši, v kateri bodo sodelovali tudi nekateri udeleženci takratnega prvega partijskega tečaja. Oddaja pripravlja Matija Hudovernik.

Poljska – prvi dnevi brez vojne oblasti

Točno po 385 dneh obstoja vojne oblasti na Poljskem, ki je označevala eno izmed doslej mraznih novosti v motnjem življenju naše socialistične države, je parlament odpravil vojno stanje. Uvedba vojaške oblasti, se pravi dejanske vojaške diktature, je bila – po tolmachenju njenih tvorcev – edini možni izhod za Poljsko iz krize, da bi se izognila popolni katastrofi.

V resnici ni vojna oblast miti mogla miti zla: izveliči dežele iz zapletene krize. Vse bistvene oznake gospodarske in predvsem družbene in politične krize so ostale tiste, kot so bile pred uvedbo vojnega stanja. V teh 385 dneh si miti vojaška oblast miti partija – ta je ves ta čas stala megle v ozadju, četudi si je prizadevala obnoviti svoje izgubljene postojanke v poljski družbi – misla mogli pridobiti na svojo stran temeljnega nosilca vsake trdne oblasti v neki deželi, delovnega ljudstva, zlasti pa delavskega razreda v celoti. Bili so poskusi in resna prizadevanja nosilcev vojaške oblasti, da bi obšli prepad, ki jih je ločil od ljudstva, z ustanovitvijo posebnega gibanja ljudskega preboda, meke vrste vsesplošne ljudske politične sile, ki naj bi zajela pretežni del poljskega naroda, vse sloje in kapade predvsem delavskega razreda. Vneta stavki in raznih meminov v zadnjih letih po uvedbi vojnega stanja, ki so jim bile vojaške in policijske oblasti sicer kos, je bila dokaz, kako se vedno obstaja mezuhanje v vodstvo in kako nezadovoljstvo ljudstva še vedno tli. Razpuščeni in razprskani sindikati Solidarnost se je sicer ves ta čas na razne načine skušal obdržati in dokazati množicam, da še deluje in obstaja, četudi je bilo očitno, da je njegova prvotna udarna moč, tudi sprito motranjih razlik, dokaj oslabela.

Odprava vojnega stanja je sledila kmalu po enem izmed zelo pomembnih dogodkov v politični stvarnosti današnje Poljske po obisku papeža Janeza Pavla II., ali – kakor ga na Poljskem še vedno najraje in najbolj pogosto imenujejo – Karla Wojtyle. Odprava vojnega stanja je bila dejansko sad dogovora, kompromisa med dvema predstavnikoma politične moči na Poljskem, med vojaško oblastjo in katoliško cerkvijo. Ni bilo tokrat prvič, da sta si država oblast in pa katoliška cerkev na Poljskem ob raznih priložnostih segali v roke in sklepali bolj ali manj pomembne in daljnosežne dogovore. Prvo soglasje o sodelovanju sega že v leto 1950, se pravi v čase, ko je Stalin še krepko držal vajeti v celotnem taboru vzhodne Evrope. Tedanji škof in poznejši poljski kardinal Višinski je takrat s posebnim sporazumom z državno oblastjo skušal urediti odnose med državo in cerkvijo. Potem je vsak izbruh družbene krize in napetosti na Poljskem, najsi je šlo za znane dogodke leta 1956 ali pozneje za nemire v letih 1970 in 1975, zlasti pa še ob zadnji krizi, ki ima svoje začetke v vročem poletju 1980. leta, spet in spet zblizal državo in cerkevne oblasti, da so skupno skušali obdržati obstoječo krizo in nemire v tistih okvirih, ki pomenijo za Poljsko jasno začrtane meje, do kje sme in more in čez katere ne sme in ne more. Tudi tokrat je med obiskom Karla Wojtyle general Jaruzelski jasno poudaril, da je Poljska sestavni del vzhodnega socialističnega tabora, članica varšavskega pakta, da je povezana z nepretrgljivimi vezmi s Sovjetsko zvezo.

Nedvomno je bil papežev obisk, ne glede na vse njegove izjave, ki niso mogle preveč ugajati ušesom zdajšnjega poljskega vodstva (kot je recimo tista, da imajo poljski delavci pravico do neodvisnega sindikata), izraz obojestranskih težev, da pride do kompromisa med katoliško cerkvijo kot silo, ki ima še kako močan vpliv na poljsko ljudstvo, in vojaško oblastjo o spremembi sedanjega stanja, ki se je začelo 13. decembra pred tremi leti. Toda ves dogovor je potekel zgolj med dvema izmed treh stvarnih predstavnikov politične moči na Poljskem, se pravi brez delavskega razreda in njegovih sindikatov.

Odprava vojne oblasti prav zato ne prinaša – razen formalnih sprememb oblasti – dosti novega v politično življenje dežele. Demokracijo bodo delovnim ljudem še naprej delili po zelo tankih rezinah. Po novi zakonodaji naj bi v prihodnje razglasili vojno stanje samo v primeru nevarnosti od zunaj, toda notranja nevarnost bo po zakonu lahko takoj sprožila izredno stanje, kar je v bistvu isto, kot je bilo doslej. To pomeni, da pravi ključ do rešitve krize na Poljskem je in ostaja še vedno v rokah tiste sile, ki tokrat ni bila poklicana k sporazumevanju med cerkvijo in vojaško oblastjo. To silo pa pomeni poljski delavski razred.

Drago Košmrlj

naš komentar

Nepremišljenost bo treba drago plačati

Številni zahtevajo, da je treba javno povedati, kdo se je v preteklosti čezmerno zadolžil v tujini in kdo ne more vračati dolgov. Hlantanje za devizami nas je pripeljalo v hudo gospodarsko zadrego, zato se zdijo take zahteve upravičene. Pa vendar se o konkretnih dolžnikih pri nas malo ve. Doslej so se pač mnogi skrivali za takimi imenovanimi družbenopolitično skupnost v najširšem pomenu besede in nad svojo lastno usodo niso bili posebej zaskrbljeni. Delovali so prenmogi mehanizmi prelivanja denarja, solidarnosti in podobno, za katerimi nekaterim pač ni bilo težko »gospodariti« po svoje.

V Jugoslaviji se je nabralo skupaj za blizu 20 milijard dolarjev dolgov. Poznavalci pravijo, da nas na svetu zdaj uvrščajo med pet najbolj zadolženih držav. Brzkone smo takoj za Brazilijo, Argentino, Mehiko in Poljsko. To k ugledu naše države seveda prav nič ne prispeva. Nekatere poslovne banke so v svetu izgubile vse zaupanje. Verjetno je na tej nič kaj zavirljivi listi na prvem mestu Zagrebška banka.

Sicer pa je ta čas stanje nakako takole. Slovenija dolguje svetu milijardo 400 milijonov dolarjev. To znaša približno 8 odstotkov skupnega dolga, ki ga je Jugoslavija dolžna poravnati državam na zahodu. V drugem polletju naj bi zbrali okrog 820 milijonov dolarjev, s tem pa – zlasti glede na velike potrebe po devizah na ravni federacije – vseh potreb ne bo mogoče pokriti. Kaže, da bo za nakup surovin in reprodromateriala zmanjkalo 337 milijonov dolarjev. V naši republiki so dlo, da je ta primanjkljaj mogoče pokriti le z večjim izvozom, zmanjšanjem uvoza in z večjim izkoriščanjem blagovnih kreditov.

Najbolj zadolžena naj bi bila Črna gora. V Titogradu pravijo, da se je njihov dolg povzpel na 855 milijonov dolarjev, kar znaša 15,3 odstotka celotnega družbenega proizvoda. Računi so pokazali, da vsak prebivalec te naše republike dolguje tujcem povprečno po 1466 dolarjev ali natančno 133.466 dinarjev. Med največjimi enogorskimimi dolžniki so aluminijaki kombinat v Titogradu, katerega dolg se je povzpel na 183

milijonov dolarjev, Jugooceanijska, pristanišče Bar in nekatere druge večje delovne organizacije. Sicer pa v Črni gori menijo, da je poglavitni vzrok treba iskati v velikih naložbah, za katere ni bilo nobenega pokritja. Gradili so nove tovarne, čeprav zanje niso imeli zagotovljenih sredstev. Takega ravnanja si ne bodo mogli več privoščiti, čeprav se danes denar vlagajo v povečanje proizvodnje, ki ni namenjena izvozu.

Srbija trenutno dolguje svetu 3 milijarde 700 milijonov dolarjev. To praktično pomeni, da bo moralo gospodarstvo v republiki od vsake 100 zasluženih dolarjev kar 41,7 darja nameniti za odplačilo dolgov. To je veliko breme, čeprav je slišati, da obseg zadolžitve še ni najbolj neugoden. Huje je sestavi posojil. Med njimi je največ kratkoročnih in srednjeročnih, zavoljo česar bo ta republika samo letos morala vrniti tujini skoraj milijardo in pol dolarjev spojenih sredstev.

Skrbi jih tudi to, da so med največjimi dolžniki nosilci razvoja Srbije, kot so, denimo, metalurški kombinat Smederevo, RTB Bor, EI Niš, valjarna bakra v Sevojnu itn. Zatrjujejo pa, da je vzroke treba iskati v zapiranju občin in regij, v dejstvu, da so vsi hoteli nove sladkorne tovarne, cementarne in druge objekte, čeprav so ekonomski računi kazali, da je to sila nesmotno in da bo prišla republika v izjemno težak položaj. Pa vseeno razmere še zdavnaj nisto tako zamotane kot na Kosovu. Zanesljivih podatkov o zadolženosti te pokrajine je malo. Ve se le, da znaša skupen dolg milijardo 172 milijonov dolarjev, kar naj bi znašalo okrog 6 odstotkov celotnih jugoslovanskih zadolžitve. Če to drži, potem očitno, da Kosovo samo ta trenutek tega zaloga ne bo zmoglo. Poudarjajo, da bo pokrajina samo letos morala tujini vrniti 183 milijonov dolarjev. V Novem Sadu pripominjajo, da je Vojvodina letos ves čas redno vračala najeta posojila. V letu 1983 naj bi po vseh olajšavah odplačala 191,7 milijona dolarjev. Zapieta se v drugem polletju. V vojvodinskih banki so povedali, da bi do konca leta morali vrniti še 80 milijonov, to pa bo skoraj nemogoče. Če bi hoteli poravnati tudi ta dolg, jim za nakup

surovin in reprodukcijskega materiala v tujini ne bi ostalo skoraj nič. V tem primeru bi prišlo do resnega zastoja v proizvodnji, česar se najbolj bojijo. Gospodarstveniki v pokrajini pripominjajo, da se Vojvodina lep čas ne bo smela zadolževati, ker bi se sicer utegnili znajti v še težjem položaju. Sodijo, da se bodo morali opreti zgolj na lastne moči.

Makedonija je dolžna milijardo 608 milijonov dolarjev. Banke v tej republiki plačilno niso sposobne in ne morejo vračati dolgov. Po odločitvi nekaterih plačil se je položaj sicer nekoliko omilil, še vedno pa je ostalo 290 milijonov dolarjev, ki jih bo treba vrniti.

V republiki poudarjajo, da bo v prihodnjih dveh letih še težko, pozneje pa se bodo pretiranih bremen razbremenili. Leta 1986 naj bi odplačali dolgove le še v višini 180 milijonov dolarjev. Menijo, da je treba poglavitni vzrok za težave iskati v negospodarskih naložbah, zato je po njihovem zadnji čas, da o investicijah odloča v prihodnje združeno delo samo.

Zagrebška banka že od januarja letos dolguje svetu 92 milijonov dolarjev. Plačati bi morala nove obveznosti, zlasti obresti, vendar tega ne zmora. Na Hrvatskem pa dodajajo, da je v stiski le ta banka, medtem ko naj bi druge denarne ustanove v republiki svoje dolgeve redno odplačevale.

Do konca avgusta mora Hrvatska vrniti okrog 300 milijonov dolarjev. Pretežen del dolga (180 milijonov) odpade na Ino, ki je sicer tudi sama dolžna 66,6 milijonov dolarjev. Devizni priliv v republiki znaša mesečno 108 milijonov dolarjev. Poudarjajo, da je to premalo in da se bodo razmere – zlasti zaradi nizke proizvodnje – še poslabšale.

Takna je torej podoba dolgov. Nekateri so zadolženi prav do vratu. Nepremišljeno so segali po vsaki devizni, ki jim je prišla v roke. Še slabše pa je, da so ta denar nalagali skrajno negospodarno. Zdaj je očitno prišel čas, ko bo treba to početje plačati. In to drago plačati!

Darko Marlin

Slovesnosti za dan vstaje po vsej Sloveniji in cvetje na Titov grob

Delovni ljudje in občani vse Slovenije so tudi letos slovesno na ta ali oni način proslavili 22. julij, dan, ko se je slovenski narod z oboroženimi organiziranimi silami uprl suženjstvu. Še živeči borci so obiskali grobove svojih padlih tovarišev in položili vence k spomenikom na številnih krajih, ki spominjajo na našo polpreteklo revolucionarno zgodovino in njene junake. Oživel je spomin na zgodovinski dan, ko je pred 42 leti med Tacnom in Šmartnom pri Ljubljani počila prva slovenska partizanska puška.

Tega dne pa je nekako še bolj izstopila v spominu podoba voditelja naše narodnoosvobodilne vojske – maršala Tita. Delegacija iz Slovenije, ki so jo sestavljali Silva Jereb, Franc Šetinc in Andrej Brvar, je ob tej priložnosti obiskala spominski center Josip Broz-Tito in položila cvetje na Titov grob.

Z. D.

Obujanje revolucionarnih izročil tudi s kolesom

»S Kolesarskim maratonom Franja obujate revolucionarne vrednote na svojstven in hvalevreden način. S to prireditvijo, ki je postaja izročilo, prispevate k ohranjanju, prenašanju, razvijanju in bogatenju tradicij. Na izviren način opozarjate na najbolj usoden čas v zgodovini našega naroda, na kraje, ki so bili v narodnoosvobodilnem boju zapisani z velikimi črkami, in še posebej na bolnišnico Franjo. Ta je bila edinstven primer zdravljenja in čuvanja ranjencev ne le v narodnoosvobodilnem boju, marveč nasploh pri organiziranju odporov narodov.

Z množičnim nastopom kolesarjev začne praznični dan, 22. julij. Dan, ki pomeni simbol splošne ljudske vstaje proti fašističnim napadalcem. Pomeni praznik skupne, neustavljive sle po svobodi in pravici, ki je bila značilna za vse poštene ljudi v najbolj usodnih dnevih našega življenja. Sle, ki je priložnost za telesno vzgojo in prinesla urešitve prvotnih težav po enotnosti dejanj ter pogledov na ureditev družbenega reda in razvoja prihodnosti. Spodbujate k množičnosti v kolesarjenju in s tem v športu ter telesni vzgoji nasploh. Manifestirate tisto, kar šport in telesna vzgoja je in mora biti: da utrjuje zdravje delovnih ljudi, razvija njihove moči, veča odpornost, krepi vzdržljivost, spodbuja k disciplini in tovarištvu – torej bogati tiste lastnosti, ki so potrebne, da je človek čim bolj usposobljen za vsakodnevno delo, za življenje in obrambo domovine. To so besede predsednika republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije Janeza Vipotnika ob drugem Kolesarskem maratonu Franja.

Po pozdravnem govoru Marjana Lenarčiča, predstavnika pokrovitelja letošnjega Kolesarskega maratona Franja, republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije, je legendaria dr. Maja Bojc-Franja z nekoliko treme dala znak za start 1425 čaka-jočim kolesarjem. V tej pisani družini so bili udeleženci vseh starosti in kategorij: od 11-letnega Blaža Boleta do najstarejšega, 71-letnega Franca Bratuna.

Po zaprti vožnji skozi Ljubljano je dolga kolona kolesarjev vozila skupaj še do Vrhnike. Nato je šlo zares. V skupini najboljših in najmočnejših so se znašli tudi tisti, ki za to hitro vožnjo niso bili najbolj pripravljeni. Prišlo je do prvega večjega padca več kot dvajsetih kolesarjev. Že proti Idriji je pobežnil prvi kolesar Jože Hafner, ki je imel na vrhu 7 kilometrov dolgega vzpona na Kladje prednost treh minut pred nasledovalci.

Nezgode, predvsem na zračnicah, so se pričele po spustu s Kladji, na makadamski cesti. S prevladno vožnjo je Hafnerju prednost pred nasledovalci.

ci skopnela. Kastelic in Lamberger sta ga dohitela, nato pa so skupno vozili skozi Škofjo Loko, Vodicice in na cilj v Tacnu, kjer je bil ponovno

Miro Rehar

Milan Žirovnik

najhitrejši lanskoletni zmagovalac Jože Hafner, ki je tokrat prevozil progo v času 4:15,32 ali s povprečno hitrostjo 36,4 kilometra na uro.

Vse do 16.30 so nato skozi cilj v Tacnu prihajali kolesarji in kolesarke, kljub naporom vsi zadovoljni, da so zmogli 155 kilometrov dolgo pot. Prav vsak je bil nagrajen z burnim aplavzom gledalcev, tudi dr. Franja Bojc je imela solzne oči, ko sta skozi cilj pripeljala na ponjuri dvosedu slepi Zoran Habe in Tončka.

Sobotni preizkus volje in vzdržljivosti, moči in vztrajnosti, največji kolesarski maraton na svetu – maraton Franja je tudi to pot uspel. Med udeleženci maratona so bili tudi nekdanji borci NOV, med njimi Miro Rehar, Milan Žirovnik, Franc Bratun, Janez Vinkler in Danilo Pertot. Takole so strnili svoje vtise z maratona:

Miro Rehar iz Ljubljane: »Tega maratona sem se udeležil prvič, vendar ni bilo pretežko. Prevozil sem celo progo, na cilj sem prispel ob 14. uri, kar je zame zelo dober rezultat. Z organizacijo in samoprireditvijo sem zadovoljen in upam, da se bom maratona Franja še udeležil,« je pribil 60-letni Miro, sicer član ZB NOV pri krajevni skupnosti Litostroj, ki v tem maratonu vidi tovarištvo, rekreacijo in spomine iz časov narodnoosvobodilnega boja.

Milan Žirovnik, tudi iz Ljubljane: »Progo v dolžini 155 kilometrov sem prevozil med prvimi. Nekoliko težav je bilo ob vzponu na Kladje in potem na makadamu. Težave, če jih lahko tako sploh imenujem, so bile tako majhne, da so mi bile bolj

v posladek na tiste v internaciji v Gonarsu od maja leta 1941 do 1943. Kot star znanec kolesarskih prireditev se kolesarjenju še ne bom odpovedal, ker v njih občutim premostitev starostnih meja.«

Franc Bratun, član KK Kokrica, obenem najstarejši udeleženec letošnjega maratona: »Čeprav sem že upokojenec, vsak teden vsaj dvakrat pogam pedal. Za seboj imam večino kolesarskih maratonov, žena pa mi bo gotovo spet malo za res, malo za šalo rekla. To si neumen!« pa me kljub temu dobro »futra«, da sem kos progi in vzponu na Kladje,« je v smehu dejal 71-letni Bratun, kateremu kolesarjenje pomeni mnogo, čeprav v pozni jeseni življenja.

Janez Vinkler, podpredsednik organizacijskega komiteja maratona Franja: »To ni tekmovalstvo, to je tradicija, katere se udeležuje tudi četica nekdanjih borcev, četica, ki nadaljuje tradicije naše preteklosti. To je veličastno tovarištvo, to je nekaj, kar mora občutiti in imeti rad. Franja v času NOB, Franja danes in Franja prihodnje leto!«

Franc Bratun

Janez Vinkler

Danilo Pertot

Jože Hafner

Praznični dan sredi Krasa

Prejšnji dan je nekoliko deževalo, kljub mali moči pa je bila zemlja suha, le ozračje se je za spoznanje ohladilo. Že navsezgodaj je kazalo na vroč dan. Sadovnjaki hrušk in nizkih jablan, nasadi fig za kamnitimi ograjami ob lepi asfaltni cesti od Štanjela do Komna so vabili, da bi kar legel v njihovo senco in dihal ta kraški zrak, prepojen s sončnimi jutranjimi žarki.

V Komnu je bilo do devete ure zjutraj že zelo živahno. V jutranji dan je odmevala pesem brigadirjev mladinskih brigad, ki so bili na pohodu v čast praznika. Sredi trga so se zbirali nekdanji borci Jurišnega bataljona 30. divizije. Z vipavske strani je nekdo pripeljal celo zastavo. 22. julij je tudi praznik »jurišnikov«. Odšli bodo v bližnje naselje Volčji grad, njihov domičilni kraj.

Vsega tega jutranjega živčava Komenčanom ni bilo treba pojasnjevati, vedeli so, da bo Jurišni bataljon praznoval. Njihova krajevna skupnost je z njimi tesno povezana. Pa vseeno. Današnji dan ni kar tako. Storjen bo korak naprej v njihovem razvoju, v njihovem človeškem združevanju.

Borci Jurišnega bataljona 30. divizije so se bojevali tako na Vipavskem kot na Krasu. V Vipavski dolini imajo v vasi Ravne nad krajem Slejki, v krajevni skupnosti Črniče, »jurišniki« spomenik, ki so ga sami skupaj s prebivalci zgradili svojim 19 padlim tovarišem. Krajevna skupnost Komen pa je z vasjo Volčji grad domičilni kraj, saj so si »jurišniki« izbrali Volčji grad za svoj kraj, ker so od tu odšli v zadnje boje za Trst. Bili so prvi v središču Trsta že v zgodnjih jutranjih urah 1. maja 1945. Prav zaradi teh pomembnih partizanskih krajev »jurišnikov«, sta si krajevni skupnosti Komen in Črniče segli v roke in si predali listine prijateljstva in nerazdruženega sodelovanja Krasa in Vipavske doline.

Ta svečani korak so storili popoldne na skupni proslavi ob prazniku dnevu vstaje pred spominsko ploščo »jurišnikov« na domačiji Zofije Kosmina v Volčjem gradu. 29 borcev Jurišnega bataljona je bilo postrojenih. Znaki

Vseh občutkov Vinklerja ni moč zapisati, toda eno je gotovo. Kot zvest domovini leta 1944, ko je bil ranjen, ostaja tudi zvest maratonu Franja.

Danilo Pertot, 57-letni udeleženec iz Kamnika, organizator številnih kolesarskih prireditev, predvsem krožne dirke v spomin padlim borcem kolesarjem pod Urhom: »Odlična proga in organizacija. Zdi se mi, da je letošnji vzpon na Kladje bil nekoliko lažji. Predlagal bi pa, da bi v prihodnje uvrstili za borce manjši in daljši maraton, pa bi teh bilo še več, čeprav smo z udeležbo zadovoljni. Tovarištvo, množičnost in tradicije in na svidenje spet prihodnje leto na maratonu!«

Ob koncu še nekaj rezultatov:

Moški do 45 let: 1. Jože Hafner 4:15,32, 2. Ivan Kastelic 4:15,32, 3. Viljem Lamberger 4:18,19. Moški nad 45 let: 1. Tone Fornezzi 4:32,23, 2. Zvone Omerzel 4:35,00, 3. Slavko Jenko 4:38,58. Ženske: 1. Milena Klemenc 4:39,08, 2. Mateja Gliha in 3. Alenka Kajdiš.

Jože Čurin

Srečanje rezervnih starešin

Na dan vstaje – 22. julija je bilo na gradu Štatenberg v organizaciji občinske konference ZRVS Slovenska Bistrica 14. tradicionalno srečanje rezervnih vojaških starešin prijateljskih občin iz Hrvaške in Slovenije. Na okrogli mizi so spregovorili o oblikah in metodah dela v ZRVS Slovenije in Hrvaške in izmenjali izkušnje o svojem delu. Predsednik republiške konference ZRVS Slovenije Janez Japelj je spregovoril o delu ZRVS v Sloveniji in poudaril, da ima danes organizacija v Sloveniji blizu 70.000 članov. Posebno skrb posvečajo idejnopoličnemu in vojaškemu usposabljanju, vključevanju v stabilizacijska prizadevanja in krepitvi bratstva in enotnosti. Opozoril je tudi na pomen obrambnega tiska in poudaril, da je revija Naša obramba nepogrešljiv pripomoček za usposabljanje starešin in drugih občanov za SLO in DS. Tudi TV-15 opravlja pomembno vlogo pri informiranju članov ZRVS ter posveča v zadnjem času večjo skrb problemom SLO in DS.

Udeleženci srečanja so tekmovali v streljanju s pištolo, v šahu, v streljanju z zračno puško in metanju pikada (kombinirano). V skupni uvrstitvi je zmagala ekipa občine Maribor Pobrežje pred Ptujem in Mariborom Rotovžem. V streljanju s pištolo je bil prvi Stojan Bulat iz Čakovca, drugi je bil Ivan Šaško (Pregrada) in tretji Vasa Branko (Slovenska Bistrica). V šahu je zmagala ekipa Ptuja pred Slovensko Bistrico in občino Maribor Težno. V streljanju z zračno puško in metanju pikada je zmagala članica ZRVS Nevenka Leskovec (Pobrežje), druga je bila Maja Hojnik (Rotovž) in tretja Zdenka Matjašič (Ptuj). Člani ZRVS občine Slovenska Bistrica so tekmovali v orientacijskem pohodu, zmagala je ekipa krajevnih konference ZRVS Impol, medtem ko so se od drugega do šestega mesta zvrstile ekipe krajevnih konference ZRVS dr. Jagodič, Zgornja Ložnica, Črešnjavec, Pohorski odred in Oplotnica 2.

Med posamezniki je zmagal Danilo Motaln (Impol), drugi je bil Jože Lugarič (Impol), tretji Vinko Zafošnik (Pohorski odred), četrti Branimir Kukulja (dr. Jagodič), peti Milan Piko (dr. Jagodič) in šesti Borut Košič (Leskovec).

Dogovorili so se, da bo naslednje srečanje RVS prijateljskih občin Slovenije in Hrvaške prihod-

nje leto v organizaciji občinske konference ZRVS Maribor Tabor.

Na gradu Štatenberg je bila tudi osrednja proslava dneva vstaje slovenskega naroda občine Slovenska Bistrica. Slavnostni govornik Janez Japelj je obudil spomin na začetek vstaje leta 1941, ki jo je organizirala in vodila KPJ. Zavrnil je glasove, da nas je v sedanje težave privedlo samoupravljanje. Po njegovih besedah je povsem jasno, da smo v težavah zato, ker je bilo premalo samoupravljanja, ki v namo povsod uveljavili in dosledno uresničevali. Na svečanosti so izročili plaketo ZRVS Jugoslavije Petru Štefaniču, zlato značko ZRVS Milanu Bosniču, republiško priznanje sekretariata za ljudsko obrambo Impolu – TOZD Valjarna in Milici Klokočnik, občinsko priznanje SLO in DS LIP – TOZD Embalaža Slovenska Bistrica, Gozdnemu gospodarstvu – TOZD Gozdarstvo Oplotnica in osnovni šoli Tinje. Razen tega sta Anton Korošec in Franc Vajda prejela red dela s srebrnim vencom, s katerim ju je odlikovalo predsedstvo SFRJ.

Srečanja v Štatenbergu so se udeležile delegacije občinskih konference ZRVS iz hrvaških občin Krapina, Varaždin, Pregrada, Čakovec in Koprivnica in desetih podravske občin. Srečanja se je udeležil tudi predsednik republiške konference ZRVS Hrvaške Stevo Kreber. Predsednik medobčinskega sveta ZRVS za Podravje Branko Vasa je ob koncu srečanja izročil tudi priznanja in pokale najboljšim ekipam in posameznikom. Občinska konferenca ZRVS Slovenska Bistrica je srečanje in osrednjo občinsko proslavo ob dnevu vstaje odlično organizirala.

V kulturnem programu so sodelovali DPD Svoboda Slovenska Bistrica, oktet teritorialne obrambe, orkester garnizije JLA Slovenska Bistrica in mladina Makol. Udeleženci srečanja so obiskali tudi Sagadinovo domačijo v Sredcah in si ogledali muzejsko zbirko NOB. Edini preživeli član Zvonko Sagadin je rezervnim starešinam spregovoril o tragediji družine in jih pozval, naj največjo skrb posvečajo vojaškemu usposabljanju in seznanjanju z orožjem.

M. K.

Obletnica ustanovitve Istrskega odreda

V soboto 23. julija 1983 je bila na Kozini proslava ob 40. obletnici ustanovitve Istrskega odreda. Udeležilo se je več kot 3000 ljudi iz obeh strani državne meje. Med njimi je bilo okrog 500 nekdanjih borcev in ožjih sorodnikov padlih in umrlih članov Istrskega odreda. Vsi so ob tej priložnosti prejeli spominsko medaljo z vtisnjeno Triglavom in Istro, letnicama 1943 in 1983 ter napisom Istrski odred.

Slavnostni govornik je bil France Perovšek, nekdanji sekretar okrožnega komiteja KPS za južno Primorsko, član sveta SR Slovenije. V svojem govoru je znal povedati besede, ki so veliko množico kljub hudi vročini spremenile v hvaležne poslušalce.

Slovesnosti so prisostvovali tudi člani novoustanovljene stalne mladinske pohodne enote iz Kopra, ki je sprejela ime »Istrski odred«. V zahvalo ji je skupnost Borcev Istrskega odreda poklonila prapor. Report o dvodnevem pohodu prek Slavnika je podal poveljnik enote Iztok Stančič, sprejel pa Polde Krelj, zadnji namestnik komandanta odreda. Na praporu Istrskega odreda in mladinske pohodne enote je prvi spominski medalji Istrskega odreda pripel predsednik skupnosti borcev Janko Jelinčič. Posebno spominsko plake-

to pa je izročil pisatelju Tonetu Svetini za roman o brkinskih ljudeh »Med nebom in peklo«. Tone Svetina je v zahvali za izraženo pozornost spregovoril o resnosti sedanjega trenutka pri nas in v svetu.

Celoten kulturni program, ki ga je povezoval nekdanji borec, je izvajal tržaški partizanski pevski zbor »Pinko Tomažič«, z dirigentom prof. Oskarjem Kjudrom. Vokalni zbor z instrumentalisti in recitatorji je za svoj skrbno izbran program požel priznanje udeležencev.

Pred slovesnostjo in po njej, ko je bil na voljo tudi »partizanski golaž«, so si udeleženci lahko ogledali fotografsko razstavo o borchih Istrskega odreda med vojno in po njej, do danes. Razstava je bila odprta v kulturnem domu na Hrbeljah. Na slavnostnem prostoru ob kozinskem motelu je delovala tudi partizanska pošta s spominskimi ovitki in posebnim poštnim žigom filatelističnega društva iz Kopra.

Za uspešno počastitev 40-letnice ustanovitve Istrskega odreda je zlasti zaslužna krajevna skupnost Hrbelje-Kozina s svojim mladim predsednikom na čelu. Zaslužne so tudi številne organizacije združenega dela, obrtna dejavnost in lovski družine iz obalnega, brkinskega in snežniškega območja.

-eska-

Ob sprejemanju zaključnega računa federacije

Ali smo res borci krivi?

V zadnjem času se v sredstvih javnega obveščanja kakor tudi v sami razpravi o zaključnem računu federacije pojavlja trditev, da so za težave zveznega proračuna krivi predvsem udeleženci narodnoosvobodilne vojne. Ob tem objavljamo povzetek razprave Toneta Turnherja na odboru za borce in vojaške invalide zveznega zbora skupščine Jugoslavije.

V Ninu je bil 19. junija objavljen daljši članek novinarja Jaga Grizerja, ki je obravnaval predvsem probleme izpolnjevanja zakonskih obveznosti pokojninskega zavarovanja in težave, ki nastajajo ob tem. Zlasti omenja nepravčasno izplačevanje pokojnin v posameznih republikah in pokrajinah in splošen pojav nelikvidnosti pokojninskih skladov, ki svojo likvidnost rešujejo z najemanjem dragih kratkoročnih bančnih posojil.

Avtor nadalje navaja nekatere splošne razloge za nelikvidnost pokojninskih skladov, ki so danes značilni ne le za nas, ampak tudi za najrazvitejši svet. Nelikvidnost se pojavlja tudi v ZDA in ZRN. Kot osnovne razloge pa navaja strukturne spremembe med prebivalstvom razvitih dežel, težnjo zadnjih let, da se v pokojninski sistem vključi čimveč prebivalcev (s tem da so ublažili pogoje za pridobitev pravic do pokojnine), splošno stagnacijo ter recesijo v svetu in pojave zmanjšane proizvodnje, povečano nezaposlenost ter vse večjo inflacijo v posameznih državah.

Vse to je značilno tudi za nas. Ob tem pa bi bilo potrebno omeniti še naslednje: povečalo se je število invalidskih upokojencev, saj smo mnoga vprašanja, tudi kadrovska, reševali tako, da smo ljudi pošiljali v invalidsko upokojevitve; osebne dohodke pri nas izplačujemo za nazaj, pokojnine za naprej, zaradi česar morajo pokojninski sklad določiti čas kreditiranja organizacije z družnega dela; prihaja pa tudi do neizpolnjevanja obveznosti zveznega proračuna do samoupravnih pokojninskih skupnosti glede pokrivanja obveznosti iz borčevske pozitivne zakonodaje.

V razpravi na odboru pa so me pripeljali trije razlogi. Po podatkih skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja Jugoslavije predstavljajo obveznosti za izpolnjevanje vseh z zakonoma predpisanih pravic borcev pred 9. 9. oziroma 13. 10. 1943, kakor tudi za pokrivanje vseh obveznosti iz pravic vojaških invalidov le 10 (deset) odstotkov skupne mase sredstev za letno izplačevanje vseh pokojnin v Jugoslaviji. Kadarkoli v skupščini Jugoslavije razpravljamo o oblikovanju proračuna, se že nekaj let nazaj pojavlja trdi-

tev, da so borci osnovni problem zveznega proračuna. Zadnji razlog pa je vrsta neraznih podatkov, ki jih je objavil Nin, kasneje tudi Po-

Tone Turnher

litika, izrekli pa so jih nekateri odgovorni funkcionarji zveznega izvršnega sveta. Najdlje pri tem je šel namestnik zveznega sekretarja za finance Grubković, ki je dejal, da ni čudno, če je stanje takšno, saj je ponovno možno dokazovanje borčevskega staža s pričami. Politika je zapisala, da lahko pričakujemo 60 tisoč novih borcev.

Naj navedem nekaj podatkov, ki bodo to trditev zanimali. V okviru sistema borčevskih pravic po 1966. letu, ko smo ukinili vse možnosti za dokazovanje borčevskih pravic z izjavami prič, smo po republikah in pokrajinah začeli razvijati dopolnilno borčevsko varstvo z zakoni, odloki in samoupravnimi sporazumi republik in pokrajin, občin ter organizacij združenega dela. S tem naj bi izboljšali socialno varnost borcev in invalidov, skladno z materialnimi možnostmi posameznih širših družbenopolitičnih skupnosti. Ob tem smo bistveno razširili krog uporabnikov, uvedli pa smo tudi nove pravice, ki jih pri nas imenujemo priznavalnice. Marsikaj smo dodali v okviru zdravstvene zaštite, reševanja stanovanjskega vprašanja in drugega.

Z uvedbo dopolnilnih pravic pa se je med udeleženci NOV, zlasti med borci-kmeti ter ženskami-borkami, pove-

čalo zanimanje za ureditev njihovega statusa. Gre predvsem za dejstvo, da ti dve kategoriji borcev na samem začetku dokazovanja njihovih pravic nista imeli izrazitega interesa za dokazovanje teh pravic.

V popisu prebivalstva, ki smo ga začeli 1969. leta in ga nato zaključili 1973. leta, med katerim smo posebej popisali udeležence NOV, je 121.942 ali trinajst odstotkov od vseh s popisom zajetih borcev izjavilo, da nimajo dokumentov, s katerimi bi lahko dokazali udeležbo. Za te naj bi določili rok, v katerem bi lahko s pričami dokazovali svojo udeležbo v NOV.

Ni potrebno, da podrobneje govorimo o razpravah in argumentih za ali proti takšnemu roku, lahko trdimo le, da to ni bila zahteva posameznikov - udeležencev NOV, temveč so za takšno zahtevo stale cele borčevske organizacije in tudi nekatere republike in pokrajine. Tako je med pomembne sklepe 7. kongresa ZZB NOV Jugoslavije prišla tudi zahteva, da se vnovič določi rok in s tem nudi možnost udeležencem NOV, ki svojih pravic niso dokazali do 1966. leta, da to še lahko store z izjavami prič.

Potem ko je skupščina Jugoslavije sprejela zakonske spremembe, ki so bile za to potrebne, se je začela široka družbena akcija, ki je imela za cilj predvsem to, da se spoštuje določeni rok in že v naprej onemogoči različne nepravilnosti. Odgovorni so se dogovorili, da vnovično možnost za dokazovanje svojih pravic lahko izkoristijo le tisti udeleženci, ki so bili v NOV brez prekinitev od vstopa v partizanske enote do 15. maja 1945. leta in ki do 1966. leta iz objektivnih razlogov niso mogli uveljaviti svojega statusa. Občinski odbori ZZB NOV so postali prvi in glavni filter za uvedbo postopka, to pa pomeni, da je vsakdo moral imeti potrjeno, s katerim je lahko začel postopek za uveljavljanje pravic. Izvršni komiteje predsedstva CK ZK Jugoslavije je s posebnim pismom zadolžil centralne komiteje republik in pokrajin, da nudijo moralno pomoč občinskim organizacijam ZZB NOV pri doslednem izvajanju vseh predpisov, ki so bili izdani ob tem. Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije je pripravil vrsto posvetovanj in ustanovil posebne delovne skupine za nadzor te akcije.

Iluzorno bi bilo misliti, da v tej akciji ni bilo posameznikov, ki so skušali na tak ali drugačen način izkoristiti

priložnost. Med drugim je prišlo do dajanja neodgovornih izjav in podobnega. Vendar nam podatki govore, da je bila akcija izvedena disciplinirano, organizirano in da je kakršnokoli posploševanje neodgovorno.

Občinski odbori ZZB NOV so v vsej Jugoslaviji dobili skupno 118.879 zahtev, s katerimi so posamezniki želeli pridobiti potrdilo za uvedbo postopka. Odbori so izdali 76.550 pozitivnih potrdil, zavrnili pa so 41.846 zahtev, kar pomeni, da so vsakega tretjega, ki je zahteval uvedbo postopka, zavrnili. Od teh 76.550 pa so skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja rešile le okrog 60.000 zahtev. Pozitivno so rešile 30.000 zahtev za udeležbo do 9. 9. oziroma 13. 10. 1943 in dva tisoč po teh datumih. Za leto 1944 so pozitivno rešile 22.000 zahtev, za leto 1945 pa 5.000.

Ob teh podatkih pa se same po sebi ponujajo nekatere ugotovitve. Glede na vse pozitivno rešene primere je razmerje med udeleženkami in udeleženci NOV v veliko korist žensk. Borke, gre predvsem za gospodinje, pa že same po sebi niso izpolnjevale dveh osnovnih pogojev za priznavanje zagotovljene borčevske pokojnine pred 9. 9. oziroma 13. 10. 1943, tako da ne obremenjujejo zveznega proračuna. S pokojninami borcev iz leta 1944 zvezni proračun ni bistveno obremenjen. Nemožeče je potem govoriti o 60.000 borcih, ki so in ki še bodo obremenjevali zvezni proračun. Razlog za deficitarno financiranje osnovne borčevske in invalidske zaštite pa ni v številu borcev, temveč v razkoraku med dogovorjeno stopnjo rasti zveznega proračuna (za leto 1983 13 odstotkov) in načinom valorizacije pokojnin nasploh, saj vemo, da se te valorizirajo na temelju rasti povprečnih osebnih dohodkov iz preteklega leta. Vemo pa, da je bila rast osebnih dohodkov v preteklem letu 27-odstotna. V tej višini so bile tudi valorizirane vse obveznosti po zveznem zakonu o temeljnih pravicah vojaških invalidov, v nekoliko manjšem pa tudi vse pokojnine. Vemo pa, da so borci del sistema pokojninskega zavarovanja in da je stopnja povečanja pokojnin enaka za vse upokojevence. To se pravi, da je tu nastala negativna razlika približno 14 odstotkov, ki se nam pojavlja kot problem deficitarnega financiranja. Zato je skrajni čas, da prenehamo z ustvarjanjem razpoložanja, ki sloni na neobjektivnih, neodgovornih, površnih in parcialnih podatkih, ki nepoučene občane napačno seznanjajo s položajem, češ da so borci eden od temeljnih problemov, s katerimi se danes srečuje federacija.

Priredil B. K.

Spremenimo odnose

V četrtek, 21. julija, je v Beogradu zasedalo predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Razpravljalo je o programu gospodarske stabilizacije in dolgoročnem ekonomskem razvoju. Predsedstvo je obravnavalo tudi več vprašanj s področja mednarodne dejavnosti.

Predsednik zveznega odbora ZZB NOV Bojan Polak je med drugim poudaril, da je predlagani program gospodarske stabilizacije edina alternativa, zato ga borci v celoti podpirajo. Predvsem bi morali spremeniti nekatere odnose in obnašanja. Brez tega nam ne bo pomagal noben program. Edina motivacija za delovne ljudi in občane je, da vidijo, da se nekaj spreminja v odnosih in odgovornosti, je med drugim dejal Bojan Polak.

Na seji so tudi poudarili, da proračun federacije za letošnje leto predvideva za borčevsko invalidsko zaščito okoli 45 milijard dinarjev, toda če ta denar razdelimo po name-nih, dobimo popolnoma drugačno podobno. Blizu 12,5 milijarde dinarjev gre za vojaške pokojnine, približno 180 milijonov so stroški borčevske invalidske zaštite, precejšen del vseh sredstev pa gre za zaščito mirnodopskih vojaških invalidov, ki jih je nad 20 tisoč. Zato so neutemeljene trditve o pretirani porabi za borčevsko invalidsko zaščito, ker njihove prejemke usklajujejo s prejemki delavcev v združenem delu.

Predsedstvo je obravnavalo tudi informacijo o sodelovanju ZZB NOV Jugoslavije v pripravah na sestanek borčevskih organizacij balkanskih držav o vzpostavitvi brezatomskega območja na Balkanu. Ta sestanek je bil 7. in 8. julija v Atenah, vendar brez delegacije naših borcev. V Sofiji je bil 16. in 17. junija pripravljani sestanek, na katerem so sodelovali predstavniki bolgarskega komiteja borcev proti fašizmu in kapitalizmu, romunskega komiteja bivših borcev in veteranov protifašistične voj-

ne, vsegrške zveze borčev, odporniških gibanj in ciprskega združenja veteranov druge svetovne vojne. Izmenjali so mnenja o tem, kje bi borci lahko prispevali za uresničitev te pobude. Obravnavali pa so tudi dokumente, ki jih je pripravila bolgarska borčevska organizacija. Z vsebino pogovorov se je predsedstvo seznanilo na eni prejšnjih sej. Poslalo je pismo bolgarskemu komiteju borcev, v katerem je zapisalo, da podpira pobudo o brezatomskem območju na Balkanu, vendar bi morali za boljši uspeh srečanja sklicati še en pripravljani sestanek in nanj povabiti še druge borčevske organizacije s tega območja. Predsedstvo je tudi zapisalo, da ima julija druge obveznosti. V začetku meseca je ZZB NOV dobila brzojavko, v kateri jo je vsegrška zveza obvestila, da bo sestanek predstavnikov V Atenah 7. in 8. julija. Ob oce-ni, da je ta sestanek prehitro sklican, se je predsedstvo odločilo, da se delegacija naših borcev srečanja ne bo udeležila.

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije ne odreja pravice nobeni organizaciji, da sodeluje na sestanku, če to želi, vendar izraža obžalovanje, ker sestanka borčevskih organizacij niso pripravili z več potrpljenjem, kar bi verjetno omogočilo udeležbo več borčevskih delegacij, kot pa jih je bilo v Atenah. Tako ideja, ki bi lahko pomenila vzpodbudo prihodnjemu sodelovanju, ni dala pravih sadov.

Kljub temu pa je predsedstvo sklenilo, da bo še naprej sodelovalo z vsemi borčevskimi organizacijami na Balkanu.

B. K.

Protestno pismo

Združenje borcev NOV krajevne skupnosti Moste kritično ocenjuje TV oddajo v tedenskem pregledu dne 16. junija 1983 med 20. in 21. uro. Nanaša se na glasbeno skupino "Laibach".

"V zvezi s to oddajo z vso ogorčenostjo protestiramo in zahtevamo ostro ukrepanje proti vsem udeležencem, ki so kakorkoli sodelovali pri tem nepisnem vznemirjanju javnosti z različnimi dvomi iz preteklosti in zmedami za prihodnost. Kot borčevska organizacija, ki se vedno zavzema za ohranitev idealov in zgodovinskega bistva iz NOB pri razvoju in krepitvi naših družbenih odnosov, zahtevamo, da ustrezni družbeni dejavniki raziščejo v zvezi z navedeno oddajo vse okoliščine in potrebno ukrepanje. Obenem opozarjamo, da je treba v prihodnje preprečiti vse pojave, ki bi bili usmerjeni proti družbeni smotnosti, varnosti obstoja in dolgoročnim interesom razvoja naše samoupravne in neuvrščene socialistične družbe."

Predsednik odbora: Stanislav Babnik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Slovenj Gradec: Borci pomagajo vsepovsod

Sodelovanje v delegatskem sistemu in prek njega pri uresničevanju gospodarskih prizadevanj, podružbljanje in krepitev SLO in DS, ohranjanje in prenašanje tradicij NOB in revolucionarnih izročil ter skrb za borce in vojaške vojne invalide so bistvene naloge, ki jih je sprejel občinski odbor ZZB NOV v Slovenjem Gradcu na nedavni programski konferenci.

Sklenili so, da bodo borci še bolj kot doslej sodelovali s šolami in mladinskimi organizacijami pri organiziranju vojaških naborov, kadrovanju mladincev za šole za rezervne vojaške starešine.

Poleg tega bodo borci v okviru svojih krajevnih skupnosti pomagali pri obrambni vzgoji delovnih ljudi in občanov, pomagale pa jim bodo njihove izkušnje iz vojnih dni. V kratkem bodo pripravili analizo o tem, koliko borcev deluje pri obrambnih in samozasčitnih nalogah v krajevnih skupnostih, temeljnih organizacijah združenega dela, samoupravnih interesnih skupnostih, šolah in v komitejih za SLO in DS. V zadnjem času so postavili dva spomenika: enega partizanski tehniki "Kajuh" v Podgorju, drugega trinaštim padlim Vrhovljanom in v počastitev ustanovitve prvega odbora OF v Selah. Nameravajo postaviti tudi

spomenik zmagovitim bojem Pohorske brigade (2. 6. 1944) na Kopah na Pohorju. Poleg tega bodo odkrili še nekatera druga spominska obeležja, ki so v programu občinske kulturne skupnosti - Komisije za varstvo spomenikov NOV Slovenj Gradec.

V občini Slovenj Gradec je 1.436 borcev. Med njimi je 715 tovariš in 548 kmetov, 156 borcev je zaposlenih, 65 je vojaških vojnih invalidov in 732 upokojevencev.

Precejšnjo pozornost posvečajo rednim zdravniških pregledom. V zdravstvenem domu Slovenj Gradec imajo organiziran dispanzer za borce, ki dela vsak četrtek v tednu. Samo lani je bilo pregledanih tretjina vseh članov. Če jim bodo finančne možnosti dopuščale, bodo tovrstni pregledi pogostejši. Da je bil pri tem dosežen kar precejšen napredek, gre zasluga tamkajšnjemu zdravstvenemu domu, zlasti pa primariju dr. Vladu Weingerlu. V naravna zdravila šča so prek krajevnih organizacij poslali 63 članov. V občini imajo trenutno 55 borcev, ki jim je zaradi obolenosti potrebna pomoč drugih. Zato si prizadevajo, da bi njihove probleme reševali prek krajevnih skupnosti, zdravstvenega in socialnega skrbstva, patronažne službe, sosedske pomoči in s pomočjo drugih družbenopolitičnih organizacij.

Drago Miklavc

Maribor - Razprava o programu borcev 14. divizije

V Mariboru so na seji pododbora 14. divizije pri metnem odboru ZZB NOV Maribor razpravljali o programu dela v letih 1983/84. Predsednik Janez Jerman je dejal, da bodo borci 14. divizije in njenih brigad letos in v prihodnjem letu sodelovali na številnih proslavah in prireditvah. Posebno pozornost bodo posvečali urejanju in vzdrževanju pomnikov.

Mestni skupščini Maribor in skupščini občine Maribor-Ruše so predlagali, naj bi enega od novih objektov v občini Maribor-Ruše poimenovali po narodnem heroju Dušanu Remihu-Dušku. Poudarili so, da bi kazalo še nekatere šole poimenovali po 14. diviziji oziroma njenih enotah. Doslej so nekatere brigade že podpisale listino o sodelovanju s posameznimi šolami. Letos bo izšla knjiga o sodelovanju kulturne skupine 14. divizije. Člane pododbora so seznanili tudi s pripravami za ustanovitev transverzale poteh 14. divizije. To delo bo opravila Planinska zveza Slovenije v sodelovanju s pododborom 14. divizije v Celju. Borci se bodo vključili v klub tobočnikov 14. divizije v Mariboru.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Družbeni dogovor o obrambnem in samozaščitnem usposabljanju

V Mariboru so končali razpravo o predlogu družbenega dogovora o obrambnem in samozaščitnem usposabljanju, ki ga bodo sedaj podpisali uporabniki in izvajalci usposabljanja. Uporabniki so izvršni sveti, štabi CZ, štabi teritorialne obrambe, SZDL in ZRVS občin in mesta Maribora, Univerza Maribor, Zavod za šolstvo SRS – organizacijska enota Maribor, Uprava za notranje zadeve, komanda mariborske garnizije, Pokrajinski odbor za vzhodno Štajersko, Teritorialna obramba VSP in Izobraževalna skupnost mesta Maribor. Izvajalci usposabljanja pa so Izobraževalni center za SLO in DS Maribor, Delavska univerza Maribor, Zavod za zdravstveno varstvo Maribor, Zavod za gasilsko in reševalno službo Maribor in občinska gasilska zveza Maribor. Podpisniki se odločajo za enotna programska, organizacijska in materialna izhodišča za napredovanje usposabljanja SLO in

DS. Uprava za notranje zadeve Maribor in komanda mariborske garnizije sodelujeta v usposabljanju za SLO in DS v okviru Izobraževalnega centra za SLO in DS Maribor s predavateljskim kadrom in materialnimi sredstvi poligoni, učili itd. Podpisniki se v družbenem dogovoru zavezujejo, da bodo skupno, vendar vsak v skladu z zakonom o SLO in DS, zagotavljali možnosti za razvoj usposabljanja vseh struktur na področju SLO in DS, pouk usposabljanja na podlagi izhodiščnih vsebin vsestrostne populacije, racionalno usposabljanje v času in kraju in nenehno družbeno nadzorovanje pouka usposabljanja.

Za zagotovitev ustreznih možnosti za usposabljanje bodo udeleženci ravljali Izobraževalni center kot družbeno ustanovo, ki mora delovati v skladu z marksistično filozofijo, samoupravnimi socialističnimi interesi in po-

trebami jugoslovanskega družbenega razvoja. Izobraževalni center za SLO in DS bo kot posebna izobraževalna organizacija družbenopolitične skupnosti Maribora skrbel za nenehen razvoj možnosti usposabljanja za SLO in DS in pomagal pri izvedbi vseh aktivnosti usposabljanja za SLO in DS v mariborskih občinah in širšem okolju. Z drugimi ustanovami, zlasti z Republiškim centrom za obrambno usposabljanja Polje – smer SLO, bo povezoval znanstvene discipline LO kot pogoj za strokovno in racionalno oblikovanje programov, učnih enot in metod, kar zagotavlja razvoj didaktike SLO. Izobraževalni center bo omogočal prostorske, kadrovske in sodobne pedagoško-andragoške značilnosti pouka. Ob upoštevanju spoznanj pri posredovanju učne vsebine in vzgojnih metod bo razvijal, izdeloval in posredoval učna sredstva za pouk SLO in DS. Svoje delo bo Izobra-

ževalni center prenašal tudi izven teritorialnega kompleksa Pekre, tako, da bo usposabljanje izvajal tudi v drugih sredinah, pri tem pa upošteval načelo ekonomičnosti in kvalitetne izvedbe. Podpisniki družbenega dogovora so osnovni nosilci posameznega usposabljanja po sprejetih programih, ki ga bodo izvajali skupno z izobraževalnim centrom. Usposabljanje za SLO in DS bo družbeno vodeno in nadzorovano. Temeljno nalogo nadzora bodo opravljale delegatske skupščine občin in mesta Maribora vsaj enkrat letno. Takrat bodo posamezni udeleženci poročali o stanju na področju usposobljenosti in o izvajanju usposabljanja. Poročilo o stanju na področju usposobljenosti mora pokazati, kakšna je posamezna kolektivna, borbena in samozaščitna usposobljenost na področju občin Maribora. Mestni in občinski komiteji za SLO in DS bodo na podlagi ocene usmerjali in obliko-

vali težišče obrambnega in samozaščitnega usposabljanja. Sveti za SLO in DS mesta in občin bodo ob upoštevanju usmeritev in potreb usklajevali in odločali o prednostih, obveznostih in organizaciji obrambnega in samozaščitnega usposabljanja.

O delu in poslovanju Izobraževalnega centra bo odločal organ upravljanja – svet Izobraževalnega centra, ki je sestavljen iz predstavnikov – udeležencev tega družbenega dogovora, imenujejo pa jih zbori skupščin mesta Maribora in članov delovne skupnosti Izobraževalnega centra. Udeleženci tega družbenega dogovora so v posamezna usposabljanja zajeti na podlagi svojih analiz in predlogov za nadaljnje usposabljanje. V predlogu programa izobraževanja za Izobraževalni center SLO in DS morajo biti navedeni vsebina in oblika usposabljanja, čas začetka usposabljanja in trajanje, število udeležencev in materialne potrebe (orož-

je, strelivo, filmi, knjige itd.). Program usposabljanja mora biti posredovan v Izobraževalni center za SLO in DS do 15. januarja za usposabljanje v tekočem letu. Na podlagi programov udeležencev tega družbenega dogovora in njihovih zahtev ter realnih možnosti izdelava svet Izobraževalnega centra za SLO in DS predlog programske usmeritve v naslednjem letu in ga posreduje svetom za SLO in DS mesta in občin Maribora v dokončno obravnavo. Na podlagi sej svetov izdelava delovna skupnost Izobraževalnega centra za SLO načrt dela za tekoče leto. Pedagoško delo se bo začelo s 1. marcem in končalo 1. marca v naslednjem letu. Izvršni sveti skupščin občin in mesta Maribora bodo zagotavljali iz namenskih sredstev za SLO in DS finančna sredstva za sprejeti program Izobraževalnega centra za SLO in DS.

M. K.

Med bodočimi gojenci srednjih vojaških šol

Te dni je sekretariat za ljudsko obrambo novogoriške občinske skupščine organiziral sprejem za dijake, ki so bili junija letos obveščeni, da so sprejeti v srednje vojaške šole. Poleg bodočih gojencev so na sprejem povabili predsednika sveta za SLO in DS, predsednika občinske konference ZSMS in predsednika koordinacijskega odbora za SLO in DS pri občinski konferenci SZDL Nova Gorica. Pogovarjali smo se z bodočimi gojenci srednjih vojaških šol Deanom Besednjakom iz Nove Gorice, ki je v šoli Milojke Štrukelj končal vseh osem razredov z odličnim uspehom in vse predmete z oceno odlično, Davidom Humarjem iz Ozeljana in Sebastjanom Marušičem iz Opatjega sela, ki ta končala osemletko v Sempasu in Mirnu s prav dobrim in dobrim uspehom. Vprašali smo

jih, zakaj so se odločili za vojaški poklic:

Dean Besednjak: »Že od majhnega sem se zanimal za orožje. Vedno sem imel željo, da bi opravljal vojaški poklic. Tudi oče Zvonko mi je svetoval, naj se odločim za kakšen tehnični vojaški poklic. Zaradi tega sem se udeležil natečaja za srednjo tehnično vojaško šolo v Zagrebu. Prva dva letnika obsegata splošne predmete, nato pa se lahko odločimo za eno izmed naslednjih smeri: strojno, elektrotehnično, tehnološko, zveze in atomskobiološko-kemično obrambo. Že sedaj sem se odločil za elektrotehnično smer – telekomunikacije. Gojenci šole bomo imeli praktično vse, da se bomo lahko nemoteno posvetili učenju: hrano, stanovanje, obleko, obutev in vse druge potrebe. Poleg tega bomo brezplačno prejeli knjige in druge učne pripo-

močke, pa športno opremo. Prejemali bomo mesečno žepnino, vozovnice za vožnjo domov, obiskovali bomo kulturne in športne prireditve ter se udeleževali turovniških ekskurzij. Vse to je zelo privlačno, zlasti sedaj v času stabilizacijskih prizadevanj naše družbe. Poleg tega lahko kasneje nadaljujemo šolanje na visokih šolah, imamo zagotovljeno delovno mesto po uspešno končanem šolanju, kar je v današnjem času sila pomembno.«

David Humar: »Preglavice mi je delala angleščina, drugi predmeti pa so mi šli kar v redu. Želel sem postati pilot v vojaškem letalstvu. Letalska zdravniška komisija ima zahtevne kriterije tako da so me napotili k zdravniški komisiji kopenske vojske. Sprejet sem v srednjo vojaško šolo kopenske vojske v Sarajevu, v kateri se šolajo srednji vojaški kdari za najpomembnejše rodove ko-

penske vojske (pehoto, topništvo, oklepne enote, protizračno obrambo in inženirstvo). Šolanje v Sarajevu traja tri leta, četrto leto pa bomo nadaljevali v ustreznih šolah za specializacijo. Zaradi tega se bom šele po končanem tretjem letniku opredelil za končni vojaški poklic. Zelo vesel sem, da sem sprejet na to šolo.«

Sebastjan Marušič: »Za vojaški poklic sem se odločil že v sedmem razredu osnovne šole. Stric Albin Pahor je rezervni vojaški starešina in mi je velikokrat pravil o vojaških poklicih, vojaških šolah in o življenju v JLA. Tako sem vzljubil vojaški poklic in sem se odločil zanj. Sprejet sem v vojaško srednjo šolo Franca Rozmana Staneta v Ljubljani. Šolanje traja štiri leta, nato lahko nadaljujem šolanje v vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu.«

Biti vojaški starešina pomeni odgovorost, a tudi čast. Ti trije mladi: Dean Besednjak, David Humar in Sebastjan Marušič so se odločili za to pot. Želimo jim, da bi postali dobri starešine JLA.

Mile Gojković

Skupni cilji – skupne akcije

Organizacije ZRVS že vrsto let dobro sodelujejo s starešinami JLA, največkrat na področju vojaškega strokovnega usposabljanja in izobraževanja, pa tudi ob drugačnih priložnostih. Da pa to sodelovanje ni zgolj enostransko, nam najbolj govori primer tesnega sodelovanja in povezovanja med rezervnimi starešinami iz obalno-kraške regije, predvsem iz Sežane, in pa starešinami in vojniki vojašnice 22. julij iz Pivke.

Vezi sodelovanja so se spletle med njimi že pred leti, vendar pa so jih v zadnjih treh štirih letih še okrepili. Rezervni vojaški starešine kot tudi starešine JLA imajo skupen cilj: doseči čimboljše usposobljenost in pripravljenost za nudenje odpora. Tako vojašnico prek leta dostikrat obiščejo rezervni vojaški starešine, inštruktorji za izvajanje vojaškega strokovnega usposabljanja članov ZRVS. V vojašnici imajo inštruktorji na voljo vsa šolska eksplozivna sredstva, orožje, pa tudi filme iz njihove kinoteke, ki obravnavajo strokovne teme. Inštruktorji se tako praktično preizkusijo v rokovalju s temi sredstvi in orožji, znanje in spretnost pa potem posredujejo med člane svojih organizacij ZRVS. Na razpolago pa jim je tudi bogato založena knjižnica v vojašnici z dragoceno strokovno literaturo, ki je organizacije ZRVS zaradi pomanjkanja sredstev ne morejo kupovati.

Redno organizirajo tudi taktično-tehnične zbornice, na katerih vojniki pokažejo razpoložljivo vojaško tehniko in orožje ne le rezervnim vojaškim starešinam, pač pa tudi vsem prebivalcem kraja, v katerem zbor pripravijo. Še posebno so veseli obiskov šolske mladine, ki je najbolj radovedna in jo zanima prav vse. V ta sklop bi lahko pridali še skupna prizadevanja rezervnih vojaških starešin in pa starešin JLA v akcijah za popularizacijo vojaških poklicev in pridobivanje kandidatov za vojaške šole. Na tem področju imajo precejšnje uspehe na osnovni šoli v Divači, ki ima vsako leto nekaj učencev, ki bi želeli nadaljevati šolanje na kateri od vojaških srednjih šol. Naj še navržemo, da se je zadnjega tehničnega zbora, ki so ga pripravili po vaji »Zima '83« v Divači, udeležilo kar 2500 rezervnih vojaških starešin, šolarjev in krajanov.

Obiski v delovnih organizacijah

Rekli smo že, da sodelovanje med rezervnimi vojaškimi starešinami in pa starešinami JLA iz vojašnice 22. julij ni zgolj enostransko. Tudi rezervni vojaški starešine posredujejo svoje znanje in izkušnje pripadnikom te enote. Pred časom so jih popeljali v Cimosov tozd v Senožečah, kjer so se seznanili z gospodarjenjem te organizacije, s pridobivanjem dohodka v temeljni organizaciji združenega dela, z merili za delitev osebnega dohodka delavcev, pa tudi z vsemi problemi, ki danes tarejo našo proizvodno dejavnost.

V domu JLA so sežanski rezervni starešine pripravili za pripadnike JLA zelo zanimivo predavanje o italijanskem političnem sistemu. Rezervni starešina, dober poznavalec razmer političnega življenja v sosednji državi, je starešinam JLA obrazložil razvoj italijanske ustavnosti, poudaril pomen in vlogo Komunistične partije Italije v političnem življenju te države in pojasnil nekatere značilnosti nenehnih političnih bojov v Italiji v luči zadnjih volitev.

Rezervni vojaški starešine pa pripravljajo še nekaj tem, o katerih se bodo pomenili skupaj s pripadniki JLA. Tako se torej izkušnje in znanje obojih stapljajo v eno, v cilj, ki smo ga omenili že na začetku: doseči čimboljše obrambno pripravljenost. S tem se razvija tudi naša zasnova splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, kajti podružbljanje tega področja s takšnim sodelovanjem ne ostaja več le beseda na papirju.

Boris Knific

Delo aktiva je plodno

Aktivni zveze rezervnih vojaških starešin v organizacijah združenega dela in v večjih delovnih skupnostih v sedanjem času in na sedanji stopnji organiziranosti ZRVS, glede na potrebe SLO in DS ter izvajanje obrambnih priprav, dobivajo kot oblika dela in organiziranosti na produktivnem principu v naših družbenopolitičnih skupnostih vse večji pomen. To izpričujejo tudi programske usmeritve RK ZRVS Slovenije in ZK ZRVS Jugoslavije ter opredeljene naloge v zakonskih določilih zakona o SLO in DS SR Slovenije.

Aktiv ZRVS v Strojni tovarni Trbovlje je eden najstarejših aktivov v občini, na območju revirjev in v Sloveniji, pa tudi v Jugoslaviji. Ustanovljen je bil 21. maja 1975 v osmih letih je ta aktiv

v svojem delovanju dosegel pomembne uspehe. Člani aktiva so se ekipno, v večjih skupinah ali posamično udeleževali raznih spominskih pohodov, taktičnih vaj, strelskih tekmovanj, taktično-tehničnih zborov itd., ki so jih tudi sami organizirali, kot tudi vrsto inštruktaž ob izvajanju in uresničevanju strokovnih programov izobraževanja RVS. Prav tako so RVS in člani ZRVS tega številčno močnega aktiva (šteje prek sto članov) sodelovali in pomagali pri izvajanju večjih akcij, kot so: pridobivanje novih naročnikov na revijo NAŠA OBRAMBA, obrambna vzgoja delovnih ljudi in občanov, akcije NNNP, »Sindikati v SLO«, Kurirčkova pošta, obrambni dnevi šol, akcije zbiranja prostovoljnih prispevkov za razvitje prapora OK ZRVS

in izvajanje drugih tovrstnih aktivnosti, vključno pobiranje in odvajanje članarine ZRVS. Občasno so posredovali tudi predloge za izvajanje stimulativnih ukrepov zaslužnim članom, predloge za sprejemanje RVS v članstvo ZK, objavljali prispevke o svojem delu v tovarniškem glasilu in drugo. Njihov načrt dela za leto 1976 je bil (kot drugi iz občine Trbovlje) objavljen v republiškem vestniku ZRVS Slovenije kot vzoren in uporaben. Kot priznanje za dosežene uspehe pri delu je aktiv ZRVS v STT prejel bronasto plaketo ZRVS Slovenije in še vrsto drugih priznanj in pohval.

Na čelu tega aktiva je bil od časa ustanovitve v letu 1975 polnih osem let Ivo Sluga, ki je bil pobudnik vseh akcij in ima precej zaslug za

dosežene uspehe v tem obdobju. Tovariš Sluga je iz STT odšel v zaslužen pokoj, za novega predsednika aktiva ZRVS pa je bil izvoljen tovariš Franci Jež, ki se je skupaj z ostalimi RVS še posebej zavzel, da bo aktiv ZRVS registriran in vnešen kot organizacija v statut DO. Člani so dali vrsto konkretnih predlogov za popravila in izboljšanje dela in se zavzeli za še večje vključevanje RVS pri obrambnih pripravah v vseh strukturah (v enoti TO, narodne in civilne zaščite, strelski dejavnosti), za izpopolnjevanje obrambnih načrtov, usposabljanje delovnih ljudi, ki so razporejeni v obrambne strukture, ter za sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami in organi samoupravljanja v tem delovnem kolektivu.

Rudi Matko

V tisku je krajevna kronika Podpeč-Preserje med NOB

Prava zgodovina je zgodovina dogodkov, ne ljudi

Pred skorajda tremi leti se je na področju krajevnih skupnosti Podpeč-Preserje občine Ljubljana Vič-Rudnik sestala skupina entuziastov. Dogovorili so se, da bodo pripravili in obdelali vse razpoložljivo gradivo s področja NOB v kraju samem, ki naj bi kasneje dobilo obliko krajevnih monografij. Vzporedno s tem pa se je OK SZDL Ljubljana Vič-Rudnik prav takrat še posebej trudila, da bi se v vseh krajevnih skupnostih ustanovile komisije za zgodovinske pisane, katerih naloga bi bila prav natančno zbiranje in kasnejša obdelava zgodovinskega gradiva.

V Podpeči omenjeno komisijo sestavljajo naslednji člani: Stanko Petelin, ki je tudi pisec monografije, Danilo Bajat, predsednik komisije in tudi predsednik ZB NOV Podpeč-Preserje, Jože Mravljje, Viktor Kirm, Andrej Petelin in Stane Todor.

Delo so si razdelili glede na teren in kmalu je pričelo pritekati prvo gradivo.

Osnovni poudarek pri delu je bil, naj bo to zgodovina

dogodkov, ne le kronološka preglednica ali pa zgodovina posameznikov.

Že takoj na začetku je bil pri delu prisoten popolnoma znanstveni način iskanja resnice. Komisija se je morala dokopati do vseh razpoložljivih dokumentov, izjav posameznikov, takojšnjih povojnih zapisov in spominov. Lahko se pohvalijo, saj jim je uspelo resnično pregledati prav vse, kar je razpoložljivo. Posluževali so se virov v arhivu centralnega komiteja, IZDG, kjer so prebrskali ves partizanski, italijanski, belogardistični in domobranski arhiv.

Vsem tem dragocenim podatkom in seveda neobhodnim pa je bilo potrebno dati življenje, najti povezavo in resnico, ki pa je lahko samo ena.

Kako naj monografijo razume mladina

»Komisija se je zavedala« pojasnjuje Stanko Petelin, »Vojko, pisec monografije, da je veliko dogodkov, ki so na meji verjetnosti. Kako naj

nekdo, ki se ni nikoli bojeval s smrtnim bojem, razume, kaj to pomeni, ne more poznati smrtnega občutka lakote, če ga nikoli ni doživel! Vse to in še marsikaj so doživeli naši borci, udeleženci NOB.

Naši mladini moramo dati takšno sliko, da bo vse razumela in kar je najvažnejše, tudi verjela. Za kakršnekoli izkrivljene resnice pa smo dostikrat krivi sami. Našo politično zgodovino vse prevečkrat uporabljamo kot ozadje političnega življenja, prenekatikrat jo celo izrabljamo in skorajda nevede popolnoma razvrednotimo. Izredno rad verjemem, da si mladi dostikrat zelo težko predstavljajo borca, če ga vidijo in gledajo skozi nekatere današnje funkcije. Potrudili smo se, da smo vse stvari natančno argumentirali, naj ljudje vedo, da je to resnica.

Širina krajevnih monografij

Pri zbiranju se niso omejili le na stroge meje KS. Marsi-

katera akcija bi tako popolnoma izgubila na veljavi, morda bi bila tudi videti popolnoma drugačna kot v resnici. Vsem stvarim so poskušali dati zadostno politično ozadje dogajanja.

Prav tako so si bili edini glede ostalih akcij. Niso se opredelili le na aktiviste omenjenega področja, zajeli so vse posege in operacije, ki so se na tem terenu dogajale.

Na kar se da objektivni način so poskušali prikazati sodelovanje nekaterih domačinov z okupatorjem, vključiti delovanje nasprotnika, čeprav poimensko niso nikogar imenovali. Imen so se namenoma izognili, saj otroci in sorodniki za početje svojcev ne morejo odgovarjati. V nobenem pogledu pa se niso želeli izogniti življenju in njegovemu delu, saj velik del odgovornosti nosi še danes.

Knjiga bo obsegala prek 400 strani, opremljena bo s skorajda 100 fotografijami in nekaj natančnimi skicami. Njena cena v prednaročilu znaša 250 din. V kolikor jo želite naročiti, se obrnite na predsednika krajevnega odbora ZB NOV, Danila Bajata, Podpeč 74, telefon 766-090, lahko pa tudi na krajevno skupnost Podpeč-Preserje, Kamnik pod Krimom, 61352 Preserje, telefon (061) 766-055.

Mojca Černe

France Šuštersič – naš človek

Bil je naš človek; to čutili tudi mi mlajši novinarji, ki smo začeli pisati vrstice v TV-15 potem, ko tovariš Šuštersič že ni več urednikoval našemu listu. Pa vendarle je tu in tam še rad prišel in pokukal v naše uredništvo. Ostali so njegovi sledovi, ko je januarja 1963 prvič zasnoval TV-15 in bil potem dolga leta njegov glavni urednik. Znal je prislunčiti utripu borčevskih vrst in duši preprostega človeka, hkrati pa je skrbel za lep jezik, brez birokratskega besedičenja in dolgovznosti. V takšnem duhu je vzgajal tudi novinarje, ki so prihajali delat k njemu s pomankljivim jezikovnim znanjem, vedo povedati njegovi tedanji sodelavci. Dosegel je, da je postal TV-15 eden najbolj priljubljenih in branih listov, o čemer priča takratna visoka naklada 42.000 izvodov. Skratka, njegovo delo se je globoko zarezalo v naš list in prav njegova zasluga je, da je bil TV-15 ob petnajstletnici izhajanja nagrajen z nagrado vstaje.

Kdo nam bo kaj povedal o njegovem življenju? Njegovi sodelavci, njegovi soborci in vrstice, ki jih je sam zapisal o svoji poti. Notranjski rojak je, iz Žerovnice, kjer se je rodil 20. novembra 1918 v revni vaški družini s petimi otroki. Preživljali so se s šivanjem, popravljanjem oblek in čevljev in pozneje s kmetovanjem. Otroci so pasli živino v Šteberških ogradah, lovili ribe v vodah Cerknškega jezera in stikali za raki. V šoli je bil France odličen učenec. Že takrat je znal spretno sukati pero, zato so ga učitelji predlagali za gimnazijo v Ljubljano. Tudi ta študij je potekal v pomanjkanju. Po veliki maturi je študiral pravo, aktiven pa je bil še v raznih študentskih skupinah, na primer pri delavski enotnosti ali v društvu kmečkih fantov in deklet v domači vasi. Napredna miselnost se je v času njegovega študija krepila, oblikovala se je pisateljska žilica, izpopolnjeval je svojo glasbeno nadarjenost, na plan pa je stopil tudi dar do poznavanja tujih jezikov; tako ni čudno, če po upokojitvi, pa tudi že prej, srečamo Franca Šuštersiča tudi kot prevajalca iz francosčine, italijansčine in srbohrvaščine.

Vojna. Druga svetovna vojna. »Po okupaciji sem ostal nekaj časa v Ljubljani. V osvobodilno gibanje me je uvedel sošolec Jože Brodnik, pozneje padel kot komisar v 11. SNOUB,« je nekoč sam zapisal. Notranjsko in del Slovenije je okupirala italijanska vojska. Takrat je bilo Francetu dvaindvajset let. Kot levo usmerjen

socialist je kmalu postal simpatizer in nato aktiven član terenskega odbora OF v domači vasi. Žerovnica, Grahovo in okoliške vasi so bile ves čas narodnoosvobodilnega boja trdno partizanske. Ob veliki italijanski ofenzivi poleti 1942 so Franceta skupaj s še 60 vaškimi fanti odpeljali v internacijo na otok Rab. Ob kapitulaciji Italije pa je prostovoljno vstopil v Rabsko brigado in se jeseni 1943 z njo čez Mašun vrnil v domači kraj. Okrožni odbor OF za Notranjsko ga je poklical k sebi, postal je član kulturno-prosvetne skupine notranjskega okrožja. Maja 1944 so ga poslali v upravno-politično šolo v Črnomelj. »V tej šoli sem veliko pridobil. Tam sem dokončno spoznal pravilnost poti, po kateri vodi KP naš narod,« je zapisal. Po končani šoli je postal referent za ugotavljanje zločinov na Notranjskem okrožju. Ker je pokazal razumevanje za našo stvar, so ga sprejeli za kandidata KP, izvolili so ga v okrožni plenum OF notranjsko-ribniškega okrožja, postal je referent za ljudsko prosveto, decembra 1944 pa so ga mobilizirali v vojsko. Nekaj tednov je bil v vođu za zveze, potem pa so ga razporedili v personalni oddelek glavnega štaba Slovenije. Februarja 1945 so ga sprejeli med člane KP.

Zgled pravega aktivista! Tudi vse njegovo povojno delo nosi aktivističen nadih. S prefinjenim političnim čutom za obravnavo tudi najbolj kočljivih vprašaj je opravljal odgovorne dolžnosti v uredništvih Ljudske pravice, Ljubljanskega dnevnika, revije Borec in TV-15. V novinarstvu in leposlovju bo ostal France Šuštersič zapisan v slovenskem prostoru kulturnega ustvarjanja. Posebej je treba opozoriti na njegovo publicistično, pisateljsko in prevajalsko delovanje. Njegovi knjigi V objemu podzemlja in Vražji vrtec sta napisani izrazito v smislu negovanja bojne iznajdljivosti, vztrajnosti in trdoživosti slovenskega človeka v boju proti tujim zavojvalcem. V knjigi Mehurčki iz cemunja se vrača v čas in kraje svojega otroštva, ki jih je imel vedno rad. Z romanom Trg lakote in Godčeva balada se vrača k negovanju revolucionarnega izročila v še bolj pronicljivem smislu. Trg lakote je avtobiografsko pričevanje o trpljenju slovenskih ljudi v fašističnem koncentracijskem taborišču na Rabu. Njegova knjiga Na levem bregu Save je svojevrsna izpoved revolucionarnega in osvobodilnega gibanja v Črnučah in okolici. Številne njegove črtice pa so raztresene še po raznih revijah in časopisih.

Ob književnem delu je bil France vseskozi tudi družbenopolitično aktiven, v raznih tekočih akcijah. Rad si je tudi vzela čas za naš mladi rod; osnovnošolcem je pripovedoval dogodke iz partizanskih dni, z njimi je hodil v kraje, ki so med NOB nekaj pomenili.

Težko je slovo »za vedno«, vendar je to slovo za zavestjo, da je France storil veliko dobrega za našo ljudo in za našo skupnost.

Ziva Drole

Gradivo iz zgodovine mladinskega gibanja na Slovenskem

Skojevci in višji skojevski tečaji

Lansko leto je RK ZSMS ob 40-letnici ustanovnega kongresa USAOJ in 11. kongresu ZSMS izdala knjigo Napredno mladinsko gibanje na Slovenskem. To je zbornik prispevkov s posvetovanja o proučevanju zgodovine SKOJ in mladinskega gibanja v Sloveniji, ki je bilo 16. in 17. aprila 1981 v Ljubljani. Sedaj pa je v pripravi druga knjiga, v kateri bo objavljen drugi del prispevkov z omenjenega posvetovanja. Medtem ko je vsebina referatov v prvi knjigi splošno slovenska, bo v drugi zbir referatov po regijah. Razen Celja, Ljubljane

in Bele krajine so vse regije pokrite, za omenjene pa bo še treba poiskati avtorje. To naj bi storili do letošnje jeseni.

Katera obdobja bo knjiga zajemala? V glavnem obdobje NOB in obdobje tik pred vojno, in sicer: Revirji 1931-41, Maribor 1932-35, 1935-41 in 1941-45, Ptuj 1931-41, Prekmurje obdobje med vojnama, Dolenjska 1935-5, Notranjska obdobje NOB, prav tako Koroška obdobje NOB, Primorska obdobje NOB in posebej NOB v Trstu. Poleg referatov bodo objavljene še diskusije

petnajstih diskutantov. Nekateri referati so strokovni, drugi pa bolj spominskega značaja.

Obseg knjige bo približno enak 1. delu, to je približno 250 strani. Nekako realno bi bilo pričakovati izid knjige v začetku prihodnjega leta. Silvana Košuta z RK ZSMS, s katero smo se pogovarjali, pravi, da so težave s financami že klasika, drugih težav pa s pripravo knjige nimajo.

Druga stvar, ki jih priganja k delu na RK ZSMS, pa je zbiranje podatkov o udeležencih višje skojevske šole Slovenije. V ta namen so

ustanovili poseben odbor. Ugotavljajo, da je zelo malo podatkov zbranih na enem mestu. Podatke zbirajo za obdobje NOB in po vojni do leta 1948, do združitve SKOJ z mladino. Ugotovili so, vsaj doslej, da je potekalo med vojno deset višjih in en nižji skojevski tečaj. Za 3. in 7. so skoraj že vsi podatki pripravljeni. Precej gradiva so imeli zbranega tečajniki sami, v veliko pomoč pa je mladincem pri zbiranju podatkov Inštitut za zgodovino delavkega gibanja.

Nekako do septembra so si začrtali rok zbiranja, potem pa želijo podatke obdelati: vsebino, smoter, namen, oblike študija itd. Iz tega naj bi enkrat v prihodnje nastala monografija. Sicer pa so že sami podatki bogato gradivo za muzejsko zbirko.

Ziva Drole

O negativnih junakih v literaturi o NOB

O negativnih junakih v literaturi, ki operira z nekdanjimi borci, udeleženci NOB, sem pisal že ob gledališkem krstu Partljičevih »Ščuk« leta 1975. Tedanjša gledališka premiera »Ščuk« je navdušila vesoljno Slovenijo. Izredno jih je sprejelo občinstvo, nič manj pohvalna ni bila tudi kritika. Toda to me ni moglo premotiti: tedaj sem bil bela vrana v mariborskih Dialogih, v reviji Borec in v Nedeljskem dnevniku sem izrazil svoj protest proti odrski oživitvi takih »starih borcev«, kakršnega je upodobil Tone Partljič v »Ščukah« s svojim Klandrom. In vendar gledališka uprizoritev »Ščuk« tedaj ni preveč vznemirjala borcev, sam sem bil s svojim protestom bolj glas vpijočega v puščavi. Čeprav bi protest borcev proti gledališki upodobitvi Partljičevega »partizanskega« junaka bil nemara bolj upravičen, saj je imel Klander tedaj še oznako »star partizan«. Na moje tedanje kritično reagiranje je Partljič izjavil, da delam senzacijo zaradi senzacije. In

vendar je imela moja tedanja kritika vpliv na avtorja (čeprav tega noče priznati): kajti Partljič je za televizijsko različico Ščuk spremenil Klandra v »majskega partizana«, v svoji kritiki tega lika sem namreč zapisal, da bi Klander bil morebiti verjeten kot »majski«, nikakor pa ne kot star partizan.

Ampak tudi tak »majski« partizan, prikazan na televizijskem ekranu, ni bil vseh borcem, ki so si ogledali televizijsko nadaljevanko »Ščuk«. Tovarišica Fani Okičeva je lepo zapisala, zakaj se (in z njo vsi borci) ne strinja s takšnim likom. Vendar bi tu imel pripombo: ne gre toliko za to, da Klander pije, da je pijanec, temveč, da je Partljič naredil iz Klandra kreaturo, ki se brez vsakega gramu tepe za nagrado in se trka po prsih! jaz bi moral prejeti nagrado, ker sem se boril! Partljič presneto slabo pozna stare borce, preveč so ponosni, da bi klonili in se poniževali zaradi kupčka cvenka.

Viktor Konjar je v »TV-15« zapisal, da »Klander v svo-

jem početju ni ne komičen ne tragičen, kvečjemu oduren, ničev in ves cunjast«. Vprašuje se, le čemu naj bi nam neka televizijska predstava na široko kazala tako neokusno in v svojem notranjem jedru povsem prazno, pijansko razkrojenost človeka, ki si vrh vsega nadene še partizansko uniformo. S kakšnim namenom, s kakšnim odnosom do partizanskih tradicij in do borčevske navzočnosti v sedanjem dogajanju?

Konjarjeva analiza Partljičevega Klandra je neizprosno resnična. Sam Partljič se je ob preli-vanju teh ocen navno spraševal, s čim je užalil borce. Vprašati pa se moramo tudi mi borci, ali Partljič tega res ne ve ali pa se le spreneveda. Da se avtor-satirik, za kakršnega se ima, ne bi zavedal, kakšne figure ustvarja in kaj te figure predstavljajo, ta pa je najbrž precej bosa in žal-tava...

Partljič v svojih dramskih besedilih čuti potrebo, da bi oživljal nekakšne negativne partizanske junake. V svoji

ljudski igri »Za koga naj še molim« (napisal jo je po »Ščukah«) je glavni junak partijski sekretar – izdajalec. Tudi to je možno, toda avtor bi moral v liku samem pojasniti, zakaj je postal izdajalec. Lik bi moral biti živ in ne avtorjeva shema. Klander iz »Ščuk« je šleva in kreatura in povrh se ga še ustrašijo otroci, ko ga srečajo v gozdu (v televizijski nadaljevanki). Če je dosedanja slovenska literatura res poveljevala partizane in jih slikala zgolj kot junake, je šel Partljič v drugo skrajnost: ustvaril je partizana, ki se ga bojijo otroci in bežijo pred njim. Ali ni to le malce prehud skok: iz legendarnih junakov so postali partizani zdaj nenadoma strašila, ki se jih otroci bojijo! Nikakršna esejistična, strokovna gledališka analiza ne bi mogla bolje razložiti učinka take »dramatike«...

Ko bo Partljič napisal dramsko besedilo, ki bo obravnavalo NOB in bodo v njem nastopali partizani, čeprav ne junaki, vendar popolnoma normalni in človeški, lahko tudi šibki in krhki, vendar z minimalno količino ponosa in dostojanstva, potem verjetno Partljičeva dramatika ne bo vzbujala več protestov borcev, kot jih žal, vzbuja sedaj...

Dušan Mevlja

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE FLEŠNAR 27

Bitka za Bejrut

Sabra in Satila

Območje palestinskih begunskih taborišč Sabra in Satila je nekaj ozek pravokotnik, ki od vzhoda proti zahodu meri kakih 400 do 800 metrov, od severa proti jugu pa 2.400 metrov. Sabra je severni del tega pravokotnika, Satila južni. Taborišče Sabra so ustanovili Zdravstveni manodi za Palestince, ki so se v Libanon zatekli v letih 1948-1959. Večina jih je prišla iz severne Palestine (današnjega Izraela). Taborišče so na tem kraju najbrž postavili zato, ker je na južnem delu gozdiček krasnih borovcev, ki dajejo senco. Borovci še vedno stojijo, čeprav precej zamazanjeni.

Beseda »taborišče« je danes negativen, kajti prvotno so šlo za zbirališča barake so zamenjali majhna, eno ali dvisolna poslopja, zgrajena iz cementnih blokov in polnita z valovitimi ploščami, obkrožena z velikimi kamni. Med temi poslopji je tudi precej večjih, dvonadstropnih stavb in trgovin, delavnic, šol, kliniki in velika bolnišnica. Večina teh stavb je bila postavljena tako, kakor je namerila, brez načrta, zato mi ne more urejene mreže ulic, le zmeda prašnih in pozimi blatnih, metakovanih ulic.

Cep rav je torej boljše kakor kakšno barakarsko naselje, pa ni nič drugega kakor razporejeno revno predmestje Bejruta. Voda in elektrika, ki ju je v taborišče Sabra nepaljala agencija UNRWA, sta pritegnili tudi druge revne ljudi, šolske izučake, ki so prišli v Bejrut iskati dela. Kurde in sirke delavce - vsi ti so se naselili na obrobju taborišča, tako da se je razširilo na jug, vse do ceste, ki drži na letališče, in na severu do enake revne četrti Sabra. Se bolj proti severu se Sabra staplja z območji Fakani, ki ga naseljuje nižji meščanski stan in kjer sta bili arabska univerza in poletstvo PLO.

Ob tej razširitvi se je spre-

menila sestava prebivalcev združenega območja Sabra in Satila, saj Palestinci niso ostali izključni ali vsaj glavni stanovniki: začetno število prebivalstva - 5.000 registriranih palestinskih beguncev je naraslo morda na 20.000 oseb.

Izraelska obkolitev

Ko se je izraelska vojska v sredo 15. septembra 1982 začela premikati proti zahodnemu Bejrutu, sta dva njena kraka napredovala mimo Sabra in Satila. Potem ko so izraelski vojaki opoldne zasledili poslopja arabske univerze, je bilo celotno območje taborišč popolnoma obkoljeno. Še isti večer je general izraelske vojske izdal ukaz, da se vsa štirinajst palestinska taborišča na področju Bejruta obkolijo, odzveza od okolice in »hermetično zapirajo«: takrat je vladalo prepričanje, da so Izraelci želeli taborišča tako zaščititi pred morebitnim masčevanjem krščanskih milic.

V četrtek 16. septembra so bili izraelski vojaki in oklepana vozila najbližje 50 metrov in najdalje 300 metrov okrog in okrog taborišč. Pripadniki krščanskih milic, ki so se v taborišču Sabra in Satila odpravili na molitev, so torej lahko vstopili le z dovoljenjem Izraelcev. Revija Time je (4. oktobra) zapisala:

Najvišji izraelski častniki so že pred mnogimi meseci načrtovali, da bodo libanonske sile, sestavljene iz različnih krščanskih milic pod vodstvom Bešira Džemajela, takoj potem ko bodo Izraelci sklenili obroč okrog zahodnega Bejruta, lahko vstopile v palestinska begunska taborišča.

Londonski časnik Sunday Times (28. septembra) je celo navedel delovno ime za to »skrbno načrtovano vojaško operacijo čiščenja« taborišč - »Moah Barzel ali Železna pamet«. Po pisanih časnika sta bila Saron in Begin večidel seznanjena z vsebino načrta. Moah Barzel je bil prav-

znapav del širšega Saronovega načrta za napadi na zahodni Bejrut, o katerem so 17. julija razpravljali v izraelskem parlamentu in ga nato zavrnili.

Po priznanju samega Saron-a so Izraelci že zgodaj načrtovali, da bodo v taborišče vstopile libanonske sile. O tem je revija Time (4. oktobra) pisala takole:

Ob različnih priložnostih je Džemajel izraelskim funkcionarjem povedal, da bi rad taborišča Sabra in Satila zavrnil z zemljo in ju sprejemil v temiška ognjišča. Džemajelova ponudba podpore se je dobro ujemala z izraelskim razmišljanjem. Džemajel je prvotno načrtoval, da bo v zahodnem Bejrutu uporabil svoje čete; začetku le-

Slika, ki je obkrožila ves svet. Falangistični morilci so pobijali vse vprek ter se znašli nad mrtvimi Palestinci

ta je celo postal 500 izbrancev v Izrael na posebno urjenje. Vojaki krščanskih milic, ki so v taborišču, so bili, to pravijo tako v izraelskih kakor v libanonskih krogih, izurjeni v Izraelu.

Zakaj skrbno načrtovanje?

Če bi postavili vprašanje, zakaj je bila potrebna tako natančna in skrbno načrto-

vana akcija proti taboriščema, potem je najprej prostost odgovora: taborišče Ain Hilveh. Izraelci so bili prepričani, da monajo na vsak način »očistiti« taborišča Sabra in Satila, kjer naj bi se skrivalo 2000 palestinskih borcev, vendar niso mogli pomisliti taktilne, uporabljene v Ain Hilvehu. Na Sabro in Satilo niso mogli usmeriti množičnega bombardiranja, ki je sprejemljivo taborišče Ain Hilveh v skupni vojski; tega si niso mogli privoščiti po Bezanovem besnem ukaz, da naj prenehajo s takšnim bombardiranjem zahodnega Bejruta. Poleg tega pa so se bali, da bi brez poprejšnje tožniške priprave imeli še hujske vojaške izgube kakor v Ain Hilvehu.

Zato so Izraelci sklenili, da bodo uporabili krščanske milice, ki je bila zmožna, pripravljena in voljna opraviti to delo. V dneh po pokolu je Saron večkrat poudaril, da so bili falangisti uporabljeni zato, da bi se izognili izraelskim izgubam.

naj bi preiskali taborišči, še manj pa po pošiljanju pripadnikov krščanskih milic, ki bi se utegnili masčevati zvesti nad palestinskimi civilisti. Izraelci so bili žrtve svoje obsedenosti z domnevo množičnosti borcev PLO v zahodnem Bejrutu.

Ko sta Begin in Saron v turek 14. septembra v poznih večernih urah sklenila, da prižgeta zeleno luč za operacijo »Železna pamet«, se je splet dogajanj začel odvijati že naslednji dan.

Fotel

Glede na visoko stopnjo izraelsko-falangističnega načrtovanja in kooperacije je popolnoma jasno, da so v pokolu sodelovale redne enote falangistične milice, oziroma da so bili to pripadniki posebne izurjenih elitnih oddelkov. Žal se, da je bilo v pokol vpletenih 1.000 do 1.200 pripadnikov milice, od tega jih je bilo polovica ob vsakem času v okolici taborišč. Najbrž je veliko napadalcev izviralo iz takojšnjega batalijona Damour,

oskubovalno skladišče. Prav na tem mestu je falangistični časnik z uporabo izraelskega posnetka iz znaka razložil reportenju izraelskega radia, da bodo njegovi močje vodili v taborišči in da je »cilj operacije pobiti teroriste«; to poročilo je izraelski radio objavil v četrtek 16. septembra. Olanog tvečje ure popoldne so falangiste videli, kako so se odpeljali z zbornega mesta pri letališču v konvoju izraelskih oklepnih vozil in tankov. Konvoj vozil, ki se je premikal mimo izraelskih postojank, je posnel izraelski snemavec: film je izraelska televizija prikazala v soboto 18. septembra.

Motnja se je nadaljevala v naslednjih naslednjih 40 ur, vse do sobote 18. septembra do približno 10. ure dopoldne. O mešurjenem in strahotnem dogajanju je bilo napisanega toliko, da najbrž ni potrebno pomagljati nadobnosti. Vse, kar je potrebno povedati, je, da so bili žrtve močje, ženske in otroci vseh starosti, celo dojenčki. Umorjeni so bili na vse mogoče načine. Srečnejši so bili tisti, ki so posamezno ali v skupinah umrli pod krogla-mi avtomatov, drugi so bili zadavljeni ali pa so jim pre-rezali vratove.

Pred smrtjo ali po njej so napadalc žrtve oskrbumili, rezali so jim spolne organe in grudi, nekaterim so na prsi vrezali križe, ki so zaščitni znaki falangistov. V bolnišnicah so morili zdravnike, bolniške sestre in bolnike v posteljah - o tem so poročali tuji zdravniki. Nekatere so - tako žive kakor mrtve - z buldožerji zakopavali v ruševine njihovih hiš, veliko pa so jih kratko malo zmetali v na hitro izkopane množične grobove.

V četrtek 16. septembra ob 10. uri in 12 minut dopoldne je radio izraelskih oboroženih sil, ki so ga spremljali na britanskem BBC, odkrito sprejel precejšno stopnjo odgovornosti, ko je sporočil: Izraelske oborožene sile ne-koj ne nameravajo »čistiti« območje taborišč Sabra in Satila ter drugih bližnjih taborišč. Sklenjeno je bilo, da bo očistevalna akcija zaupa-na falangistom.

(odlomki iz knjige »Bitka za Bejrut«)

Neznanke iz zgodovine Tomšičeve brigade 8 in 9

Kdo je bil puškomitraljezec Gorenc

Izvršni odbor OF je 5. aprila 1943 sprejel dopolnilni odlok o preosnovi slovenske partizanske vojske. Ta odlok je določal, naj se odredi ukinejo, njihovo moštvo pa vključi v brigade, kar je izrecno veljalo za Notranjski in Dolomitski odred. S tem je hotelo osrednje slovensko vodstvo okrepiti udarne brigade in jim večati napadalni polet, menilo pa je tudi, da bo z brigadami lažje nadzorovati ozemlje, kjer so se Italijani in belogardisti zasedali z mnogimi postojankami.

Jakob Pajsar-Runo je povedal, da je bil odlok o razpustitvi Dolomitskega odreda brcem prebran 15. aprila 1943. Z njim je bilo določeno, da bo glavnina 2. bataljona prišla v sestavo Tomšičeve brigade.

Enote Dolomitskega odreda so presle železniško progo Ljubljana-Postojna v noči na 17. april. Čez dan so bile na Ljubljanskem vrhu (kota 813). Partizani so se sprostili in postali precej glasni, a borci Notranjskega odreda so jih brž opozorili, naj bodo tihi, drugače se utegnejo nakopati na vrat belogardiste, italijansko topništvo in letala.

Na Ljubljanskem vrhu se je Dolomitski odred razdelil. Večina borcev 1. bataljona - predvsem vsi bivši partizani Ronkovega bataljona - se je pridružil komandantu Rudolfu Hribniku-Svarunu in političnemu komisarju Janezu Japlj-Lovrencu ter se odločila za

odhod v Serčerjevo brigado. V četo, ki se je z Radom Pehačkom vrnila v Polhograjske Dolomite, se je priključilo 45 partizanov. Ti so poprej večinoma pripadali 2. bataljonu. Ostanek tega bataljona na čelu z Brankom Karapandžom-Matijkom, Mirkom Čepelnikom in Konradom Venigerholtzem-Milkom Gorsičem pa je pripadel v Tomšičevo. Vanjo je bilo dodeljeno tudi moštvo orožarskih in drugih delavnic iz Dolomitov. Borci Dolomitskega odreda, ki so se odločili oditi v Tomšičevo brigado, so z Ljubljanskega vrha pospremili borci 1. čete Notranjskega odreda. Na severnem pobočju Korena (kota 1005) so se 18. aprila 1943 pridružili 1. in 2. bataljonu Tomšičeve brigade ter čez štiri dni v njihovi sestavi doživeli izgubo težko priporojenega minometa kalibra 81 mm med košenicama Lanišče in Jelenice na Krimu.

Pravi datum vključitve partizanov Dolomitskega odreda v Tomšičevo brigado je bil ugotovljen šele nedavno, in sicer po izpisih iz dnevnika puškomitraljezca Gorence, ki so ga Italijani našli pri Gorenji Topli rebri, verjetno 23. junija 1943. O najdbi s kratkim izpisom so poročali 14. julija 1943.

Zastavlja se vprašanje, kdo je bil puškomitraljezec Gorenc. V kartoteki borcev Tomšičeve brigade je pod partizanskim imenom Gorenc vpisan

Janez Erbežnik iz Trnovca pri Medvodah, ki živi na Cesti Dolomitskega odreda 137 v Ljubljani. Ta je v Tomšičevo brigado resnično prišel iz Dolomitskega odreda. Bil je tudi puškomitraljezec, vendar pravi, da ni nikoli pisal dnevnika. Potemtakem je moral iz Dolomitskega odreda v Tomšičevo brigado priti še en puškomitraljezec s partizanskim imenom Gorenc, ki je na Gorenji Topli rebri verjetno padel ali bil hudo ranjen, kajti samo tako so

Kdo je bil partizan Brko z Verda

Trinajsta proletarska udarna brigada Radeta Končarja je v nočeh na 5. in 8. maj 1943 uspešno napadla železniško progo Trebnje-Novno mesto. Da bi jo odgnali od proge, so Italijani in belogardisti pripravili proti njej obsežno hajko. Že zbrane bataljone so sklenili preusmeriti proti Ajdovcu in Brezovi rebri. Toda ta brigada je svoje operacije na Dolomitem že sklenila in se v noči na 10. maj čez Krko napotila v Podturn, od tam pa 11. maja ob osemnajstih dalje proti Zumberku. Italijani, ki so hajko začeli zarana 12. maja 1943, bi bili prav gotovo udarili v prazno, če ne bi bila 9. maja v okoliš Dobriča prispela Tomšičeva brigada.

Italijanska hajka je bila pripravljena temeljito in z vsemi razpoložljivimi silami. Iz Treb-

Italijani lahko prišli do njegovega dnevnika. Ni pa nujno, da je pisec dnevnika imel partizansko ime Gorenc. Možno je namreč, da je namreč, da je Gorenc v dnevniku samo omenjal, pa so Italijani dnevnika pripisali Gorencu.

Vse borci Dolomitskega odreda - predvsem tiste, ki so 18. aprila 1943 prišli v sestavo 1. ali 2. bataljona Tomšičeve brigade - v ljudno prosim, da mi pomagajo ugotoviti pravo ime in priimek pisca omenjenega dnevnika. Le-ta je moral biti zelo razgledan in dobro pismen partizan. Gotovo je vsaj njegova najbližja tovarišja vedela, da piše dnevnik, ki pa se v izvirniku ni ohranil v naših arhivih.

njeja skozi vasi Grmada, Vrh-trebnje in Repče je nastopala bojna skupina Pelazzi, ki so jo sestavljali 98. in 105. bataljon črnih srajc, en vod topov (75/13 mm) ter 1. bataljon 51. pehotnega polka. Vmesni prostor od Vrhpeči prek Jordankala in Goriške vasi do vasi Jablan je zaprla in prečesala italijansko-belogardistična posadka iz Mirne peči z 240 možmi. Iz Prečne skozi Luknjo ter čez Skratovico in Brezjak proti Ostrem vrhu (kota 519) je nastopala bojna skupina Sordi, ki sta jo sestavljala 2. bataljon 24. in 3. bataljon 23. pehotnega polka ter en vod gorskih topov (65/17 mm). Sordiji je bil podrejen še posebni bataljon št. 1, ki pa je nastopal samostojno iz Straže čez Srobotnik na Zakoški hrib (kota 509). Zahodno od tod so se

razvrstili belogardisti in črnosrajčniki iz Zuzemberka, ki so zapeli lahke pri kotah 301, 305 in 365 nad Dobravo in Zagorico. Na delu so bili tudi belogardisti iz postojanke v Selih-Sumberku, ki so z okrepljenimi bojnimi patruljami pritiskali čez Kamenje in Zelezno.

Do prvega spopada je prišlo z manjšo zasedo Tomšičeve brigade okoli devetih pri Repčah, pri Gornjem Vrh (kota 482) pa je Pelazijevo bojno skupino napadla in zadržala močnejša partizanska četa. Vendar se tomšičevi niso dali zvabiti proti Repčam, ker so pravilno predvidevali, da bodo Italijani napadli tudi od drugod. Prav kmalu je postalo očito, da rinejo tudi od vzhoda in jugovzhoda. Sordijeva bojna skupina je osvojila koto 418 in rinila proti Rdečemu Kalu, belogardisti iz Mirne peči pa so pridli na Jordankal in so hoteli priti na koto 303. Iz Šahovca jim je nasproti pihel 2. bataljon Tomšičeve brigade. Komandant Radomir Božović-Raco je izbral stezo skozi redek gozd z desne stran ceste, da bi se čete približale sovražnikom po dobrem kritju. Toda nenadoma je tisti gozdič zasula salva težkih min. Padale so natančno po stezi in tako hitro ena za drugo, da si ni utegnili nihče poiskati zaklona. Na kupu so ranjeni obležali: Albert Topolšek-Igor, Stanislav Babnik-Mičo, Janez Kenk-Ivo, Pavle Rebolj-Danilo, Anton Kraševac-Kras, Anton Pezdirc, Stanislava Birk-Marta, Bogomir Trtnik-Ljubo, Jakob Mojskr-Jaka, Severin Nemec-Teklo, neki Vilko in sam komandant Radomir Božović-Raco.

Kljub hudim izgubam in zagriženim spopadom, ki so se razplameli na vseh koncih, so tomšičevci hitro zajezili sovražnikove

vo nastopanje in ga povsem omrtvečili, deloma pa sovražnike tudi vrgli s prevladujoči visin in jih prikovali na mesto do večera. Med temi boji je bil ranjen še Janko Jakovčič iz Cerkevšča.

Večji uspeh je dosegel je še močnejša bojna patrulja, ki so jo sestavljali belogardisti, karabinjerji in italijanski vojaki iz postojanke v Selih-Sumberku. Le-ti so popoldne v Dobriču presenetili patruljo treh partizanov. Ob tej priložnosti je padel borec Vinko Kavčič-Cene, doma iz Sore pri Medvodah, partizan Brko iz okolice Verda je bil smrtno ranjen, a je usel, vodja patrulje Anton Strniša-Luka, ki je bil politični komisar 1. čete 2. bataljona, pa je bil ujet. Čez dva dni so ga ustrelili v Sentvidu pri Stični.

V tej zvezi bi bilo zanimivo vedeti, če je bil v teh bojih ranjen še kdo, ki tukaj ni našel, ter kakšen priimek in ime je imel ranjeni partizan Vilko. Predvsem bi radi izvedeli za pravo ime in priimek partizana Brka iz Verda, ki je zaradi posledic zadobljenih ran izdihnil 12. maja 1943. Pred odhodom k partizanom je bil Brko delavec v kamnolomu Verd, od tam je moral oditi po tistem, ko so partizani iz kamnoloma odnesli razstrelivo. Bil je zelo suh, precej visok, rdečkaste polti in črnih, že precej posivelih las, star pa od 30 do 35 let. Govoril je srbohrvatsko, menda je bil doma iz Bosne. Na tega partizana opozarjamo zlasti borci in aktivisti iz okolice Vrhne pri Ljubljani. Zanj potrebujemo vse podatke, naslov najbližjega sorodnika in fotografijo. Podatke pošiljajte na naslov: Franci Strle, novinar, Sattnerjeva 15/E, 61000 Ljubljana, ali po telefonu na štev. 266-682 prek 061!

Franci Strle

Praznik šlandrovcev

Ob 40-letnici ustanovitve 6. SNOUB Slavka Šlandra se še živeči borci in borce brigade lahko s ponosom ozrejo na njeno uspešno borbena pot. Ustanovljena je bila 6. avgusta 1943 na Špiku. Njeno najaktivnejše delovanje je bilo na območjih: Kamniško-Domžalsko, Zgornja Savinjska dolina, Tuhinjsko-Moravsko in na območju revirjev.

Brigado je borbena pot vodila tudi dvakrat na Dolenjsko. Prvič takoj ob ustanovitvi, ko je po kapitulaciji Italije vkorakala v Novo mesto, drugič v jeseni 1944. Ob prvem odhodu s Stajerske na Dolenjsko so šlandrovci takorekoč v borbeni koloni prebrdli Savo. Pri drugem prehodu sta Šlandrova in Zidanškova brigada bili že v sestavi operativnega štaba 6. in 11. brigade.

Šlandrovci in Zidanškova brigada so na svojem področju dosegali sijajne borbene uspehe. Posebno Šlandrova brigada, saj je v zelo kratkem času razbila motorizirano kolono Nemcev pri Trnavi, v Zgornji Savinjski dolini je uspešno zavzela Lubno in Luče, razbila je močno utrjeno sovražno postojanko v Mozirju, v sodelovanju z Zidanškovo in KZO pa je 5. maja 1945 osvobodila Zagorje ob Savi. V Celju je 10. maja 1945 razorožila Nemce, ustaše in četnike, ki so hoteli čez železniško most in most na reki Savinji. Nato je sodelovala tudi v sklopu 14. divizije pri sklepnih operacijah za osvoboditev domovine in Poljanah na Koroškem.

Najtežje borbene dneve je brigada preživljala po drugi vrnitvi iz Dolenjske, kjer se je borila v sklopu 7. korpusa okrog Stične, Žužemberka, Opčin, Kočevja in Rebar. Nazaj na Stajersko je prišla v času hude nemško-domobranske zimske ofenzive. Nemci, domobranci, vlasovci in wehrmanni so dan na dan 75 dni nad naše enote pošiljali dobro oborožene in spočite sile. Osip v brigadi je bil velik, vendar je jedro brigade vzdržalo vse udarce in ostalo na določenem borbenem položaju.

Brigada ni bila samo uspešna udarna sila, temveč je bila tudi kadrovska pomoč drugim enotam, ki so se ustanovljale na Stajerskem.

Enote operativnega štaba 6. in 11. brigade ter KZO so zabeležile izreden uspeh ob drugem prihodu brigade na Do-

lenjsko. Takrat so kar na pohodu zavzele sovražno postojanko v vasi Sava, kjer so se posebno izkazali borci 11. brigade. To je bila pomembna akcija. Čez most na Savi je odšlo na Dolenjsko prek 1300 bork in borcev.

V 1945. letu so šlandrovci izgubili v boju na tuhinjskem svojega priljubljenega komandanta Borisa Vinterja. To je bila huda izguba, kajti Boris ni bil samo izredno hraber, temveč je bil tudi dober taktik, ki se je zelo dobro znašel v še tako kočljivi situaciji. Imel je veliko zaupanje v ljudi, ki so ga cenili in spoštovali. Njegov oseben zgled je bil spoštovanja vreden. Znal je biti strog, a razumel je človeške težave. Bil je tudi zgleden delavec na terenu, kjer se je zadrževala brigada, in zelo hitro je vzpostavil zveze z aktivisti na terenu, ka-

kor tudi z zalednimi enotami in z ljudmi nasploh.

Posebno težke dneve smo šlandrovci in zidanškovci preživljali v spopadu z Nemci v marcu 1945 na Menini planini. Takrat je bilo na Menini še precej snega. Trpinčil nas je mraz in pomanjkanje hrane, streliva, orožja, obleke in obutve. Nemci so hoteli brigadi uničiti. Tri dni smo bili skoraj brez vsakršne hrane. Dvakrat smo poskušali s prebojem iz obroča. Vendar smo bili vsakokrat zavrnjeni. Imeli smo žrtve in ranjence.

V zadnjem poskusu preboja, ko smo se vrnili na izhodišča, smo se razmestili in zasedli najvišje vrhove Menine. Naši brigadi je operativni štab 6. in 11. brigade odredil položaje na Šavnici in ostale grebene ob njej. Nekje okrog 9. ali 10. ure 16. marca 1945 so Nemci udarili s svežimi močmi in številčno nekajkratno premočjo. Pet ur smo šlandrovci in zidanškovci odbijali sovražne naskoke, tako da je sovražniku šele po tež-

Pisec prispevka Adi Jevšnik-Lvov in komandant Šlandrove brigade Ivan Mušič aprila 1945. leta

kih izgubah uspelo razrahljati naše obrambne položaje. Počasi smo se začeli organizirano umikati na že vnaprej odredjene položaje. Ko smo se po borbi zbrali in ocenili položaj, smo lahko ugotovili, da smo v popolni pasti.

Sovražniki so se utaborili povsod okrog nas. Zakurili so si taborne ognje in z raketami dajali znamenja, kje se nahajajo. To je bila pošastna slika. Vse naokrog sovražne sile, v podnožju Menine pa težko orožje, topovi in minometi. Vse je bilo pripravljeno tako, da bi naslednjega dne uspela tista priljubljena švabska operativno-strateška koncepcija: obkoli in uniči! Vendar se sovražniku nekana ni posrečila.

Operativni štab 6. in 11. brigade je na sestanku s štabi brigad zahteval, da se morata enoti v tej noči za vsako ceno prebiti iz obroča. Štabu Šlandrove brigade je bilo naročeno, da odredi grupo za preboj, da mora na pohodu vladati stroga disciplina in tišina in da s silovitim napadom na sovražnika šlandrovci izsilijo preboj. V tem brezizhodnem položaju nismo zapazili pri borcih prav nikakršnih omahovanj ali znakov bojazni. Nasprotno, vsak je bil pripravljen na odločilen udar.

Po kratkem odmoru in pripravljanju enot za pohod smo dobili vodilca, ki naj bi vodil enote po skrivnih stezah, ki so jih poznali zares samo domačini, poznavalci Menine. Tako smo se v tej strašni noči prebili iz obroča po drči, ki so jo meninski gozdarji in drvarji uporabljali za spuščanje lesa iz gozdov. To je bila steza za korožga, ne za človeka. Vendar jo je zmogel tudi naš partizan.

Drseli smo navzdol in se mimo sovražnih straž in tabornih ognjev bolj valili kot hbiti. In vendar smo se brez strela prebili, čeravno smo naleteli na nemško artilerijo. Tako so zopet nemški frici ostali praznih rok in doživeli poraz. Brigada je pretrpela precejšnje žrtve, imeli smo veliko mrtvih in ranjenih. Vendar to ni vplivalo na borbeno moralo. Naslednjega dne smo prispeli v vas Gabrje na Špiku. Tukaj smo se preuredili in organizirali in se pripravili na zaključne operacije osvoboditve naše domovine.

Borci Šlandrove brigade smo bili posebno ponosni in veselo presenečeni, ko nam je mladina iz Motnika v aprilu 1945 za naše borbene uspehe darovala zastavo.

Adi Jevšnik - Lvov

Pokol v rudniškem rov

V letu 1944 je narodno-osvobodilno gibanje na področju Slovenskih goric doseglo največji organizacijski razmah. K temu so zlasti pripomogli številni aktivisti, ki jih je CK KPS poslal poleti 1944, da bi pospešili delo v pripravah na osvoboditev. Potrebno je bilo tudi zaščititi severovzhodno mejo in pripraviti vse potrebno za prevzem oblasti.

Okupator je v jeseni 1944 v teh krajih še povečal teror. Na področje Slovenskih goric je poklical vlasovce, streljal talce in mnogo ljudi odvedel v zapore in koncentracijska taborišča. Aktivisti so delali izredno težkih razmerah. Še posebej se je položaj poslabšal, ko so Nemci začeli ob Muri in v notranjosti Slovenskih goric graditi vojaške utrdbe. Za delo so mobilizirali starčke, otroke, starejše od 14 let, in žene. Utrdbe so hoteli čimprej dograditi, zato so ljudi priganjali k delu. Računali so, da bodo ob Muri in Dravi vsaj časovno zadržali prodirajoče oddelke Rdeče armade, tako da bi se glavna nemška vojska lahko pravočasno umaknila. Po Slovenskih goricah je bilo tako veliko nemškega vojaštva, ki je nadziralo in vodilo delo pri gradnji utrdb. Partizanom je bilo gibanje oteženo. Nemci pa so v jeseni 1944 povečali tudi število orožništva in graničarjev.

Spomladi 1945 so vlasovci po Slovenskih goricah odkrili številne partizanske postojanke, toda partizani so dokazali, da so kos močnejši in bolje oboroženi vojski. Okupator je čutil, da se bliža njegov konec, zato se je posluževal najrazličnejših metod, da bi odvrnil ljudstvo od upora. Ljutomerski zaporji so bili polni aktivistov. Okupator je v raznih krajih po Slovenskih goricah streljal talce. Februarja 1945 pa je celo obesil sekretarja SKOJ v Ljutomeru Jureša Cirila, da bi s tem povečal strah med ljudstvom ob Muri. V boju z vlasovci je padlo več

kurirjev, pa tudi okupato je imel izgube. Partizani s likvidirali več nacistov, razen tega pa so ubili vodjo vlasovcev. V boju z vlasovci je padel tudi okrajni sekretar OF in KPS za ljuto merski okraj Branko Bernot-Aljaž, ki je bil kot zadnji poslan v te kraje, da bi pripomogel k nadaljnemu razvoju NOG in pri pripravi na osvoboditev.

Februarja 1945 so se začele po Slovenskih goricah valiti skupine nekoč tako neuničljive nemške armade. Z njimi so se umikali tudi Madžari. Mnogo je bilo tudi civilnih beguncev. Predno se je ustalila fronta po Slovenskih goricah, so Nemci preiskovali hiše in iskali pobegle nemške vojske. Ponekod so imeli uspehe in so zajeli nekaj ubežnikov.

Rdeča armada 3. ukrajinske fronte je po težkem boju v marcu 1945 prebila nemško fronto pri Blatnem jezeru, kjer so se Nemci dvoravno upirali. Hoteli so za vsako ceno preprečiti prodor Rdeče armade proti Dunaju. Na južnem kraku pa so Rdeča armada in oddelki 1. bolgarske armade začeli ofenzivo in prebili fronto 2. nemške tankovske armade.

Marca 1945 je stopila Rdeča armada na prekmurska tla. V štirih dneh je bilo Prekmurje osvobodeno. Rdeča armada je prodrla do Mure. Fronta se je tako ustalila ob Muri od Radgone do Razkrižja, nato pa tja do Ormoža. Na tej črti je nekaj časa vladalo zatišje. Tako je bilo Prekmurje osvobodeno, na desni strani Mure pa se je še držal sovražnik. Borci Rdeče armade so res 4. aprila 1945 poskušali pri Verzeju s prodorom na desno stran Mure, toda niso uspeli. Postavili so zasilni pontonski most in bili že pred vzhodnim Verzejem, takrat pa so Nemci poslali v boj rezervo in poklicali na pomoč tankovske enote, ki so borce vrgle nazaj na levo stran Mure, to je v Prekmurje. Rdeča armada je nato usmerila glavno svojo

Franc Črnugelj-Zorko

Boji za prostor med vasmi Kred, Brezje, Špeter Slovenov spomladi 1944. leta

K meni je pritekel Franc Kurinčič-Sočan iz Idrskega in me pozval, naj se umikam za njim. Po trebuhu sva se plazila za ograjo po snežnih krpah do ceste. Vtem je iz spodnje barake pritekel Nada Urbančič, žena italijanskega letalca, Furlanka, in rekla: »O moj bog, pozabila sem možev nahrbtnik!« Vrnila se je, a že po dobrih 70 metrih je obležala zaklana na stezi. Tega ne bom pozabil.

Umik je bil zelo težak, ker so Nemci s strojnico obvladovali vse položaje. Od zadnje barake smo bežali v smeri Brezij in po potoku. Večkrat smo se morali postaviti eden na drugega, da smo premagali višinske ovire. Še pred poldnevom smo prispeli v Brezje in se srečali z bataljonom, ki se je tisto noč vrnil iz akcije na letališče. Bil sem dodeljen skupini, ki je šla nazaj na Plaze. Ko smo prišli tja, sem videl grozno sliko. Požgane barake, smrad po ožganem mesu, nemi, razmesarjeni prijatelji in tovariši. Pastir je bil sežgan in ob dotiku se je sesul v prah. Večina je ležala ob ograji, nekateri pa so sedeli pred ograjo (Avgust Cencič). Ležali so drug prek drugega. Nemci so jih ujeli v baraki, postavili pred ograjo in jih pobili. Nekaj mrtvih je ležalo raztresenih po pašniku, ker jih je krogla zadela pri umiku. Jeli Hrast je ležal nekaj metrov pred gozdom, bil je mojih let. Vsega sem pregledal, ni bil zadet.

Sklepali smo, da je umrl od srčne kapi. Bilo je 21 mrtvih. Na sedlo, oddaljeno od kraja dogodka 30 minut, smo mrtve nosili navezane na drogeve. Po dva sva nosila enega, vendar je bilo zaradi ledu in strmne zelo naporno. Sošarjevega iz Kreda pa smo nosili kar štirje, ker je bil velik in zelo težak. Ob enih ponoči 15. marca smo se vrnili v Brezje.

V skupini, ki je bila v gornji baraki in so jih Nemci ustrelili pred ograjo, je bil tudi Izidor Gruntar iz Starega sela, s katerim sva šla skupaj v partizane deževne februarske noči 1944. leta. Prvi strelji so prebili Izidorjevo prsa. Prvi je padel na tla, pokrili so ga mrtvi tovariši. Bil je verjetno nezavesten, a imel je to srečo, da ga ni zadela krogla zadnjega gestapovca, ki je s pištolo preverjal, če je po naključju še kdo pri življenju. Ko so Nemci opravili svoje zverinsko dejanje in odšli, je Izidor zlezal izpod mrtvih. Šel je po stezi proti Breginju in srečal svojo in mojo mamo, ki sta nocoj prespali v Homcu pri Golinu in naju 14. marca namerali obiskati. Lahko si mislite, kakšno je bilo to srečanje z Izidorjem. Še huje je bilo moji materi, ko je Izidor dejal: »Bodite srečni, da sem živ, gori na Plazeh je vse mrtvo.« Na te besede je moja mati pregledala vse mrtlice, pregledovala je tudi čevlje, da bi me prepoznala med njimi... Ranjenega Izidorja so žene v

3

Breginju dale na voziček in ga mimo nemške straže nad Kredom pripeljale v Staro selo na njegov dom, kamor ga je hodil zdraviti dr. Marangon iz Kobarida.

O vzrokih tragedije na Plazeh je veliko različnih razlag. Resnica je, da so 12. 3. 1944 nad vasjo Staro selo-Kred ujeli Nemci tri kurirje, ki so bili izdani. Ujete kurirje so postavili na rob prepada in jih mučili. Enemu, pravijo, da je bil Bric, je uspelo skočiti po prepadu in močno obtočen je le pobegnil. Ostala dva kurirja so pripeljali na postojanko v Kred in ju mučili. Junaško je padel komandir kurirjev Vinko Fratina. Streljali so ga v levo roko, nato v desno nogo, desno roko in levo nogo, in ker ni hotel izdati, so mu prebili junaško srce. Drugi je kapituliral in je Nemce pripeljal 14. 3. 1944 naravnost na Plaze. Trdijo tudi, da so Nemci tisti večer pekli večje količine kruha kot običajno in da je celo eden od njih naše obvestil o njihovi nameri.

Partizanska obveščevalka iz Kreda Vilma Mesklinova je tisto noč odnesla pismo v Breginjo, da bi o tem obvestila bataljon. Kdo je pismo dobil, komu je bilo izročeno, mi ni znano...

Za žalovanje niti slavljenje ni časa!

Bataljon se je spet zbral v Brezjah. Ni bilo časa za slavljenje velike zmage na letališču Belvedere pri Vidmu, ni bilo časa za počitek po treh neprespanih nočeh na dolgih pohodih in v boju. Tudi za žalovanje ni bilo časa. Vse je kazalo, da je sovražnik v ofenzivi, da hoče uničiti bataljon, zato je bilo nujno, da se zberejo in odidejo s tega območja. Še istega dne, 14. marca 1944, se je v Brezjah sestala bataljonsko vodstvo s komandantom Briško-beneškega odreda Francem Uršičem-Joškom, ki je zjutraj 14. marca prišel v Brezje. Sklenili so, da se

bodo naslednjega dne premaknili na območje Robidišča.¹⁶

Bataljon se je po nepotrebnem zadrževal do 16. marca in pozno zvečer začel premik. Bila je svetla mesečna noč, videlo se je skoraj kot podnevi. Utrujenji so korakali partizani mimo Platišč. Med njimi je krožila vest, da so jih Nemci zapazili, ko so šli mimo Prosnida, in jim nekaj sto metrov južno od Robidišča postavili past. Ustavili so se nekako na pol poti med Čenebello in Robidiščem ter plegli v stajo. Kuharji se še niso pripravili za kuhanje zajtrka, ko so od smeri Robidišča zaregljali mitraljezi. Napadli so straže (oziroma izvidnice). Prvi strelji so ranili Franca Žuberja iz Potokov in Ada Antiha iz Kreda. »Uzbuna!« je zakričal komandant Marko Redelonghi in ukazal komandirjem, naj vodijo čete na višje ležeče položaje, na obronke Jovanca. Hiteče kolonice partizanov so kmalu prestregli nemški rafali. Začel se je neenak boj, v katerem sta bila hudo ranjena komandant Redelonghi in njegov namestnik Just Vrečar. Medtem so borci bataljona že zasedli dominantne položaje in z natančnim ognjem odvrnili Nemce (tudi tokrat se je izkazal bivši rdečearmejec, Aleksej Mali so ga imenovali).

Bataljon je imel spet izgube. Smrtno zadet je bil politkomisar 1. čete Dušan Lovšin, štirje pa so bili težko ranjeni, med njimi komandant in njegov namestnik. Kje je bil obveščevalec Kolet? Morda bi morali bolj zgodaj kreniti iz Brezij, iti mimo Platišča in Prosnida, ko še ni bilo mesečine? Bi morali prej poslati patroljo ali vsaj obveščevalca v Robidišče? Po čudnem naključju je sovražnik na istem mestu decembra 1943 napadel in razkropil 1. beneški bataljon, ki je bil predhodnik 2. bataljona BBO.

Pri ranjenem Marku in Justu so se zbrali Alfonz Perat, Zvonko Vodopivec-Nazdar in komandirji čet ter se posvetovali. Sklep je bil kratek: z ranjenci se morajo še istega večera

Ilovcih

te proti Gradcu in Du-
da bi glavni nem-
rojske čimprej prep-
mik z Balkana.

desni strani Mure so
ci prav zadnje dni se
čali teror. Marca 1945
rogasili Slovenske go-
za frontno področje.
ivalcem na področju
ia, Krčevin, Miklavža,
a, Hermancev ter Ilo-
so ukazali, da se mora-
nakniti s tega področ-
er se bo ustalila fronta.
go ljudi iz teh krajev je
tevalo ukaz in se odse-
drugi pa so se rajši
i doma po kletah ali v
a naravna zaklonišča.
se je tudi skupina 19
r, otrok in starčkov, ki
etka niso vedeli, kam
e umaknejo, zatekla v
ščen rudniški rov v
ih, kjer so vaščani
ih kopali premost za
ač potrebe. Mislili so,
odo na varnem doča-
osvoboditev. Najprej
zadrževali v Senčarje-
iniciariji v Rincetovi
i, nato so odšli v Ilovce
mljičevim in končno
nastanili v zapušče-
rudniku v Ilovcih.

edi aprila 1945 'so
ci zopet izvedli hajko
urizani po Slovenskih
ah. Preiskovali so hiše
pomočjo policijskih
17. aprila odkrili tudi
ino ubežnikov v zapu-
m rudniškem rovu.
se je tedaj zgodilo, je
ugotoviti. Po osvobo-
so svojci iskali doma-
ne, starčke in otroke.
n je prvi odkril Niko-
abjanič. Že nekaj dni
nan iskal ženo in otro-
lo jih je našel v zapu-
m rudniškem rovu,
a je nudil strašen pri-
na tleh so ležala ra-
arjena trupla ubitih.
ci so izvedli pravi po-
rov so zmetali ročne
e, nato pa plinske, da
e ubežniki še dušili.
e so držale v naročju
e otroke in jih skušale
lnji hip rešiti. Nekate-
pla so bila prebodena
oneti iz česar sklepa-
la niso bili vsi takoj
Žrtve so bile nedolž-
iso se imele s čim bra-
tudi rešiti se niso mo-

gle, saj je imel rudnik samo
en vhod. Po opravljenem
zločinu so Nemci zamaski-
rali vhod z drevjem. Za zlo-
čin so kmalu zvedeli po
vseh Slovenskih gorica-
Ljudstvo je bilo ogorčeno.
Komisija, ki je po osvobo-
ditvi razpoznavala trupla
ubitih je ugotovila, da so
bili ubiti naslednji: Marija
Habjanič s tremi otroki,
Antonija Mir s štirimi otro-
ki - obe sta bili viničarki iz
Rincetove grupe, Marija in
Matija Šeruga - otroka iz
Žerovinec, Antonija Li-
htenvalner - viničarka z
dvema otrokoma, Janez
Štrkl - viničar iz Ilovce,
Marija Tušek z enim otro-
kom, Štefanija Habjanič -
viničarka iz Hermancev,
Jurij Preiner ter Ciril Spur-
mizar iz Ljutomer. Otro-
ki so bili stari od enega pa
tja do 16 let.

Ko se je v prvih dneh
aprila 1945 premaknila ju-
govzhodna fronta na mad-
žarsko-slovensko mejo, je
vdril bolgarski polk 51. divi-
zije pri Središču ob Dravi
na ozemlje Slovenskih gor-
ic. Nemci so se umikali na
črto Lopersice, Šalovci,
Kog. Tam so se držali vse
do prvih dni maja 1945, ko
so bolgarske enote skupaj s
partizani osvobodile Slo-
venske gorice. Nemci so ob
umiku pustili po vaseh in
zrušili več mostov.

Po osvoboditvi so vašča-
ni prepeljali trupla ubitih v
Ljutomer, kjer je bil 13.
maja 1945 svečan pogreb.
V vseh navzočih je tlela mi-
sel, da se kaj takega ne sme
nikoli več ponoviti. Danes
je v Slamjaku spomenik z
imeni ubitih in drugih
žrtev vojne. Na kraju zloči-
na pred vhodom v rudnik v
Ilovcih so postavili spome-
nik na katerem je zapisano:
»Ob tresku bomb in plinov,
ki duše, v kriku groze, sol-
zah, bolečini ugaša v jami
19 življenj«. Vsako leto obi-
šče kraj pokola mnogo lju-
di, ki se poklonejo žrtvam
vojne in obsojajo okupator-
jevo početje nad ljudstvom
Slovenskih goric.

Drago Novak

Mitraljezec Iztok in njegova žena Vera

V začetku junija 1943 sta
prišla v Žirovsko četo Go-
renjskega odreda Ernest
Seidler-Iztok in njegova že-
na Vera. Iztok je v četi prev-
zel mesto mitraljezca, nje-
ga žena pa pomočnika. V četi
sta se med borci kmalu uve-
ljavila. Dolžnost mitraljezca
in pomočnika je bila, da sta
bila na pohodu vedno naj-
bolj izpostavljeni.

V mesecu juniju in juliju
1943 je Žirovska četa vodila
iz Žirovskega vrha prek Pol-
hograjskih Dolomitov in
Verda na Dolenjsko neobo-
rožene borce. Neoboroženo
kolono je navadno spremlja-
la in varovala patrolja oboro-
ženih borcev, med katerimi
sta bila tudi Iztok in Vera z
mitraljezom.

Komaj je Gorenjska briga-
da 2. avgusta 1943 prispela v
Žirovski vrh, že so zvedeli,
da jih obkoljujejo Nemci in
pripravljajo ofenzivo. Vod-
stvo brigade se je takoj odlo-
čilo, da krene na dolenjsko.
Tudi takrat je bil v predho-
dnici Iztok z mitraljezom. Ko
so prispeli na Goli vrh, do
meje, ki je bila obdana z min-
skimi polji, so jih tu že čakali
Nemci. Prišlo je do spopada,
v katerem se je Iztok zagrizel
in nato omahnil v smrt. Iztok je bil med prvimi
žrtvami, ki so padle tega dne.
Boji v Žirovskem vrhu so
trajali do 5. avgusta. Padlo je
okrog 50 partizanov, med
njimi tudi komandant Go-
renjske brigade Silvan in na-
mestnik politkomisarja briga-
de Robin. Ujetih je bilo
okrog 100 borcev, večinoma
neoboroženih, saj so čakali
brigado, da bi z njo odšli na
Dolenjsko. V teh bojih je bila
ranjena in ujeta tudi Iztoko-
va žena Vera.

Kdo je bil Ernest Seidler-
Iztok?

Rojen je bil 17. novembra
1913 na Poljšici pri Bledu.
Njegov oče je bil češke nara-
dnosti. Že v zgodnji mladosti
sta mu umrla oče in mati.
Mladost je preživel pri teti
Franci, ki je bila babica v
Gorjah. Na Bledu se je izučil
zidarstva obrti. Leta 1940 se
je preselil v Ljubljano. Ob
prihodu okupatorja, aprila
1941, se je takoj vključil v
Osvobodilno fronto in sode-

loval kot varnostnik v Ljub-
ljani. Septembra 1941 je od-
šel med partizane v Dolomi-
te. Petega decembra 1941 je
kot borec Samotorske čete
sodeloval pri napadu na že-
lezniški most v Preserjah.

Decembra 1941 je prišel na
Gorenjsko, se vključil v Can-
karjev bataljon in sodeloval
v dražgoški bitki. Pomladi
1942 je bil v sestavi 2. bata-
ljona Gorenjskega odreda.

Ernest Seidler-Iztok in njegova žena Vera, slikana zadnje
dni junija 1943

Kot hraber in odločen borec
je bil kmalu imenovan za ko-
mandirja tretje čete in 14. ju-
lija 1942, po nalogu štaba 1.
grupe odredov, za poveljni-
ka 2. bataljona Gorenjskega
odreda. 8. avgusta 1942 je bil
na Pokljuki ranjen. Po oz-
dravitvi se je ponovno vklju-
čil v Poključki bataljon. Pa-
del je 2. avgusta 1943 v Ži-
rovskem vrhu. Pokopan je v
skupnem grobu padlih bor-

cev NOV na pokopališču Do-
bračeva pri Zireh.

V marcu 1943 je prišla kot
prostovoljka v četo na Pok-
ljuko Jera Pristov-Vera, po
domače Figovčeva iz zaselka
Stare Pokljuke, kmečka hči.
Iztok in Vera sta se kmalu
zblížila in odločila, da se po-
ročita. Iztok je o tem obvestil
poveljstvo, ki je pristalo le
pod pogojem, da oba odideta
v drugo enoto Gorenjskega

Iztok padel v boju z Nemci.
Vera pa je bila ujeta. Ob za-
jetju je bila noseča. Nemci so
z njo grobo ravnali. Preko ra-
men so ji dali zaplenjeno
zbrojevko in jo tako privedli
v Ziri pred zgroženo prebi-
valstvo. Ko ji je eden od
nemških policistov vrgel tri-
glavko z glave, se je sklonila,
pobrala kapo in jo ponosno
dala nazaj na glavo. Stala je z
vzdignjeno glavo in prebi-
valci Žirov so občudovali
njen ponos. Še živeči se je še
danes spominjajo, ker je bila
prva borka, ki so jo videli v
Zireh. Iz Žirov so jo z ostali-
mi ujetniki odpeljali v be-
gunjske zapore. Tu je nem-
ška policija izvajala selekcijo
nad ujetniki. Vera so kot
partizanko-prostovoljko za-
prli v betonski bunker brez
vsega. Zasiševali so jo, mu-
čili in pretepali. Privezali so
jo na kol, brcali, ji grozili z
ustrelitvijo in podobno. V za-
poru je izgubila otroka. To
trpljenje je trajalo do decem-
bra 1943, ko so jo odpeljali v
koncentracijsko taborišče
Auschwitz, kjer je ostala do
januarja 1945, nato je bila v
Buchenwaldu in Leipzigu,
odkoder jo je rešila angleška
vojska.

Njena mati jo je skušala re-
šiti iz zapore. Obrnila se je na
policijo na Bledu s prošnjo,
naj ji vendar prizanesejo. To
je utemeljevala s tem, da sta
bila njena mrzla strica Janez
in Blaž Žemva v prejšnjem
stoletju generala avstrijske
vojske. Gestapovci so se ji
rogali in dejali, da se ni čudi-
ti, da je bila hrabra parti-
zanka, ko pa izhaja iz take
družine. Povedali so ji, da jo
bodo poslali na prevzgojo v
taborišče.

Z gotovostjo lahko trdim,
da sta bila Iztok in Vera v
Gorenjskem odredu prva
borca, ki sta se poročila v
partizanih. Njuna ljubezen,
ki sta jo doživljala v svobo-
dnih gozdovih, je bila obso-
jena na hiter konec. Junaska
smrt Iztoka v Žirovskem
vrhu je boleče prizadela po-
nosno in hrabro partizanko
Vero. Njena žrtev je bila veli-
ka, kot tudi žrtve mnogih
slovenskih žena med nardo-
nosvobodilnim bojem.

Podatke po dokumentaciji
zbral:
Janko Mrovč

premakniti v bližino vasi Logje in jih tam dati
v nego, bataljon pa naj se začasno umakne v
predele vzhodnega pobočja Matajurja. Težko
je bilo prenašati štiri ranjene tovariše po
strmem brezpotju do Nadize in še strmejšem
pobočju k vasi Logje. Med potjo se je »izgubi-
lo« precej fantov. Bataljon se je zmanjšal skoraj
za polovico. Težavne razmere, strah, neredna
prehrana, bližina domače hiše, predvsem
pa slika pobitih tovarišev - vse to je omahljive-
ce privedlo do tega, da so zapustili enoto.

Ranjenega Ada Antiha so izročili domačim,
ki so ga v Kredu skrivali in zdravili. Preživel je
vojno. Pri Zuberju je bila rana prehuda, umrl
je doma v vasi Potoki. Marka Redelonghija in
Justa Vrečarja so predali včasno bolnišnico.

Na poti na novo območje se je bataljon usta-
vil nad vasjo Potoki. V tišini so zaslišali kora-
ke vojakov na cesti proti Borjani. Partizanom
je zastal dih. Padel je strel. Brez povelja so se
zapodili po golem strmem pobočju Stola proti
gozdčku. Tu so se zbrali in ugotovili, da je
strel ušel Črneju Gregoruttiju-Ivanu, doma iz
Črneje, Beneškemu Slovincu, ki je bil med
partizani od kapitulacije Italije. Zaradi nepre-
vidnosti se mu je sprožila brzostrelka in bil je
na mestu mrtve.

Spet se je število borcev zmanjšalo za nekaj
domačinov. Celo dva rdečearmejca sta se »iz-
gubila« - Mihajl Kajšmazov in Pavel Kle-
mentjev. Pri Starem selu so se podali čez cesto
Kobarid-Robič. Izmučeni so se vzpenjali na
strme severne obronke Matajurja. Ob zori 24.
marca 1944 so prispeli v bližino vasi Perati. V
bataljonu je bilo še kakih 40 borcev.²⁰⁾

In kdo je bil v Potokih prejšnjo noč? Nemci,
ki pa zaradi pomembnejše naloge niso hoteli
streljati, da se ne bi izdali. V noči s 23. na 24.
marec so Nemci presenetili našo bolnišnico
pri Breginju. Padla je bolničarka Valerija Zi-
gon iz Čakovca in še trije ali štirje tovariši.
Torej spet izdajstvo, še en udarec.²¹⁾ Komand-

dant Marko in Just nista bila v tej bolnišnici.

Kaj se je dogajalo v Breginjskem kotu na
spomlad 1944. leta? Sovražnik je bil v ofenzivi.
Posadka v Kredu je bila zelo aktivna in je
gospodarila po Breginjskem kotu. To je bila
priložnost, da so se omahljivci pridružili so-
vražniku in postali njegovi pomagači. Odmev
tragedije na Plazeh, Robidišča, pa tudi »krva-
vega Matajurja« novembra 1943 je imel hude
posledice. Takorekoč vsakodnevno so zapirali
aktivnejše terenske delavce, člane OF, AFŽ,
KPS. Komaj so marljivi aktivisti ustanovili
odbor OF, že je bil izdan in tovariši zaprti.
Taka so bila tedaj poročila rajonskega komiteja
KPS za Breginjo in okrožnega komiteja
KPS za Tolminsko, ko so poročali o stanju v
Breginjskem kotu.

S pomočjo Nemcev so se povampirili doma-
ci izdajalci - domobranci. Kako težak je bil
tedaj položaj, kaže tudi to, da so med dezertjerji
iz naših enot bili celo fantje iz partizanskih
druzin. Doma so bili »na varnem«. A ne za-
dolg! Domobranci so jih mobilizirali v svoje
vrste. Samo ob koncu maja in v začetku junija
1944 so v nekaj dneh iz vasi Borjana, Potoki in
Kred mobilizirali 22 mladeničev, je poročal
sekretar rajonskega odbora OF za Breginjsko
v poročilu 8. junija 1944.²²⁾

Šele veliki uspehi enot 9. korpusa NOV in
POS ter drugih naših enot v Sloveniji in Jugo-
slaviji ter velik trud terencev in aktivistov ob
pomoči enot BBO so pripomogli, da se je v
poletnem času leta 1944 stanje v Breginjskem
kotu popravilo.

Med tem časom se je 2. bataljon BBO ob
pomoči štaba odreda počasi, a zanesljivo ure-
jal in utrjeval pod okriljem Matajurja - očaka
Beneške Slovenije. Zvonko Vodopivec-Naz-
dar je bil kot partijski voditelj obenem tudi
dejanski komandant. Skupaj z Alfonzom Pe-
ratom sta delovala po vaseh na Livškem in v
Breginjskem kotu. V zahodno Beneško Slove-

nijo so pošiljali patrolje in tudi onadva sta
osebno hodila tja. Intenzivno urjenje in moral-
no-politična vzgoja sta dala sadove. Že so začeli
misliti na vrnitev v Breginjski kot.²³⁾

Okrožni komitej KPS za Tolminsko je pretre-
sal vojno-politično situacijo v vojski, v 2. bata-
ljonu Briško-beneškega odreda, in v svojem
poročilu z dne 29. 3. 1944 zapisal: »Po vsem
okrožju razen v Bovškem rajonu vrši okupator
tako kontrolo kot še nikdar doslej, zato se je
prebivalstvo precej prestrašilo. Poleg tega je
bil pred kratkim napaden v Breginjskem kotu
oddelek Briško-beneškega odreda, padlo je 25
partizanov, od teh jih je bilo 17 iz istega rajona.
Poleg tega je bilo aretiranih 23 ljudi, med nji-
mi tudi član okrožnega odbora OF, star nad 60
let, in dva člana okrajnega komiteja. Manjše
aretacije so bile izvršene tudi drugod. Napade-
na enota je bila od člana OK obveščena, da ji
preti nevarnost napada, toda po nemarnosti
bataljonskega obveščevalca ni bila obveščena.
V enoti so bili predvsem mobilizirani razhaj-
kanci, ki bi se lahko, če bi hoteli, vsi rešili.
Ljudje so sploh proti temu, da bi mobilizirane
shajkance in one, ki se do zdaj niso odzvali
mobilizaciji, držali v domačih krajih. Odpeljati
bi jih morali v druge kraje in jih razporediti po
brigadah...«²⁴⁾

¹⁸⁾ Hkrati je bilo sklenjeno, da namestnik komandanta
BBO Pietro Marcandelli-Mark in Arturo Siega, doma iz
Rezije, Stanislav Perič-Stanko iz Nabrežine ter Felicita
Mizza iz Sedlišča (Micottis), vsi pripadniki 2. bataljona
BBO, zapustijo bataljon in odidejo v Rezijo, da bi širili
NOB na tem območju. Skupina je še istega dne (14. 3.
1944) zapustila Brezje, 24. 3. 1944 je že delovala v Reziji.
Skupini so se pridružili trije bivši rdečearmejci, Nemec in
dva Italijana-garibaldinca. Tako je v skupini bilo 10 parti-
zanov - 9 tovarišev in ena tovarišica. (Zvonimir Vodopi-
vec, Arturo Siega - ustni vir in pisni vir Arriga Forniti-
Mosca. Aldo Moretti (don Lino-osopovec) v svojem član-
ku pod naslovom La Slavia Friulana (Furlanska Sloveni-
ja-Beneška Slovenija) med Italijo in Jugoslavijo 1943-45
(Istituto Friulano per la storia del movimento di libera-
zione, leto 8-1977, št. 8, Storia contemporanea del Friuli

str. 14-75) v zelo obširni razpravi obravnava našo aktiv-
nost v zahodni Beneški Sloveniji in Reziji. Pri tem trdi, da
v zahodni Beneški Sloveniji od pohoda 30. divizije v fe-
bruarju 1944 pa do oktobra istega leta razen slovenskega
bataljona (4. bataljona 17. SNOB -S. G.-) na območju
Breginj-Logje-Robidišča, ki je bil podrejen komandi divi-
zije Garibaldi Natisone oziroma Garibaldi sepe, ni bilo
slovenskih partizanskih enot. Kot trdi A. Moretti, so v
Reziji vse od zime 1943/44 pa do 14. 1. 1945 bili zelo aktivni
slovenski partizani. Od jeseni 1943 pa do konca marca
1944 v Reziji ni bilo stalnih enot in organizacij NOB
Slovenije, pa tudi na italijanskih.

Po istem viru (A. Moretti) je skupina »Mark...« ena
desetina, vsi so zaslužni, da se imenujejo...« bila sestav-
ljena takole:

- vodja Arturo Siega iz Rezije (ne pove, da je bil kurir 2.
bataljona BBO, potemtako ni bil vodja)
- Mark, delavec iz Milji, namestnik politkomisarja BBO
(bil je namestnik komandanta BBO)
- tržaški mornar Stanko iz 1. bataljona »Garibaldi« (bil
je to Stanko Perič iz Nabrežine pri Trstu, pripadnik 2.
bataljona BBO)
- Felicita Mizza, Stankova žena, v šestem mesecu noseč-
nosti (drugi viri govorijo o njej kot o pripadnici garibal-
dinskih enot), že od oktobra 1943 bolničarka 1. beneškega
bataljona, zatem je bila v 2. bataljonu BBO
- Arrigo Forniti (ali Fornichi) iz 1. bataljona »Friuli«
(možno, da je pred tem pripadal omenjenemu bataljonu, v
tem času pa ta bataljon ni obstajal). Arrigo je bil v 2.
bataljonu BBO. Sicer tedaj ljudi niso tako ločevali. Glav-
no je bilo, da je borec-protafist.
- Mario Conti iz Emilije, desetar iz republikanske po-
stojanke v Nemah, partizan v 2. bataljonu
- Jonny iz Berlina, iz bataljona »Friuli«, v 2. bataljonu
- Jurak, Ukrajinec, pripadnik 2. bataljona BBO
- Karl, Belorus, pripadnik 2. bataljona BBO

Vsi navedeni so bili izdani in napadeni v noči 20. 4. 1944
(omenjajo datum 17. 4., tudi 19. 4., Siega in Forniti navaja-
ta datum 17. 4.). Zivi so ostali samo trije: Mark, Arturo
Siega in Forniti.

¹⁹⁾ Zvonimir Vodopivec-Nazdar, Just Perat, Franc Mi-
klavec-Sočan, Stanko Rosič, Nada Urbančič, Ado Anit, Lucien
De Bellis - ustni in pisni viri

²⁰⁾ Poročilo namestnika politkomisarja 2. bataljona
BBO 28. 3. 1944, fasc. 292 v IZDG Lj.; ustni in pisni viri
Zvonimir Vodopivec, Just Perat, Franc Miklavčič, Stanko
Rosič, Lucien De Bellis

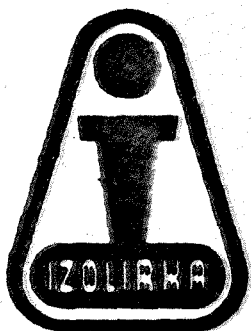
²¹⁾ Kronika vasi Sedlo pri Breginju

²²⁾ Poročilo sekretarja OF Breginjskega rajona Jožefa
Skotčirja 8. 6. 1944, fasc. 575-a/III/2; Zvonimir Vodopivec
ustni vir

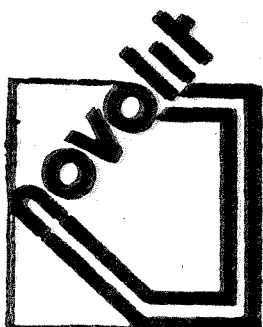
²³⁾ Ustni vir Franc Crungelj-Zorko

²⁴⁾ Poročilo okrožnega komiteja KPS za Tolminsko 29.
3. 1944, fasc. 575/II

Se nadaljuje

**TOVARNA IZOLACIJSKEGA
MATERIALA, n. sol. o.**

TOZD NOVOLIT, n. sub. o.

**– PROIZVODNJA LAHKIH GRADBENIH PLOŠČ,
61385 Nova vas**

**DSSS V LJUBLJANI,
OB ŽELEZNICI 18**

*čestitajo za dan borca vsem borcem
in delovnim ljudem*

izolirka

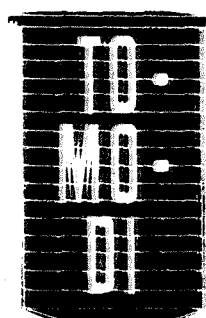
61001 LJUBLJANA

SOB

**SPLOŠNA OBRT BEŽIGRAD
LJUBLJANA, SAMOVA 12 A**

STAVBNO KLJUČAVNIČARSTVO, MONTAŽA CENTRALNE
KURJAVE, VODOVODNA INSTALACIJA, STAVBNO KLEPARSTVO,
PREZRAČEVANJE, MONTAŽA ZUNANJIH CEVOVODOV, MONTAŽA
OKEN IN VRAT, POLAGANJE PODOV, PLASTIČNE FASADE,
SLIKANJE, PLESKANJE IN POLAGANJE TAPET, ŠIVANJE ZAVES,
MONTAŽA ZAVES IN KARNIS, TAPECIRANJE, MODNO ŠIVILJSTVO,
KEMIČNO ČIŠČENJE

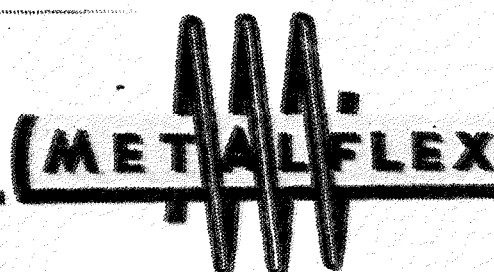
ŽIRO RAČUN: 50102-601-21796

**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

Ljubljana, Opelarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-0111 ŠEF KOMERCIALNE: 218-347 TELEGRAM: KIP LJUB-
ljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

**PODJETJE ZA
PROIZVODNJO
INDUSTRIJSKE OPREME p.o.**

TELEFON: (065) 81-711
n.c. 81-161
PRODAJA – BRZOJAVKE: METALFLEX TOLMIN
TELEX: 34-373 YU-MEFLEX
ŽIRO RAČUN: 52030-601-11310 PRI SDK TOLMIN
ŽELEZNIŠKA POSTAJA: MOST NA SOČI

Natrijev perborat tehnični
Vodikov peroksid tehnični
Bel lux
Sadolin PX 65 S
Belles impregnacijski grund
Belinka epal
Taninski ekstrakti KPN, KPS
Furtural

belinka

tovarna kemičnih izdelkov, n.o.s.o.
ljubljana p. p. 5-l
telefon: 061 n. c. 314-177
telex: 31 260 yu bel
telegram: belinka ljubljana

Spomini mariborske ilegalke so zelo bogati

Ali smo res vse to doživeli in preživeli?

Letos spomladi je minilo že 80 let njenega razgibanega življenja. Znan aktivistka OF je med NOB odigrala pomembno vlogo kot odlična organizatorica in poznavalka ljudi in terena. Bila je mirna, preudarna, šegava, nikoli ni izgubila živcev, tudi v najtežjih trenutkih ne. Takšnih trenutkov pa je bilo med vojno dosti. Še danes Marija Falež-Mica Rokova težko verjame, da je odnesla celo kožo in preživela ta burna, težka, vendar lepa leta, v katerih se je odločala usoda slovenskega naroda in drugih jugoslovanskih narodov. Njeni sodelavci vedo povedati, da je bila v posameznih vaseh na Dravskem polju in pod Pohorjem tudi v času, ko so se nemški vojaki komaj umaknili po racijah. Prišla je s svojo značilno ruto, predpasnikom in torbo, v kateri je imela za vsak primer nekaj jajc in drugih živil. Pri sebi je vedno imela tudi pištolo – za vsak primer. Nemci niso niti slutili, da so imeli pred seboj žensko, ki je zbirala podatke za OF ter pripravljala razne akcije, ki so si jih Nemci dobro zapomnili.

Srečanje s Sergejem Kraigherjem

V Mariboru stanuje, kjer nas je lepo sprejela na večerni pogovor. Razkrila je svoje srce in ponovno zaživela. Spomnila se je nekaterih podrobnosti, ki so se dogajale že pred 40 leti. Ponosno je pokazala tudi brzojavko za rojstni dan, ki jo je prejela od Sergeja Kraigherja in njegove žene. Z Lidi jo sta ji zaželela še veliko zdravja in zadovoljstva. »Vesel bi bil, če bi se ob priložnosti, ko bom v Mariboru, srečala, da bi ti tako lahko tudi osebno čestital«, je zapisal Sergej Kraigher. Z njim se je srečala nekje visoko na Pohorju – ime kraja je pozabila – kjer so čakali na novega sekretarja okrožnega komiteja KP. Ostali tovariši so bili na obhodu nekaterih postojank, ko se je pojavil njej neznan moški. Bil je zelo radoveden in je veliko spraševal. Mica je bila v začetku nezaupljiva in ni hotela kaj dosti govoriti. Šele pozneje se je zadeva razčistila, ko so prišli drugi tovariši in povedali, da je spoznala Sergeja Kraigherja. Takrat je napisala za kroniko tudi naslednje besedilo, ki si ga je dobesedno zapomnila:

»Sekretar, tovariš Sergej, včasih gledaš mal' črno, smo pa na okrožju taki, da te okrog prinese-mo. Misliš na okrožje celjsko, in po njem ti hrepeniš, kraljeval si tam brez skrbi, tu pa brez skrbi spiš. Ali, daj se potolaži, saj tu prav kmalu boljše bo, saj tudi tu na tem okrožju svoboda zasijala bo.« Na to besedilo pa je Milena Bokša Bac tudi zapela. Kroniko so takrat pripravili tudi za druge tovarišice in tovariše, ki so sodelovali na srečanju ob prihodu Sergeja Kraigherja.

Spomini na sodelovanje s partizanskim gibanjem niso zbledeli. Za Sergeja Kraigherja pravi, da je bil zelo zahteven in da je dal pobudo za številne akcije in naloge, ki jih je morala opraviti v zelo težavnih razmerah okupacije. Med drugim je dobila nalogo, da preskrbi za Sergeja Kraigherja in druge tovariše, pa tudi zase, nemške železniške legitimacije. Dali so ji tudi

film, ki ga je nesla v dolino in ga dala razviti pri Liziki Rečnik v Račah. Na filmu so bili Sergej Kraigher, Rozika Bohinc, naša jubilantka in drugi. Nekateri so bili v železničarskih kapah. Legitimacije je dobila pri znanu na železniški postaji Pragersko. Tako je bil Sergej Kraigher vpisan kot prometnik, sama je bila čistilka, Rozika Bohinc pa uslužbenka na železniški postaji. Še težja je bila naloga, ki jo je dobila štiri mesece pred koncem vojne leta 1945. Sergej Kraigher je zahteval, naj na železniških postajah ob Mariboru do Zidanega mosta pripravijo vse potrebno za prevzem del, saj je bilo očitno, da se bodo prek te proge vračali transporti s sovražnikovimi vojniki. Tako so morali pripraviti predloge za nove postajne načelnike, prometnike in druge uslužbence. Morali so biti naši ljudje, katerim bi lahko zaupali tudi najtežje naloge. Za sodelovanje je pridobila železničarja Pšeničnika, ki je prišelna dopust iz Šlezije in se tja ni več vrnil. Pridobili so tudi Janeza Varogo, ki je bil med okupacijo železniški kontrolor. Vse je bilo pripravljeno za konec vojne in za prevzem oblasti na železnici. Ko je Mica po 14 dneh na naslednji seji okrožnega komiteja KP poročala o tej nalogi, je lahko povedala, da ima že na štirinajstih železniških postajah svoje ljudi in da je ustanovila tudi posebni štab za delo na železnici. Vsi so se začeli krohotali. Tudi Sergej Kraigher jo je vprašal, ali morda ne pretirava. S seje je odšla zelo prizadeta in užaljena. Na naslednji seji je poročala, da se je 16 železniškim postajam pridružil še šest železniških postaj. To število je pozneje naraslo na 32 železniških postaj.

Kako je bilo to delo zares pomembno, so pokazali šele poznejši dogodki, ki so se pripetili na železniški postaji v Račah. Sergeju Kraigherju je Mica obljubila, da bo zaustavila železniški promet, ko se bodo Nemci začeli umikati. V Morju je videla, da so partizanski obveščevalci zaplenili nemški orožniški avtomobil. Ta

koj je pomislila na svojo zadolžitev v železniškem prometu in vprašala, kdo zna šofirati. Poiskala je tudi prostovoljce, ki bi šli z njo v Rače. Bilo je okoli 7. maja, tik na pragu svinobode. Z njo so šli kot prostovoljci član okrožnega komiteja skoja Gorški, članica okrajnega odbora OF 20-letna Marinka, obveščevalec Kosmati Jože in Jože Rader. Ceste so bile takrat polne nemških kolon, ki so se umikale v paničnem begu. Skozi odprto okno avtomobila so v vaseh vsi kričali, da je vojna končana in da naj zvečer ljudje pridejo na miting na gmajni v Račah. Ljudje so se množično odzvali. Tudi v drugih vaseh na Dravskem polju so razglasili, da je konec vojne in da naj pridejo na miting. Dogovorili so se, da bodo naslednje jutro zaustavili promet na železniški progi.

Z zvijačo so razorožili sovražnika

Najprej je pripeljala kot izvidnica derezina s štirimi nemškimi oficirji. Mica jim je povedala, da je konec vojne in da naj oddajo orožje. Natvezila jim je, da je v Mariboru Rdeča armada, da je proga z vseh strani obkoljena z močnimi partizanskimi enotami in da najbolje storijo, če oddajo orožje. V Pragerskem pa sta čakala dva vlaka z nemškimi vojniki. Mica je določila železničarje Pšeničnika, da se je z derezino z dvema nemškima oficirjema odpeljal v Pragersko. Dva oficirja pa so zadržali v Račah kot tlaca. Zabičala je, da se mora Pšeničnik takoj po prihodu v Pragersko javiti po telefonu, ker da bodo sicer oba nemška oficira ustrelili. Pšeničnik je kmalu klical in povedal, da se bodo Nemci pogovarjali v Račah. Nato sta pripeljala dva vlaka z nemškimi vojniki, naložene so imeli avtomobile, topove, puške, brzostrelke in drugo orožje. Orožje in strelivo so jim odvzeli. Z dvema vlakoma italijanskih vojakov je bilomanski problemov, saj so hitro oddali orožje. Težave pa so nastale, ko se je pojavil v Račah vlak z ustaši. Najprej niso hoteli oddati orožja in so grozili, da bodo vse okoliške vasi požgali. Ustaš je Mici nastavljal brzostrelko na prsa in ji grozil. Čeprav jo je bilo strah, je obdržala mirno kri. Rešila sta jo partizana Franc Krepfl Zmaj in Slavko Bauman.

Namišljeno sta pred ustaškim polkovnikom raportirala Mici, da se posamezne brigade nahajajo na določenih delih ob progi in v zaledju, da je v Mariboru partizanska divizija in podobno. To njuno raportiranje je imelo velik učinek na ustaškega

polkovnika. Mica je ustasem zagotovila, da bodo brez orožja lahko nadaljevali pot, na vlak pa jim bodo dali jugoslovansko zastavo in garantno pismo za ostale partizanske enote in štabe. Delavci in kmetje so maloštevilnim partizanom pomagali, da so tudi ustaše razorožili. V tej akciji je sodeloval tudi aktivist Tone Pernat, ki je bil leta 1945 tudi prvi šofer pri Sergeju Kraigherju na okrožnem komiteju KP v Mariboru. Že poprej pa mu je Mica naročila, da je preverjal ljudi, ki so jih predvideli za prevzem oblasti na posameznih železniških postajah. Tudi Boris Jarc, danes veterinar v Račah, je

Marija Falež-Mica Rokova
(Foto: Danilo Cvetnić)

sodeloval pri razoroževanju sovažnikovih vojakov. Če bi razoroženi vedeli, kako majhnemu številu partizanov so oddali orožje, bi bila ta igra izglubljena. Na zunanjih tirih pa so postavili tovrstne vagone, da nihče ni videl, kaj se dogaja zunaj postaje.

Izdajalec je prodal tudi njo

Mica Rokova je kot aktivistka OF okupatorjem zagodla marsikatero potegavščino. V njeno hišo je zahajal nemški Wachmeister (vodja nemške policije na Teznem), ki ga je vedno dobro postregla. Ni vedel, da so v njeni hiši v bunkerjih ali v drugih sobah stanovanja ilegalcev. Vedno je znala ohraniti mirno kri. Partizani so potem ustrelili dva nemška policista in ji javili, da nemški komandir policije na Teznem ne bo več prihajal k njej. Sedaj je bilo dosti bolj mirna. V njeni hiši sta čakala na zvezo za Primorsko Simčič in njegova žena iz Pobrežja. Sama je zunaj hiše pripravljala drva, ko je videla, da je komandir policije iz Tezna s kolesom zavljal k njeni hiši. Naredila je napako in stekla v hišo. To je morala storiti, da sta se oba njena varovanja skrila. Zaigrala je dobro komedijo: vrgla se je na tla pred nemškega

policista, vila roke in začela kričati, kot jo je učila babica: »Ce si od boga, povej, kdo si in kaj želiš, drugače pa se v imenu križanega Kristusa poberi.« Klicala je na pomoč vse svetnike in odganjala duhove. Sedaj jo je nemški policist razumel in ji povedal, da partizani niso ubili njega, temveč njegovega pomočnika.

Poleg dveh bunkerjev v njeni hiši so bili bunkerji tudi v neposredni bližini hiše v gozdu. Ko je tudi za Mico postalo življenje prevroče, se je umaknila na Pohorje. Nemci so po izdaji ene od njenih sosed zvedeli za njeno delovanje, preiskali celo hišo in odkrili tudi bunkerje. V

otroki. Zelo težko je bilo takrat dobiti material, celo deske in žebelje. V gozdu pa so bili bunkerji Sevastopol, Triglav in Trbovlje. Bunker Trbovlje je delal s skupino petih ali šestih ljudi. Mico so pozneje vključili v okrožni odbor OF Maribor, postala pa je tudi članica okrožnega komiteja KPS Maribor.

Mica Rokova se je rodila 2. aprila 1903 v Brezju pri Mariboru v družini, ki je imela 11 otrok. Pet jih je umrlo že v rani mladosti. Brata Franca so Nemci ustrelili kot talca leta 1944, ko ga je izdal sekretar okrožja OF Uroš Klavnik. V partizane je odšla skupaj z otroki Julijem, rojenim 1927., Milanom, rojenim 1929., in Brunom, rojenim 1934. leta. Ko so leta 1941 prvič šli Nemci v koloni mimo njene hiše, je prišel eden od vojakov in prosil za vodo. Rekla mu je, naj si jo sam vzame in ga je zelo grdo pogledala. Ta Nemec je bil Avstrijec in ji je rekel, da ni za strah. Boji pa se naj tistih, ki bodo prišli za njimi – gestapovcev. To je pozneje tudi večkrat občutila na lastni koži. Za nekaj dni so jo gestapovci zaprli, ker so hoteli izvedeti, kje se zadržuje Pepi Danko. Povedala je, da ga dobro pozna, saj so Dankovi nekaj časa stanovali pri njej. O njem je natvezila, da je velika baraba, da noče delati in da bi bilo najbolje, da ga dobijo in zapro. Nemci so jo spustili in ji naročili, naj gre k Dankovim in staršem naroči, naj se Pepi oglasi pri njej na klobaso. Potem pa naj pokliče bližnjo gostilno in obvesti gestapo. Navidezno je prilolila, Dankovi mami pa je naročila, naj se Pepi izogiba njene hiše, ker da jo bodo Nemci vsekakor opazovali. Pepi Danko se je potem za nekaj časa umaknil v Slovenj Gradec, vendar se je spet vrnil. Neke noči je pribežal k Mici. Takrat je bil star 19 let. Sedem gestapovcev je obkolilo njegovo stanovanje in prišlo z dvema psoma. Skril se je pod posteljo, vendar so ga izlekli. Skočil je skozi okno na gestapovca, ki je stal pod oknom. Pognal se je proti gozdu. Psi je razbil zobe in srečno ušel. Bil je predzren in je sredi belega dne prišel v trgovino Bogovič. Nekdo je obvestil Nemce in so ga obkolili. Takrat ga je na begu zadelo enajst strellov, od katerih pa nobeden ni bil smrtonosen.

Takšnih in podobnih pripovedi o osebnih doživetjih ima Mica še dosti. Pravi, da je lahko pri svojem pripovedovanju izpuстила kakšnega zaslužnega borca in aktivista. Še vedno pa so njeni spomini živi, avtentični in izredno pomembni.

Marjan Kos

BANJOLE

Tito, ti boš vedno z nami!

Udeleženci NOB, ki smo bili na počitnicah v domu v Banjolah, smo tudi letos slovesno obeležili 4. julij. Na večer pred praznikom smo pripravili kresovanje, ki so se ga poleg borcev udeležili tudi številni gostje iz sosednjih kampov. Kresovanje se je končalo pozno ponoči, saj so partizanske in narodne pesmi vse držale na nogah.

Na sam dan borca pa smo se zbrali ob spomeniku padlim borcem v Banjolah. Po nagovoru predsednika zveze borcev iz Banjol so pionirke, ki so na počitnicah v domu borcev v Banjolah, pripravile prisrčen kulturni program, s katerim

so obudile spomin na napore in trpljenje pred tolikimi leti. Slovesnost pred spomenikom je končal mornariški vod, ki je izstrelil častno salvo.

Nasha delegacija pa je na grobove in spomenika v Banjolah in Premanturi položila vence in cvetje.

Po končani slovesnosti smo se vrnil v dom borcev, kjer nam je pihalni orkester mornarice iz Pule pripravil koncert partizanskih in narodnih pesmi, več kot štiristo borcev pa ga je nagradilo z dolgotrajnim ploskanjem. Vsa proslava je minila v duhu pesmi: »Tito, ti boš vedno z nami!«

KATJA BENEDIK

KANOMLJA

Prvi žrtvi v spomin

V Kanomlji pri Spodnji Idriji so pred dnevom borca odkrili pomnik Francu Sedeju, kmetu iz Kanomlje, ki so ga italijanski vojaki aretirali 6. maja 1943, ko je delal na polju. Odpeljali so ga nekaj sto metrov od doma in ga ustrelili. Tako je bil Franc Sedej prva žrtev med NOB v tem kraju. Sicer pa je Kanomlja dala največ žrtev med NOB izmed vseh krajev v idrijski občini.

JANEZ JERAM

GRIŽE

Pester program ob prazniku

Letošnje praznovanje praznika občine Žalec je bilo v KS Griže. Že 2. 7. so se srečali rudarji bivšega rudnika Zabukovica in Liboje in obudili spomin na predvojno delavsko gibanje, na leta borbe in povojna leta obnove. Knapovskim koreninam, ki so bile v času udarnišтва ponos vseh zabukovskih in libojških rudarjev, so podarili miniaturne rudarske svetilke.

Naslednji dan je bil posvečen narodnoosvobodilnemu gibanju. Že jutraj so se zbrali pohodniki pred Minervo v Zabukovici. Planinci, teritorialci, mladina, borci so odšli na večurni pohod, ki ga PD Polzela in Zabukovica organizirata ob spomenikih NOB v Savinjski dolini.

Obiskali so posamezne spomenike v KS Griže in Sešče, kjer so jih pozdravili borci, mladina pa je pripravila kulturni program. Tako je med drugim pohodnike pozdravil Anton Kotnik, predsednik občinskega odbora ZZB Žalec, ki je orisal razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na Mrzliškem področju. Na srečanju borcev občine Žalec in kurirjev Stajerske je predstavnik KS Griže, ki je bil s pohodniki, pozdravil navzoče v imenu KS Griže in orisal zgodovino NOB v KS Griže. Na srečanju borcev je v imenu kurirjev spregovoril tovariš Golc, v imenu kurirjev Jurčkove linije pa tovariš Podvršnik, ki je tudi odkril spominsko ploščo na domačiji Goriškovih, eni izmed točk Jurčkove kurirske poti. Kurirji so tam razvili svoj prapor. Četrtega julija se je zbralo več kot 100 internirank in internirancev Auschwitza v letnem gledališču Limberg. Ob pozdravnih govorih so prisluhnili kulturnemu programu, oči so se orosile ob spominih na prestanto trpljenje.

V nedeljo je bila svečana seja skupščine občine Žalec. Uvodoma je predsednik skupščine Viljem Petek obudil spomin na dogodke ob 7. juliju 1941, ko so v Savinjski dolini izvedli veliko napadno akcijo.

Tako je bil ob več kot enotedenskem praznovanju praznika KS Griže dan velik poudarek predvojnemu delavskemu gibanju, borbi za svobodo in povojni obnovi in udarništvu.

FRANC JEŽOVNIK

NOVAKI PRI CERKNEM

Proslava in odkritje spominske plošče

V Novakih pri Cerknem je bila v nedeljo (24./7.-83) prisrčna slovesnost. Pričeli so jo tamkajšnji gasilci, ki so proslavili 30-letnico obstoja Gasilskega društva. Ob tej priliki so razvili tudi svoj prapor. Slovenost se je nadaljevala pred družnično šolo v Novakih, kjer so odkrili spominsko ploščo 31. diviziji NOV, ki je bila ustanovljena v tem kraju 6. oktobra 1943. V tej šoli je bil potem dalj časa nameščen štab te enote.

Zbranim je spregovoril Pavel Troha, medobčinski sekretar severno-primorskih občin. Dr. Viktor Volčjak pa je predstavil pravkar izšlo knjigo »Zgodovina bolnišnice Franje«. Spregovorila je tudi dr. Franja Bojc-Bidovec, ki je najbolj zaslužna za obstoj bolnišnice izročila izvod te knjige.

Vsi govorniki so poudarjali velike zasluge prebivalcev tega kraja, da je bolnišnica lahko delovala in da ni bila nikdar odkrita. Slovesnosti se je udeležilo več nekdanjih komandantov in komisarjev 31. divizije in enot, ki so bile v sestavi te divizije. Seveda tudi drugi borci in okoličani.

Po slovesnosti je bilo pred bolnišnico Franjo tovariško srečanje osebja, ranjencev in drugih, ki so se udeležili slovesnosti v Novakih. Krajani Novakov so goste prisrčno sprejeli, kot so jih sprejemali med NOB. Veseli so, da se vračajo v ta kraj, kjer so skupaj preživljali hude čase.

JANEZ JERMAN

LJUBLJANA

Šiškarji prvaki

Pred petimi leti so bili balinarji upokojeenci iz Ljubljane Šiške pobudniki in tudi prireditelji turnirja »štiriperesna deteljica«, na katerem so sodelovali: Novo mesto, Postojna, Radovljica in Ljubljana Šiška. Srečanje je postalo tradicionalno. Lansko leto je bil prireditelj Novo mesto, letos DU Radovljica.

Vse štiri ekipe so se predstavile na dvosteznem balinišču v domu upokojeencev.

Pred pričetkom tekmovanja je tekmovalce pozdravil predsednik Lojze Špilar.

Tekmovanje je trajalo pet ur (tri borbene partije). Prav vse ekipe so si prizadevale za čim boljšo uvrstitev, v finalu sta se pomerila stara rivala Postojna in Šiška. To pot so Šiškarji zagrli zelo natančno, posebno bližavci so nasprotniku delali pregelavice in tako so Šiškarji pod vodstvom Lovra Košuljandica in njegovih sodelavcev zmagali. Postojnčani so se uvrstili na drugo mesto, na tretje Novo mesto in na četrto prireditelj.

Balinanje postaja čedalje bolj masoven šport, ki privlači občane vseh starosti. Posebej je zanimiv in vreden podpore širše družbene skupnosti, ker se lahko športniki udeležujejo v balinanju do visoke starosti.

Ob zaključku se je predsednik Lojze Špilar zahvalil tekmovalcem in jim poklonil plakete (ročno delo Kroke) v trajaš spomin.

Organizacija in gostoljubnost sta bili izredni, udeleženci se zahvaljujejo prireditelju!

V. BOVCON

HORJUL

Odlični v streljanju

Da bi kar najdostojneje počastili dvojni krajevni praznik – 100-letnico gasilskega društva in 6. julij, praznik KS – so pred dnevi v Horjulu pripravili vrsto zanimivih športnih tekmovanj in spominskih ter družabnih sračanj. Med temi je še posebej veliko pozornosti pritegnilo tekmovanje v streljanju s polavtomatsko vojaško puško, ki ga je – kot sploh vse tovrstne prireditve doslej – pripravila krajevna organizacija ZRVS.

Na strelišču v slikoviti dolini Kisovnik pri Horjulu, se je skupno zbralo osem ekip s po deset strelci, ki so predstavljali praktično vse organizirane strelske skupine v kraju. Med temi sta se še zlasti dobro odrezali ekipi SD in LD Sentošt, ki sta zbrali največji seštevke točk, sledile pa so jim ekipe ISKRE Horjul, ZSMS Vrzenec, LD Horjul, ZSMS in ZRVSH Horjul ter ZSMS Žažar. V posamični konkurenci pa sta bila daleč najboljša Fajdiga Janez (ZRVSH Horjul) in Potrebuješ Andrej (ZSMS Horjul), medtem ko sta si tretje oziroma četrto mesto delila Lubej Benjamin (LD Horjul) in Maček Alojz (LD Sentošt).

BRANKO VRHOVEC

PODČETRTEK

Bratske vezi

Na dan borca so se srečali člani ZB NOV pobratenih krajev Velikega Poganca iz Podravine, krajevnih skupnosti Jožica Flander in Slavko Šlander iz Maribora v Podčetrtku. Gostom so pripravili prisrčen sprejem v Atomskih toplih, pionirji odreda Treh talcev v šoli, v Olimju v samostanski apoteki ter Amanovi kleti.

Trdne prijateljske vezi so se najprej spletle med Mariborčani in Podčetrčani ob potresu na Kozjanskem. Takrat so občani Maribora nesebično pomagali z gradnjo šole v Pristavi pri Mestinju, pri obnovi razmajanih hiš v Podčetrtku, gradnji asfaltnega cestišča in telefonske napeljevalne od Podčetrčka do Olimja in še v mnogih drugih akcijah. Bratsko medsebojno sodelovanje se zdaj razširja tudi na veliki Poganec in tovariška srečanja borcev postajajo ustaljena oblika medsebojnega sodelovanja na katerih se pomenijo o programih dela in prijetno razvedrijo.

Ob tem se srečujejo tudi generacije. Pohod brigade od Atomskih toplih do Podčetrčka pod poveljstvom komandirja-pionirja Petra je bilo nepozabno doživetje. Pretresljiva tišina v gozdiču treh talcev ostaja v zavesti pohodnikov zadržana kot odmev enega najhujših zločinov nacistične soldateske. Ob zori svobode, 10. maja 1945., ko je vrhovno poveljstvo nemške armade že podpisalo popolno vdajo, so v gozdiču za šolo zverinsko zmrcvarili nekdanjega nadočitelja Karla Černigoja, občinskega sli Martina Kneza in gluho nemega delavca Leopolda Novaka. Udeleženci srečanja so se poklonili njihovega spomina in spomina padlih borcev ob spomeniku v Podčetrtku. Šolsko umetniško društvo in moški pevski zbor Atomske toplice so s kulturnim programom obogatili srečanje. Pozno zvečer so se razšli z dogovorom, da se prihodnjic srečajo v Mariboru.

R. L.

JESENICE:

Pohod in tekmovanje

V počastitev praznika treh krajevnih skupnosti na Plavžu na Jesenicah so letos prvič pripravili kolesarski kros v spomin na prvoborca Karla Kozarja-Romija. Na dan borca pa so imeli pohod po partizanskih poteh in k spomenikom NOB. Ves čas pohoda je nosil zastavo pionir Pogačnik, Benedikt Skvarč pa je neutrudno igral na harmoniko. Na kraju, kjer je padla Ela

Treven, je govoril Franc Pesjak, predsednik aktiv kurirjev jeseniške občine, pri partizanski kmetiji Parkeljnu pa je o življenju tradicij NOB govoril prvoborec in spomeničar Franc Kono-bel-Slovenko. Na cilju pohoda so pripravili za udeležence pohoda tekmovanje v streljanju zračno puško. Prvo mesto je osvojil Florjan Višnar, drugi je bil Marjan Višnar, tretji pa Franc Pesjak.

Slika 1 Pogled udeležencev pohoda ob obeležjih NOB

BRANKO BLENKUŠ

PODJUNA

Doma je najlepše

V dogovoru z vodstvom ZB NOV na slovenskem Koroškem je 14. julija 50 članov Združenja borcev NOV »Janko Škvarča« iz Celja obiskalo Podjuno. V Železni Kapli nas je sprejel tovariš Janez Wulte – Luc, tajnik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem. V njegovem spremstvu smo obiskali več tamkajšnjih znamenitosti iz časa NOB. Najprej smo si ogledali Peršmanovo domačijo, kjer so tik na pragu svobode nacisti zverinsko umorili številno Peršma-

novo družino ter požgali domačijo z vsemi gospodarskimi poslopji. Tu smo pozdravili tudi »teto Ančko«, še živ spomenik te tragedije, ki je zadeta s sedmimi strelci edina preživela ta pekel. V obnovljeni hiši je sedaj muzej NOB na slovenskem Koroškem.

Druga posebnost, ki močno povezuje koroške Slovence z matično domovino, je Tovarna celuloze Reberca. Direktor te tovarne Peter Kuhar, borec NOV, nas je seznanil z razvojem in sedanjim stanjem tega velikega obrata, ki se s trdim delom in disciplino kolektiva prizadeva za obstanek med močno konkurentnimi kapitalističnimi podjetji te stroke.

Obiskali smo tudi spomenik koroških borcev NOV v Železni Kapli, kjer smo položili venec. To svečano dejanje pa je motil grenak priokus bližnje spomenika padlim ustašem, ki ga je pred nedavnim čez noč postavila ustaška emigracija na Koroškem.

Ogledali smo si še nov kulturni dom v Šentprimozu, ki je postal središče slovenske kulture v Podjuni. Dom so s prostovoljnim delom in gmotnimi prispevki, vključno z raznim pritiskom, zgradile slovenske organizacije na Koroškem, ter se po lepoti in funkcionalnosti lahko meri za domovi večjih kulturnih središč.

Pred povratkom domov smo obiskali še Slovensko zadrugo v Pliberku. Tu smo opravili malenkostne nakupe, prijazni, slovensko govoreči prodajalci so nam uslužno postregli. Domov smo se vrnili zadovoljni, ker smo preživeli prijeten dan med našimi zamejskimi rojaki, vendar pa tudi z občutkom, da je doma najlepše.

FERDO SIRCA

CELJE

Na izletu po Dolenjski

KO ZB NOV »Tone Grčar« iz KS Pod gradom je za dan borca organizirala za svoje člane enodnevni izlet, s katerim naj bi počastili spomin na dogodke izpred 40 let. Udeležilo se ga je 51 članov in 4 najbolj prizadevni mladinci. Ogledali smo si znamenite kraje Dolenjske iz časov NOB in njena spominska obeležja.

Poklonili smo se spoinu padlih partizanov pri veličastnem spomeniku v Žužemberku, potem se v Kočevju odmaknili v čas od 1. do 3. oktobra 1943, ko je bil znameniti Zbor odposlancev slovenskega naroda (v današnjem Seškovem domu).

Ogledali smo si tudi Dolenjske Toplice, Ribnico na Dolenjskem in Turjaški grad, znamenitost tako iz davne preteklosti kot iz poznejših časov. Seznanili smo se s potekom srditih bojev z belogardisti, ki so grad po kapitulaciji Italije zasedli. Cankarjeva, Levstikova in Prešernova brigada so po hudi šestdnevni bojih grad zavzele.

Izlet je v celoti dosegel svoj namen, za kar gre nedvomno pohvala Ivanu Koširju-Risu, predsedniku KO ZB NOV »Tone Grčar«, ki je tudi sam sodeloval v mnogih bojih kot hraber borec in komandant jurišnega bataljona v Gubčevi brigadi.

Zahvala velja tudi učitelju Ivanu Zupanu, ki nam je obrazložil, kako so potekale priprave na zbor odposlancev v Kočevju. Kot že mnogokrat smo se tudi tokrat prepričali, da je videti, spoznati in živo slišati mnogo več kot samo brati. Prav zaradi tega nam bo ostal ta izlet, ki je bil na dan našega praznika, v trajnem spominu.

PETER PREGRAD

Vabilo

Borce brigad, ustanovljenih v ZSSR, vabimo 31. julija 1983 ob 10. uri na letni zbor, ki bo v Kulturnem domu na Kokrici, cesta na Brdo 38 pri Kranju. Vsi borci bodo prejeli spominske listine in značke. Po končanem zboru bo kulturni program ter tovariško srečanje.

Vpis v spominsko knjigo ter popis anketnih listov se bo opravil od 8. do 10. ure na zbornem mestu v Kulturnem domu. Borci, ki se še niso prijavili, naj to store do 25. julija 83. Na veselo svidenje!

Vabi odbor skupnosti borcev brigad, ustanovljenih v ZSSR

Obvestilo

Obveščamo vseorce občine Škofja Loka, da bo proslava IX. korpusa 11. septembra 1983 ob 11. uri v Novi Gorici.

Prosimo vse, ki se proslave nameravajo udeležiti, da to pismeno ali telefonično sporočijo na občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka – tel. 064-60-006 do 29. 7. 1983.

Prevoz bo organiziran z vlakom, plača pa vsak sam.

O vseh podrobnostih boste obveščeni tudi v ostalih sredstvih javnega obveščanja.

Za občinski odbor
Anči JAMNIK

Naročam tednik

tv-15naš
TOVARIŠ

Ime in priimek _____

Ulica, hišna št. _____

Kraj _____

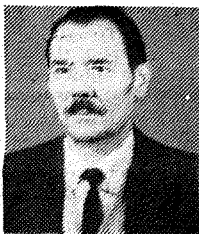
Pošta _____

podpis _____

Jernej Marolt

Maja smo se na pokopališču v Sostrem poslovlili od Jerneja Marolta iz Zadobrove. Rodil se je pred 84. leti. Pred drugo svetovno vojno je delal v društvi Svoboda in Vzajemnost v Zadobrovi. Julija 1941. leta se je skupaj z bratom vključil v Molniško četo, toda po nalogu Jožeta Moškriča se je vrnil na teren in postal aktivist OF. V njegovem stanovanju so bili sestanki OF. Toda njegovo delo ni ostalo prikrito sovražniku, zato je bil 1942. leta aretiran in odpeljan na Rab, od koder se je vrnil po kapitulaciji Italije. Ponovno se je vključil v delo OF in bil aretiran. Odpeljali so ga v nemško taborišče. Po vojni se je vključil v delo porušene domovine. Za svoje delo je bil odlikovan z redom zaslug za narod 3. stopnje, častnim priznanjem mesta Ljubljane za organizirano delovanje v OF in več drugimi priznanji.

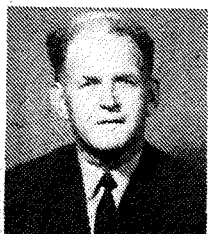
Tomaž Žaže

Tragično je preminil Tomaž Žaže iz Koprivne. Rodil se je pred 73 leti. S partizani je začel sodelovati 1943. leta in je bil aktivist.

Anton Plemenitaš

Rodil se je 1923. leta v Rogoški Slatini. Bil je borec od 1944. leta v 3. diviziji. Po vojni je končal učiteljske. Poučeval je v Lembergu pri Smarju in zadnja leta v Smarju. Od njega smo se poslovlili v Poljčanah.

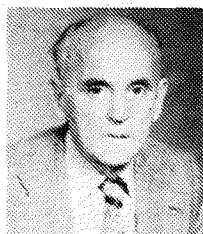
Janez Mandeljce

Aprila smo se na pokopališču v Zgoranjih Gorjah poslovlili od Janeza Mandeljca, rojenega 1912. leta. V delo NOG se je vključil maja 1941. leta in že naslednjega leta je bil mesec dni zaprt v Begunjah. V NOV je stopil 1944. leta. Prejel je več odlikovanj.

Marija Zadnikar

V Ljubljani je umrla aktivistka Marija Zadnikar. Novembra 1941. leta se je s svojo družino vključila v aktivno delo OF. Skričala je material za NOV, šivala, pletla in premagovala vse napore takratnega ilegalnega dela. Njeno stanovanje in moževa mizararska delavnica sta bili vedno na voljo aktivistom. Po vojni je bila aktivna družbenopolitična delavka.

Stane Čož

Na ljubljanskih Zalah smo se poslovlili od borca, komuniste in tovariša Staneta Čoža, ki se je rodil pred 63 leti. Po gimnaziji je odšel predčasno služiti vojaški rok, kjer sta ga doletela kapitulacija in ujetništvo. Po kapitulaciji Italije je prišel v Goriska Brda, kjer se je pridružil partizanom. Kmalu je postal politični komisar bataljona v Briško-beneškem odredu. Imel je čin majorja in je prejel več odlikovanj. Delal je na raznih odgovornih mestih in bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah.

Marjan Tul

Maja je velika množica domačinov iz Izole pospremila na zadnjo pot Marjana Tula, rojenega 1919. leta v Mačkovljah pri Trstu. Bil je borec in komandant bataljona Alme Vivoda. Za hrabrost in aktivnost po vojni je prejel šest odlikovanj in druga priznanja.

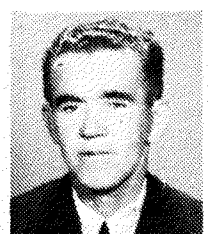
Anica Vidmar-Marta

Na Vrhniki smo se maja poslovlili od Anice Vidmar-Marte. Bila je aktivistka NOG. Zbirala je zdravila, hrano, obutev in druge potrebne stvari za partizane. Delala je v društvu AFŽ.

Frančiška Cimprič

Februarja smo se v Stari cerkvi pri Kočevju poslovlili od Frančiške Cimprič. Rodila se je pred 84. leti. Leta 1941 se je z vso družino vključila v NOG. S štirimi otroci so jo odpeljali v internacijo v Treviso. Najstarejši sin je bil med partizani. Italijani so jim požgali domačijo. Po kapitulaciji Italije se je vrnila domov in nadaljevala delo.

Edvard Ljubič

Aprila smo se v Hrenovici poslovlili od Edvarda Ljubiča. Rodil se je v Markovščini pri Materi pred 67 leti. Bil je v kazenskem bataljonu in v začetku julija 1943. leta je pobegnil k zavezniški vojski. V Afriki je bil dodeljen 422. letalskemu polku. V Alžiriji se je povezal z aktivisti OF in tako prispeval v Gravino in s prekomorskimi brigadami v Dalmacijo. Bojeval se je na sremški fronti. Bil je trikrat odlikovan.

Anton Kotar

Februarja smo se v Celju poslovlili od Antona Kotarja, rojenega 1925. leta v Vrhtrbnjem nad Trebnjem. Z NOB je začel sodelovati z bratom od začetka, od 1943. leta pa je bil borec začetnega bataljona 15. divizije. Bil je trikrat odlikovan.

Avgust Rebec

Na pokopališču v Hrenovici smo se februarja poslovlili od Avgusta Rebca, rojenega pred 62 leti v Hraščah pri Postojni. Leta 1941 je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Po kapitulaciji Italije je prišel domov, se vključil v OF in začel aktivno in organizirano delati za NOB. Bil je borec Gradnikove brigade. Zaradi bolezni je prišel domov in delal kot vojaški referent.

Andrej Smole

Umril je Andrej Smole iz Prevalj pod Krimom, rojen 1910. leta, aktivni družbenopolitični delavec in dolgoletni član ZB. Bil je udeleženec NOB od maja 1942. leta ter nosilec reda zaslug za narod 2. stopnje, reda dela s srebrnim vencem in več družbenih priznanj.

Stanko Matekovič

Ceprav se zavedamo, da je tudi naše življenje minljivo, nas je vest o smrti hrabrega, iskrenega in nadvse poštenega soborca iz vosovskih dni, tovariša Stanka, globoko prizadela. To je že tretja gomila naše male enote v tem letu. Svejč, pa Ali in Stanko, vsi nepozabni liki borcev, ki so hrabro stopili po poti revolucije.

Rodil se je 13. julija 1921 v Radovici. Že julija 1941 se je z bratom in somišljeniki povezal z OF, v maju 1942. leta pa je postal partizan. Kot borec in poveljnik v Belokranjskem odredu, brigadi Ivana Cankarja, VOS za Belo krajino in kasneje v VDV in KNOJ je dal velik prispevek pri obrambi domovine. Aprila 1946 je moral zaradi šibkega zdravja stopiti iz aktivnega sestava JLA.

Po demobilizaciji se je ves predal izgradnji nove družbe in porušene domovine. Bil je v vladi SRS, služboval v LIP Cerknica-Lož, po preselitvi v Koper pa je sodeloval pri gradnji luke. V svoji zagnanosti ni klonil niti pod težkimi bremenami. Velikokrat je rekel: »Domovina nas potrebuje. Zavedajmo se, da si prvič v zgodovini sami ustvarjamo lepše dni.« Šele huda bolezen ga je odtrgala od dela. Ko smo se pogovarjali z njim v bolnišnici v Ankaranu, je bil še poln načrtov, ki pa jih ni utegnil uresničiti. Prezgodaj se je izteklo življenje velikega borca, komuniste, majorja JLA v rezervi.

Jera Kumer

Marca smo se poslovlili na pokopališču pri Jakobu v Koprivni od Jere Kumer, stare 85 let. V 1942. letu so se pri njej oglasili prvi partizani. Večkrat je nahranila cel bataljon.

Jakob Mršnik-Mirko

Januarja je Izola onemela ob novici, da je umrl Jakob Mršnik, ki smo ga med vojno in ves povojni čas poznali le po njegovem partizanskem imenu Mirko. Rodil se je 1917. leta v zavedni slovenski družini majhnega kmeta v Smarjah pri Ilirski Bistrici. Doraščal je v času najhujšega fašističnega nasilja, v katerem je bila internirana njegova družina. Zaradi slovenske pripadnosti ni imel možnosti za zaposlitev in ne za šolanje. V letu 1938 je bil poklican na odsluženje vojaškega roka v italijansko vojsko. Po dveh letih so ga poslali v posebne kazenske bataljone na Sicilijo, od koder je dva tedna pred kapitulacijo pobegnil domov in se takoj vključil v NOB. Deloval je na domačem terenu kot član terenskega in nato rajonskega odbora OF. Od septembra 1943 je opravljal delo vojaškega referenta, izvajal mobilizacijo za enote NOV, skrbel za njihovo vsestransko oskrbovanje. Hkrati je organiziral tudi obveščevalno dejavnost in postal član VOS OF in kmalu nato rajonski obveščevalec in organizator te službe v Materi. Ob reorganizaciji VOS aprila 1944 je Mirko postal član okrožne izpostave OZNE za južno Primorsko, kjer je bil vse do osvoboditve maja 1945. Po osvoboditvi je neprestano deloval v organih za notranje zadeve in si vmes pridobil tudi potrebno znanje oziroma izobrazbo. Bil je pomočnik načelnika OZNE za Primorsko, pooblaščenec OZNE na obalnem območju v Kopru, šef centra uprave državne varnosti v Kopru. Leta 1966 se je upokojil kot rezervni major JLA, nosilec številnih državnih in drugih odlikovanj in priznanj za svoje strokovno delo kot tudi za svoj veliki delež pri družbenopolitičnem delu.

Izolčanom ostaja Mirko živ predvsem kot človek urejenih misli, mirnega in preudarnega značaja, toda tudi kot odločen borec vselej in povsod tam, kjer se je bilo treba zavzeti za pravice, ki so mu bile vzete v mladih letih. Tak je bil v ZK, v SZDL, v ZB NOV, v ZRVS, v krajevni skupnosti in v delegatskem sistemu.

Gregor Božič

Gregor Božič

V Izoli smo se maja poslovlili od Gregorja Božiča, rojenega 1901. leta v Pulju. Z NOG je začel sodelovati konec 1942. leta. Bil je terenski delavec na območju mesta Izole. Večkrat je bil tudi zaprt, in ker mu niso mogli ničesar dokazati, je bil izpuščen. Prejel je odlikovanje red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem.

PRAVNI SVETOVALEC

A.R.P. Kot vojaški invalid VI. skupine (60% vojaška invalidnost) in delovni invalid II. kategorije delate v skrajšanem delovnem času štiri ure dnevno. Ali se vam bo tudi čas tega dela štel s povečanjem?

Odgovor: Pogoji, da se tudi vojaškim invalidom od I. do VI. skupine šteje zavarovalna doba s povečanjem (12 mesecev dejanskega dela za 15 mesecev zavarovalne dobe) je po izrecni določbi zakona, da so kot taki delali poln delovni čas.

S.K.T. Kdaj zamenjava stanovanj ni dovoljena?

Odgovor: Zamenjava stanovanj, in sicer samo stanovanj v družbeni lastnini, je dovoljena tudi po novem zakonu o stanovanjskih razmerjih. Imetnik stanovanjske pravice lahko zamenja svoje stanovanje za stanovanje drugega imetnika stanovanjske pravice na stanovanju v družbeni lastnini. Vendar pa zamenjava stanovanj ni dovoljena, kadar je hiša predvidena za rušenje, kadar je vložena zahteva za razlastitev hiše, kadar je imetniku stanovanjske pravice odpovedano stanovanjsko razmerje in kadar gre za navidezno zamenjavo.

P.P.S. Stari ste 56 let in že več let (od leta 1979) zaradi težke bolezni niste v delovnem razmerju. Imate 26 let pokojninske dobe. Ali boste v primeru, če vas bo spoznala invalidska komisija za popolnoma nezmožnega za delo, po novih invalidskih predpisih upravičeni do invalidske pokojnine?

Odgovor: Po novem zakonu o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se je začel uporabljati s 1. julijem letos, pridobi zavarovanec, ki je upošteveno invaliden, pravico do invalidske pokojnine v primeru, če je njegova invalidnost posledica poškodbe izven dela ali bolezni, pod pogojem, da je pred nastankom invalidnosti dopolnil pokojninsko dobo, ki pokriva najmanj tretjino razdobja od dopolnitve 20 let starosti do nastanka invalidnosti. Ta pogoj pa po podatkih vašega dopisa izpolnjujete.

P.G.M. Ste nepokreten mirnodobni vojaški invalid. Radi bi vedeli, ali v primeru, če bi kupili stanovanje, res ne bi bilo treba plačati prometnega davka?

Odgovor: Po spremenjenem oziroma dopolnjenem 4. členu republiškega zakona o davku na promet nepremičnin se ta prometni davek ne plačuje tudi v primeru, če gre za prodajo stanovanjske hiše ali stanovanja občani, ki je zaradi svoje invalidnosti trajno vezan na uporabo invalidskega vozčka ali je slep ali je tak invalid drug njegov družinski član, in je konstrukcija novega stanovanja glede na stanje invalidnosti ugodnejša.

K.Z.P. Koliko delovnih dni lahko traja letni dopust delavca, ki dela v posebnih delovnih pogojih?

Odgovor: Po novem zakonu o delovnih razmerjih lahko traja letni dopust delavca, ki dela v posebnih delovnih pogojih, tudi več kot 30 delovnih dni, toda ne več kot 45 delovnih dni v posameznem koledarskem letu. Le za člane ladijskih posadk trgovske mornarice je možen letni dopust do 90 dni v posameznem koledarskem letu.

M.Č.K. Ali je všteven v zavarovalno dobo tudi čas, prebit na delu z manj kot polovico predpisanega polnega delovnega časa?

Odgovor: Po novem zakonu o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja se delavcem čas, prebit v delovnem razmerju z nepolnim delovnim časom, in sicer tudi tistim, ki delajo z manj kot polovico predpisanega delovnega časa, šteje v zavarovalno dobo s trajanjem, ki ustreza skupnemu številu ur takšnega dela v vsakem posameznem letu, preračunanih na poln delovni čas.

RASTKO BRADAŠKJA:

6

Častno izpolnjena naloga

Pavel Andlovec-Sočan iz Lozic pri Podnanosu (padel v partizanih v drugi enoti), Stanislav Benčina-Stanko iz Podrage (padel kot kurir na P-14), Danilo Besednjak iz Drage pri Dornberku, Filip Bratuž iz Orehovice, Milena Bratuž-Bavčar iz Podrage (kuharica), Franc Cucek-Bognar iz Volč (padel v partizanih v drugi enoti), Mirko Čoha iz Lokavcev pri Ajdovščini (kurir in namestnik komandirja, padel v partizanih v drugi enoti), Herman Debevec iz Gorici pri Postojni, Jože Fakin iz Škrbine na Krasu, Marcel Frandolič iz Doberdoba, Miro Furlan iz Manč pri Vipavi (politdelegat in sekretar partijske organizacije P-14), Edo Grmek iz Gabrovice na Krasu, Ivan Jelerčič-Tesar (komandir P-14 od septembra 1943 do maja 1945), Mirko Jelerčič-Bratuž iz Renč pri Gorici (umrl po vojni), Marcel Kodrič iz Gabrovice na Krasu (padel v partizanih v drugi enoti), Pepi Kolenc-Pavle iz Grgarja (umrl po vojni), Franc Krt iz Hruševce na Krasu, Janko Leben-Zmago iz Ljubljane, Miroslav Mislej-Stojan iz Velikega polja (kurir in namestnik komandirja karavle, padel kot kurir P-14), Alfred Nabergoj-Skala iz Nabrežine (padel kot aktivist na Pivškem), Ivan Nabergoj iz Velikega polja (Kurir in namestnik komandirja), Mario Orel iz Griž, Viktor Pečenko-Radivoj s Preserja v občini Nova Gorica (padel kot kurir P-14), Mario Počkar-Štefan iz Razguri (padel kot kurir P-14), Albin Pirc iz Budanj pri Vipavi, Alojz Piščanec iz Razguri, Darko Rebula iz Pliskovice na Krasu, Alojz Rehar iz Lož pri Vipavi (umrl po vojni), Anton Semenič-Medved iz Podrage (prvi komandir karavle 2), Stanko Skupek iz Škrl pod Nanosom (kot borec NOV padel v drugi enoti), Alojz Sluban s Štjaka (umrl po vojni), Anton Stnadi iz Orehovice (umrl po vojni), Karlo Škapin iz Vrabč, Zdravko Tavčar iz Krepelj pri Dutovljah na Krasu (kurir in namestnik komandirja, umrl po vojni), Štefan Trošt-Kolumb iz Podrage (padel v drugi enoti NOV), Venceslav Velikonja-Kraš iz Sv. Mihaela pri Sempasu, Boris Vitez iz Vrabč, Jože Žgavc iz Budanj pri Vipavi (umrl po vojni), Franc Zgur iz Podrage (padel v drugi enoti NOV), Anton Žnidaršič-Kmetek iz Fare pri Novi vasi na Notranjskem, Jože Žvokelj-Kozak iz Lož pri Vipavi (umrl po vojni), Cvetan Špacapan-Cvetko iz Ozeljana (padel kot kurir na P-14) in še Aleksander Hrovatin iz Dupelj pri Vipavi (bil le kratek čas leta 1944 kurir in nato ušel domov).

Milena Bratuž-Bavčarjeva je bila kuharica na P-14 okrog dva meseca leta 1944, ko so se kurirji zadrževali v Podragi in sta zanje skrbeli družini Urbančeva in Poličeva.

Za konec še ugotovitev: partizanski kurirji karavle 2 in njene naslednice reševale postaje P-14 nikakor ne bi mogli tako dobro in uspešno opravljati svojega dela in zahtevnih nalog, če ne bi bili tako tesno povezani z vsem prebivalstvom na območju svojega delovanja. Ta skupni boj za svobodo, v katerem je sodelovalo vse prebivalstvo, naj tudi danes kot svetel zgled navdihuje vso našo mladino pri varovanju tistih pridobitev narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, ki smo jih dosegli s tem bojem in povojno graditvijo. S postavitvijo pomnikov padlim junakom, ki so za svobodo in zmago te naše revolucije dali svoja mlada življenja, se jim ne samo zahvaljujemo za njihovo veliko žrtev, marveč jim hkrati tudi obljublamo, da bomo vedno in proti vsakomur znali odločno braniti vse tisto, za kar so se žrtvovali.

Viri in literatura:

Ivan Jelerčič-Tesar: Kurirska postaja P-12, rokopis;
Ivan Jelerčič-Tesar: Okupator in njegovi pomagači na območju kurirske postaje P-14, rokopis;
Anton Semenič-Medved: Spomini na partizansko kurirsko karavlo 2, rokopis;
Franc Rejec-Kuhar: Organizacija kurirskih zvez na Južnem Primorskem 1942/43, rokopis;
France Škerl: Organizacija kurirskih zvez na Primorskem pozimi 1942/43, Borec 1975 št. 10;
France Škerl: Organizacija kurirskih zvez na Primorskem spomladi in poleti 1943 do kapitulacije Italije, Borec 11/75
Vse gornje gradivo je v arhivu odbora 4. brigade VDV partizanskih kurirjev za Južno Primorsko.
Več avtorjev: Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941-1945. Knjižnica NOV in PO Slovenije, Ljubljana 1977.
Jože Krall: Partizanske ciklostilne tehnike v Slovenskem Primorju. Knjižnica NOV in POS 40/IV, Ljubljana 1981.

Konec

Partizanski humor in anekdote

To pa je spomin!

Kobariška republika. Konec septembra 1943. Zlata jesen je. V vasi Svino blizu Kobariča sem na vrtu zagledal veliko jato vrabcev. V meni se je prebudil lovski instinkt. Sklenil sem, da preizkusim svojo novo italijansko puško. Uspelo mi je ustreliti. Puška je bila popolnoma v redu. Nenadoma pa je priskočil mlad Slovenec iz štaba, s titovko, in zakričal: »Mar ne veš, da je strogo prepovedano streljati? Pojdi v štab!«

Spet je konec septembra, toda tokrat že leto 1965. Znova je zlata jesen. V Kobariču sem. Kar stopi k meni droben upognjen Slovenec in mi pravi: »Spomnim se te. Ti si tisti, ki je takrat streljal vrabce na Svinem...«

Kar začudil sem se; to pa je spomin!!!

Kipeča, mogočna

Zvečer 7. aprila 1944 se je velika skupina borcev Ruskoga bataljona odpravila iz partizanskega taborišča blizu vasi Vrtovin v Vipavski dolini v vas Gojače na partizanski miting, na katerem je ruski pevski zbor pel pesmi. Vse se je dobro odvijalo. Odpeli so eno pesem, začeli drugo - Pesem o mornarju - partizanu Železnjaku. Sredi pesmi pa se je zbor zmedel in utihnil, kako bi naenkrat pozabil besedilo pesmi. Situacijo je rešil iznajdljivi komandir stotinja Bejsen Raisov-Boris, ki je na vse grlo zategnil: »Kipeča, mogočna... za nikogar premagljiva...«

Zbor je končal pesem popolnoma drugače, kot bi moral: »Domovina moja, Moskva moja - ti najljubša!«

Kosilo je ušlo

V februarju 1944, v času pohoda v Beneško Slovenijo, je 18. SNOB, takrat še Šoška,

vodila skoraj vsakodnevne ostre boje. Šestega februarja je drugi bataljon te brigade iz zasede napadel in razbil fašistično avtokolono. Toda sovražnik je dobil okrepitev in nadaljeval boj.

Treba je bilo pripraviti kaj za pod zob. Naši intendanti so pripeljali kravo. Tovariš Vasilij Ribalčenko pa je s hrbitiščem sekire tako neuspešno omamil kravo, da se je ta kakor iz uma pred očmi vseh spustila v beg čez naše položaje v smeri proti fašistom. Bili smo zelo lačni, in prav v tistem hipu nam je obed pobegnil! Kar odreveneli smo in šele ukaz Anatolija Djačenka »Ogenj!« nas je spet vrnil v stvarnost.

Krava je bila ubita na nevtralnem pasu. Ko je boj nekoliko pojenjal, so se tisti bolj pogumni priplazili k njej, ji privezali vrvi k nogam in jo privlekli na varno mesto.

Pat in Patašonek

V Ruskem bataljonu sta bila dva smešna plesalca, ki sta znala še posebej lepo odplesati valček. Eden je bil suh in velik - Mihail Salmonovič, drugi pa njegovo popolno nasprotje - čokati in nizki Vasilij Ševčenko. Ves čas plesa je ta par izzival nasmeške. Poimenovali pa so ta dva plesalca po znanih osebah iz Chaplinovega filma - Pat in Patašonek.

Vonj po česnu

12. aprila 1944. Rajon Črni vrh. Pravkar se je končala ledinska fašistična ofenziva. Lačni smo že nekaj dni. Na poljih smo našli nekaj divjega česna in z njim tolažili lakoto. Skupina naših borcev se je odpravila k dvema domačijama, v upanju, da se s tem ali onim malo poživijo. Izvedeli smo, da tamkajšnji gospodarji služijo belogardistični postojanki. Gospodinja je izpod obrvi opazovala ruske partizane. Slišati je bilo, kako se v skednju premika živina. Bilo je to bogati kmetje. Vtem pa je gospodinja, kakor da govori le zase, dejala: »Česen vonjam od teh Rusov...«

Pomagali sva!

V tednu Rdečega križa sem se ustavil na bencinski črpalki v Moravčah. K meni sta vljudno pristopili Anita in Katarina s kanglico v rokah, na kateri je bil simbol RK. »Pobiramo prostovoljne prispevke,« sta dejali enoglasno. Seveda jima ga nisem odklonil in dal sem jima prispevek, za katerega sta se zahvalili. Prijazni učenki 3. b razreda osnovne šole Jurija Vege v Moravčah, Anita Lavrač in Katarina Zakojič sta povedali: »Vsako leto med tednom Rdečega križa pobiramo prostovoljne prispevke na bencinski črpalki. Letos sva midve prevzeli dežurstvo od 16. do 18. ure. Dobili sva kanglico, kapo in rdeče trakove za na roke. Vsakega voznika, ki je pripeljal svojega železnega konicčka, sva prosili za prostovoljni prispevek. Le malokateri nama je odrekel, saj so vedeli, da pomagajo tistim, ki so potrebni pomoči.«

Prispevke bodo pod vodstvom mentorice Apolonije Zajc porabili za nabavo brisač, zobnih krtačk in članskih izkaznic pomladka RK.

Tako sta minili dve uri dežurstva Anite in Katarine iz

Moravč na bencinski črpalki in tudi naše kramljanje.

Hvala vsem, ki ste prispevali prostovoljne prispevke deklicama ob tednu Rdečega križa!

Slikal in zapisal: Jože Novak

V kakšnem okolju živi mladina v Slovenj Gradcu

Opustošeni ribnik pri Smrtniku nam dela preglavice. Radi bi, da ne bi bil samo leglo mrčesa in odlagališče smeti, temveč prostor, ki bi bil naš ponos, je uvodoma povedal Vinko Klančnik, tajnik krajevne skupnosti v Slovenj Gradcu.

Mladinska organizacija v Slovenj Gradcu se ne more strinjati z opuščeno trmsko sososko. Pričakujemo več razumevanja tistih, ki so za to odgovorni. Še nedavno je bila

trimska steza ponos našega mesta, žal pa ugotavljamo, da postaja iz dneva v dan manj obiskana. Vzrok je jase! Neke prijetne poti so opuščene in preraščene z grmovjem. Občani se s takšnim ravnanjem nikakor ne morejo strinjati.

Krajani Legna z nezadovoljstvom strmiijo v tovarniške dimnike, ki onesnažujejo našo okolico. Ne more nam biti vseeno, kakšno okolje bomo zapustili prihodnjim rodovom. Nihče nima pravice oropati na-

rave tistega, kar ji daje lepoto in nam zagotavlja varen življenjski prostor.

V naslednjem srednjeročnem obdobju načrtujemo zidavo klubskih prostorov in odkritje spominskega obeležja narodnemu heroju Karlu Rotovniku-Gojku. Uredili si bomo prostor za kulturne prireditve na prostem, kjer se bomo lahko shajali krajani. Načrti so v izdelavi. Del finančnih sredstev je že zagotovila krajevna skupnost Slovenj Gradec.

Adolf Ankon

O tem so pozneje pripovedovali v štabu, kmalu za tem pa je naš intendant Grigorij Popović pripeljal od belogardistične gospodinje veliko kravo. Proti večeru si je 18. brigada potolažila lakoto. Od nas ni več smrdelo po česnu.

Zmrznjeni močnik

Dvanajstega januarja 1945 so se fašisti ob podpori treh tankov odpravili iz Ajdovščine v rajon vasi Col in napadli položaje 18. SNOB Bazoviške. Kuhar Ruskoga bataljona je pravkar pripravljval močnik. Sovražnikov napad je bil nenaden in silen in mi smo morali hajkati. Močnik še ni bil kuhan in morali smo izliti stran.

Proti večeru se je bataljon vrnil v svoje taborišče. Lačni kot volki smo se razveselili zmrznjenega močnika. Vrgli smo se nanj in jedli kar zmrznjenega.

Tako so obuvali...

Leta 1944 so naši zavezniki začeli pomagati partizanom. V rajonu Cerkno je bil tajni partizanski sklad z anglo-ameriškim materialom. Tudi Ruskemu bataljonu so dodelili nekaj obleke in obutve. Iz Spodnje Trbuše smo poslali na ta sklad v Cerkno nekaj naših borcev. Partizanu Ivanu Bloščicinu so izročili nove angleške škornje, ki so škripali. Toda veselil se je le do prvega dežja. Potem so škornji prenehali škripati. Čez nekaj dni pa so podplati odpadli.

Tako, vidite, so nas obuvali zavezniki!

Goli so hajkali

Šestindvajsetega julija 1944 se je Ruski bataljon nastanil v vasi Draga, ki ni daleč od vasi Gornji Lokovec. Počivali so in se ukvarjali s prepravitvijo perila ter obleke. Ena naših enot ni uspela pripraviti vse obleke in je to podaljšala do jutra 27. julija. Številni borci so bili kar takšni, kakrš-

ne je rodila mati. Greli so se na jutranjem soncu, medtem ko se je njihova obleka parila.

Naenkrat je bilo prav od blizu slišati strele. S strani toliminskega Loma so se prikradli fašisti in napadli partizanske položaje. Polgoli borci Ruskoga bataljona so po preplahu zgrabili za orožje in se spustili v dir, potem pa zavzeli obroč. Tako so morali v obleki Adama na višini 1010 metrov dvanaest dni odbijati sovražne napade. Ko se je to zgodilo, ni bilo nikomur do smeha. Smejali so se potem.

Kje je našel klobaso?

Lakota nas je pogosto prisilila, da smo pojedli tudi črevesje zaklane živali in pili njeno še toplo kri. Na oglju pečene kravje kosti pa so bile za iznajdljive prava poslastica. Nekoč, v času velike hajke v rajonu Mrzle rupe je Timoška Zulkuzinov jedel tako pečeno kravjo kost. Komisar bataljona Anatolij Ivanov ni vedel, kaj Timoška okuša, pa ga je vprašal: »Kje si našel klobaso? Daj mi, prosim, košček.«

Na pogled je bila namreč pečena kravja kost zelo podobna klobasi.

Pametni mezeg

Zgodilo se je 31. marca 1945 v sektorju Mala gora v Trnovskem gozdu. Ruski bataljon je odbijal en napad za drugim, sovražnik pa je še kar nadaljeval. Prišlo je do najbolj nevarne situacije. Treba se je bilo neopazno premakniti proti Kozjim stenam. Kuharji so hitro natovorili na mezge kotle in se podali na pot. Toda mezeg kuharja Akbara Zoldina-Džaibula je naenkrat začel trmoglaviti: ni in ni hotel naprej. Sovražnik pa je bil že zelo blizu.

Pritekel je izvidnik Nikolaj Jakunin, videl strah v Akbarovih očeh in kričal: »Pusti mezga, beživa, fašisti so pred nosom!« Pri besedah »fašisti so pred nosom« se je mezeg naenkrat zganil in pohitel naprej, tako da sta morala fanta krepko stopiti za njim.

Pa pravijo, da so mezgi neumni!

Gregor Željajev-Griša
Iz ruščine prevedla Živa Drole

Srečanje borcev in mladine

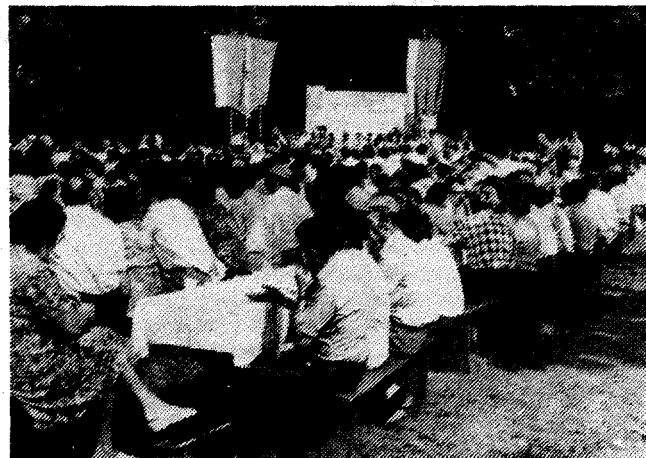
V Teharjih je bilo minulo soboto pred domom železarjev enajsto vsakoletno srečanje borcev in mladine. V imenu borcev je srečanje

odprl in pozdravil vse prisotne Milko Starc. Potem pa je spregovoril predsednik kolektivnega poslovnega organa Železarne Store Dušan

Burnik, ki je orisal pomen srečanja in sedanji položaj v železarski industriji.

Ker je bila pred štiridesetimi leti v zaselku Zala blizu Dovč 12. julija ustanovljena Prešernova brigada, je njen prvi komandant Ivan Javor-Igor podelil priznanja te partizanske enote. Dobile so jih delovne organizacije: Žična Celje, Plamen Kropa, Veriga iz Lesc ter Tovil in Metalurški inštitut iz Ljubljane, prav tako pa so jih dobile vse tri slovenske železarne, saj so ravno železarji bili jedro brigade.

Po končanem programu so se udeleženci srečanja zadržali v sproščenem pogovoru, med katerim so borci obudili spomin na težke vojne čase.

Borci-železarji so se dobro počutili v družbi svojih naslednikov

Tomaž Rebevssek

Pohod spominov na NOB

Dan vstaje so slovesno obeležili tudi v občini Ilirska Bistrica. Medtem ko so nekateri občani odšli na hrib Svobode in se udeležili velikega zborovanja in slovesne zaobljube mladih vojakov, so mladina, delovni ljudje in planinci odšli na prvi organizirani poletni pohod na 1796 metrov visoki Snežnik. Zbrane je v imenu organizatorja planinskega društva Snežnik pozdravil sekretar Vojko Celigoj. Ob prepevanju partizanskih pesmi in pripovedovanju dogodkov iz narodnoosvobodilnega boja je vožnja z avtobusi do Gomanicev hitro minila.

Prvega letnega pohoda so

se udeležili ljubitelji planin iz Ljubljane, Kopra, Raven

na Koroškem ter celo iz Smedereva. P. Nikolić

Cvetje k spomeniku padlimu borcu pilotu Josipu Križaju so položili mladi planinci

Prve lastovke v vojaških uniformah

Minulo soboto, 23. julija, je pred borbeno zastavo 16. pehotne brigade v vojašnici Ljube Šercerja v Ljubljani zaprisel prvih 40 deklet, ki kot prostovoljke služijo trimesečni vojaški rok, od tega 20 v rodu zvez in 20 v rodu intendantske službe. Slovesne zaprisege prvih vojakinj so se udeležili številni ugledni družbenopolitični delavci mesta Ljubljane in občine Bežigrad, predstavniki ljubljanskega armadnega območja, starši prvih vojakinj in številni drugi. Zbranim je med drugim spregovoril in zatelel dobrodošlico generalmajor Svetozar Višnjic.

Prvi vtisi, ki so jih doživljali prejšnjo soboto v vojašnici Ljube Šercerja v Ljubljani, kjer so zaprisegli novi prišleki regruti, med njimi tudi prvič v zgodovini 40 deklet vojakinj iz devetnajstih jugoslovanskih mest, so bili nedojemljivi.

Po slovesni zaobljubi in slovesnosti pa tudi številnih čestitkah smo se zapletli v pogovor z mladimi dekleti vojakinjami, ki so se pristočno odločile, da bodo v

treh mesecih, kolikor bodo vojaških uniformah, častno opravljale svoje naloge.

Sladjana Djordjević, Zorica Ristić, Nataša Tavčar in Ida Polh so bile naše sogovornice, ki pa so zaradi svoje odločnosti, pa tudi skromnosti nerade odgovarjale na naša številna vprašanja.

»V vojaške vrste nas je sprva gnala radovednost, pa tudi odločnost, da smo lahko kos vsem nalogam vojaškega življenja. Za nami je že

sedemdeset dni in v tem času smo si pridobile precejšnje izkušnje, pa tudi znanja. Ni nam žal, presenečene pa smo bile nad sprejemom, ki so nam ga pripravili vojaki in

urejene uniforme na že tako brhkih dekletih, ki pa jih niti za hip ni zmedla naša prisotnost, čeprav je na vhodnih vratih zvonec, ki opozarja, da je tu pač »salon za dame«.

Kumanovega in Skopja, iz Izole in Sežane, od koder sta tudi Ida in Nataša. Obiskali jih bom še, se pogovarjali z njimi, kajti v teh, po njihovem »kratkem«, treh mesecih

Sladjana Djordjević je doma iz Požarjca...

...Zorica Ristić iz Jajca...

...Nataša Tavčar iz Sežane...

...in Ida Polh iz Izole

»Mirno in na mestu voljno,« je veljalo tudi za 40 deklet - vojakinj minulo soboto v vojašnici Ljube Šercerja tik pred svečano zaobljubo, da bodo stale ramo ob ramo v vsakem času in tudi v primeru obrambe domovine.

starešine. Čutimo se enakovredne z vsemi, le zdi se nam, da nam bo rok v trajanju treh mesecev prekratek. Tudi v slučaju obrambe naše domovine nam bo pridobljeno znanje dobrodošlo. Prve dni je res bilo nekoliko »čudno«, toda kmalu smo se zvele, disciplina, naloge in vojaško življenje nam ne delajo preglavic.

Po slovesnosti smo stopili v prostore ali novi dom vojakinj in tudi tu smo imeli kaj videti: likalniki, sesalci za prah, pralni stroji in še nekatere malenkosti so samo potrdili, da tam biva nežnejši spol. Urejena čajnica, spalnica, bivalni prostori, še bolj

Zapustili smo vojašnico Ljube Šercerja in prve vojakinje, ki so se nestrpno pripravljale za prvi izhod v mesto. Čakali so jih tudi starši. Prišli so od vse povesod: iz

bodo še marsikaj doživele, o čemer bo treba govoriti, predvsem seveda o izkušnjah za novi rod vojakinj jugoslovanske armade.

Jože Čurin

Mojemu TV-15

Iskreno čestitam za veliki in legendarni praznik v slovenski zgodovini, dan vstaje prebujenega junaškega slovenskega naroda.

prof. Gorazd Dekleva-Gorki
višji pravoslavni duhovnik
Ilirska Bistrica

P. S. V tiskovni sklad časopisa pa prilagam 500 dinarjev.

Gorazd Dekleva-Gorki in skupina borcev na sremski fronti decembra 1944. leta

Priznanje za krepitev SLO in DS

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda je republiški sekretariat za ljudsko obrambo podelil 82 nagrad posameznikom ter družbenim in delovnim organizacijam za prizadevanje in posebne zasluge pri razvoju in uveljavljanju SLO in DS. Priznanja je izročil republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir. V priložnostnem nagovoru je med drugim poudaril, da se hkrati z razvojem celotne družbe krepi tudi naša obrambna moč in pripravljenost. Tako kakor je bila v NOB v rokah kmeta, delavca ali študenta tista, s katero smo si priborili mir in svobodo, tako si danes z delom gradimo današnji in jutrišnji dan. Ohranili ju bomo le, če se bomo nenehno pripravljali in krepili, tako da ju bomo sposobni ohraniti pred vsakomer, ki bi te vrednote skušal kakorkoli ogroziti, je dejal Martin Košir.

B. K.

Kravje kupčije

Odkar smo pozabili svojo materinščino, ne uporabljamo več tudi tega izraza. Zato se ni treba bati in ne meniti, da bi bil kdo užaljen. Sploh pa kravih kupcij ni bilo mogče nikdar nikomur dokazati; seveda pa so vsi vedeli, da nekdo kljub vsemu sklepa kravje kupčije, saj je vendar v človeški naravi, odkar se svet vrti, da »nekdo« (če že ne vsi) nekaj skrivaj počne, kar pa je navsezadnje javna skrivnost, a se o nji ne sme javno, odkrito govoriti. Ni spodobno! Ljudje smo - javno - spodobni. Kar počnemo skrivaj ali pod odejo, to nikomur nič mar! V tisočletjih ni nihče resno poskušal odpraviti kravih kupcij, čeprav je res, da je človeštvo vendar - menda - odpravilo sejme sužnjev. Ostal je sicer še izraz »belo blago«. Nikdar pa nismo resno obsojali ženitovanjskih kupcij. Ali se je kdo kdaj zgražal nad tem, da je nevesta morala imeti doto? Ali je pomislil, da si je z doto kupila moža? Marsikje po svetu pa še dandanes ženini kupujejo neveste - dokazi so kar pri rokah.

Torej, le čemu bi kdo zdaj, prav zdaj, v obdobju ali po njem - recimo: kravih kupcij - prestopanja največjih junakov našega časa iz kluba v klub - iskal kakršnekoli nespodobne besede? Ni res, da na svetu ni nič svetega; so svete zadeve, so! Nedotakljive! O njih je - boljše ne govoriti. Ne imenuj po nemarnem! Vsako zgražanje nad nekakšnimi kravimi kupcijami je skrajno neprimerno, nedopustno, blatenje, recimo, narodnega ponosa! Ne dogaja se nič novega, nič nezasižanega, marveč le, kar je že sveta, utrjena (narodnospodarska?) navada, kar sodi menda v nekakšne kupcijske, splošno priznane (čeprav ne javno in zakonito) uzance. Stvar je popolnoma preprosta, tako da o tem ni vredno govoriti. Menda zato še ni nihče napisal reportaže, kaj šele drame, komedije ali scenarija za film, kako klubi kupujejo živo človeško meso (ne pod ulično »laterno«), čeprav ni kakšna posebna skrivnost ta ali ona številka o nekakšnih milijonih ali tisočakih (dolarjev, mark, lir), ki bi jih naj dobil predmet kravje kupčije. Vse to - denar, kupnine, nagrade, npr. stanovanja, avtomobili itd. - je postranska stvar, gre le za to, kateri klub bo imel kupljeno ali prodano blago. Postranska stvar je, kajpak, tudi vprašanje, od kod kupcu (klubu) denar. Navsezadnje ni treba svetohilinski zavijati oči, češ, ta denar so tako ali drugače izmoljili iz ljudi! Zakaj utegnili bi nam odgovoriti, da prav ti ljudje (delovni!) vendar hočejo imeti takšne junake na igrišču in so zanje pripravljeni žrtvovati prav vse (vštevši stabilizacijo).

Torej, zaleteli so se vsi ti, ki so mislili o vsem tem kaj reči čisto skromno kot ubogi butci, ker pač nimajo nobenega raumevanja za kakšne višje, ne le splošne, marveč nadsplošne, to se pravi nadšportne koristi ali za sveto nedotakljivo olimpijsko (mednarodno) sodelovanje. Denar je vendar samo postransko, nepomembno sredstvo, ki mora služiti vzvišeni športni politiki! - Torej? Kravje kupčije so nekaj vzvišene!

efes

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenskim Toplicami in Šemčim

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRASEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija; Lektor: redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelci: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije števil. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35